

Levekår i Sarpsborg 2014

Geografisk fordeling

Et verktøy for sosial utjevning

Innhold

Sammendrag	3
1. INNLEDNING	4
1.1 Formål.....	4
1.2 Bakgrunn	4
1.3 Nasjonale mål.....	4
2. ORGANISERING.....	5
3. TEORI OG METODE.....	6
3.1 Hva er levekår og hvordan kan det måles?	6
3.2 Indikatorer.....	7
3.3 Soneinndelingen.....	9
3.4 Utviklingstrekk.....	11
4. BEFOLKNINGSDATA	13
4.1 Befolkningsvekst.....	13
4.2 Barn	15
4.3 Eldre.....	16
4.4 Innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn	18
4.5 Flyttehyppighet	19
4.5.1 Flytting mellom soner.....	21
4.5.2 Flytting ut av kommunen	23
4.5.3 Barneflyttinger mellom soner	24
4.5.4 Barneflyttinger ut av kommunen	25
5. UTDANNING	25
5.1 Lavt utdanningsnivå.....	26
5.2 Lav utdanning 16+	27
5.3 Høyt utdanningsnivå	29
6. ØKONOMISKE FORHOLD	31
6.1inntekt	31
6.2 Nettoinntekt.....	33
6.3 Fattige (<50 % etter EU-skala).....	34
6.4 Barnefattigdom (<50 % etter EU-skala).....	35
6.5 Fattige (<60 % etter EU-skala).....	36
6.6 Barnefattigdom (<60 % etter EU-skala).....	37
7. SYSSELSETTING OG SOSIALE FORHOLD	38

7.1	Arbeidsledighet	39
7.2	Ungdomsarbeidsledighet	40
7.3	Sosialhjelp.....	41
7.4	Mottakere av arbeidsavklaringspenger (AAP).....	42
7.5	Unge uførepensjonister.....	43
7.6	Overgangsstønad.....	44
7.7	Barn med barnevernstiltak.....	45
8.	BOLIGFORHOLD	46
8.1	Antall personer per bolig.....	47
8.2	Boligtyper	48
8.3	Leide boliger	52
9.	SELVOPPLEVDE LEVEKÅR.....	54
9.1	Utdanningsnivå og arbeidssituasjon	55
9.2	Bo- og nærmiljø	56
9.2.1	Eieforhold:	56
9.2.2	Bo stabilitet	56
9.2.3	Kvaliteter ved nærmiljøet.....	58
9.3	Helse og trivsel	60
9.3.1	Ensomhet.....	60
9.3.2	Helse og økonomi	61
9.3.3	Tilfredshet med livet.....	62
9.4	Oppsummering av selvopplevde levekår	62
10.	NOEN HOVEDTREKK	63
10.1	Presentasjon av ni levekårszoner. Skrives om.....	63
10.1.1	Alvim.....	64
10.1.2	Brevik – Nedre Lande	64
10.1.3	Fritznerbakken.....	65
10.1.4	Fram - Grina.....	66
10.1.5	Gamlebyen	66
10.1.6	Grotterød – Enenda.....	67
10.1.7	Sandesund – Torsbekken.....	68
10.1.8	Hafslund - Bede	68
10.1.9	Sandesund - Greåker	69

Sammendrag

Sarpsborg kommune ønsker gjennom denne kartleggingen å gi et bredt bilde av levekårsutfordringene, basert på objektive mål på levekår. Som et resultat av forrige levekårsrapport har det også blitt gjennomført en spørreundersøkelse i utvalgte levekårssoner for å kartlegge innbyggernes egenopplevde levekår. Denne rapporten er derfor supplert med data basert på denne innbyggerundersøkelsen som foregikk i sonene Fram-Grina, Gamlebyen, Bakkeli og Hevingen i perioden mai, juni og september 2014.

Ved hjelp av 23 indikatorer foretas en omfattende kartlegging av hele befolkningen. Ikke alle indikatorene i denne rapporten er sammenlignbare med forrige levekårskartlegging. Sonene er imidlertid de samme.

I tråd med bystyrets vedtak av 25.oktober 2012, foretas det en slik kartlegging annet hvert år. Det er viktig å overvåke levekårssonene over tid og være oppmerksom dersom noen soner har vedvarende opphopning av levekårsutfordringer. Det er i slike soner det er viktig med tiltak som kan bidra til å utjevne levekårsforskjeller. I noen tilfelle kan det handle om å iverksette tiltak for å styrke levekårene, men kan også dreie seg om å skjerme et område for tiltak som kan bidra til å forverre levekårene for de som bor der.

Rapporten viser datamateriale fra følgende hovedgrupper:

- Befolknings sammensetning
- Boligstruktur og flyttinger
- Utdanning
- Økonomiske ressurser
- Sosiale forhold

De aller fleste i Sarpsborg har gode levekår og bor i områder med mange kvaliteter. Denne levekårskartleggingen viser mye av det samme bilde som i forrige rapport; at noen soner har en opphopning av levekårsutfordringer. Disse områdene har en overrepresentasjon av innbyggere med svært lav inntekt, lav utdanning, innvandrere, langtidsledige og sosialhjelpsmottakere.

Levekårskartleggingens formål er å kunne målrette tiltak for å bedre levekårene og redusere sosiale ulikheter i innad i kommunen. Å snu en negativ utvikling og å utjevne ulikheter tar tid. Av den grunn var det heller ikke forventet at denne kartleggingen skulle vise et annet bilde enn for to år siden. Det er imidlertid verd å merke seg at noen sentrumssoner som ikke hadde en opphopning av levekårsutfordringer ved forrige måling nå har det, og at noen soner langs Glomma ikke har samme opphopning som tidligere.

Innbyggerundersøkelsen viser at de aller fleste i de fire sonene har gode levekår og bor i områder med mange kvaliteter. Innbyggerundersøkelsen viser likevel at det er noe variasjon sonene imellom når det gjelder selvopplevde levekår. Særlig ser vi forskjeller mellom de to «gode» og de to «dårlige» sonene. Innbyggerundersøkelsen viser at selvopplevde levekår virker å være dårligere i sentrumssonene enn i de to andre levekårssonene.

Levekårskartleggingen går ikke inn på årsakene til den ujevne fordelingen av levekår innad i kommunen. Den viser imidlertid en klar sammenheng mellom levekår og utdanning og økonomiske forhold.

Levekårsrapporten vil følges opp gjennom handlingsplan- og budsjettarbeid og ved gjennomføring av tiltak. Det er viktig at kommunen har best mulig kunnskap for å kunne prioritere riktig og for å kunne nå målet i kommuneplanen om å utjevne levekårsforskjeller.

1. INNLEDNING

1.1 Formål

Levekår er et av innsatsområdene i kommunens langsiktige samfunnsplan. Det er en målsetning å bedre levekårene og utjevne sosial ulikhet. Det har lenge vært kjent at Sarpsborg har utfordringer på levekårssiden, men kommunen har manglet en bred kartlegging av forhold som har betydning for innbyggernes levekår. Det har også vært ønskelig å få kartlagt om det er geografiske forskjeller innad i kommunen.

Formålet med levekårskartleggingen er å analysere levekår på et lavt geografisk nivå, levekårssoner, for å avdekke eventuell opphopning av levekårsutfordringer og dårlige oppvekstvilkår for barn. Kartleggingen skal identifisere områder som trenger særlig innsats, og den er en del av en kunnskapsbase som skal danne grunnlag for prioritering av tiltak/ressursbruk. Kartleggingen vil gjøre det enklere å samordne tiltak.

Levekårskartleggingen er også et svar på nye lovkrav fra statlige myndigheter. I lov om folkehelse pålegges kommunene å ha en skriftlig oversikt over befolkningens helse og faktorer som påvirker den. Den skal foreligge før arbeidet med planstrategi starter og være et grunnlagsdokument for planstrategien. En slik skriftlig oversikt skal utarbeides hvert fjerde år. Levekårsrapporten er en viktig del av dette oversiktsarbeidet sammen med oversikten over helsetilstanden i befolkningen.¹

Med de siste endringene i plan- og bygningsloven er også helseperspektivet i kommuneplanleggingen tydeliggjort. I § 3.1 f sies det at planer blant annet skal fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller, samt bidra til å forebygge kriminalitet.

1.1 Bakgrunn

Levekårsrapporten 2012 viste at det er forskjeller i levekårene i Sarpsborg og at det i enkelte geografiske områder er en opphopning av levekårsutfordringer som kan føre til en ugunstig utvikling. For å kunne fange opp trender og å bygge opp kunnskap, er det nødvendig å kartlegge regelmessig. Opphopning av befolkningsgrupper med dårlige levekår ansees som særlig problematisk. Kriminalitet, rusmisbruk og ugunstige oppvekstvilkår er eksempler på forhold som kan forsterkes ved opphopning av levekårsutfordringer.

Kommuneplanen for 2011 – 2023 legger føringer for at Sarpsborg fortsatt skal være en god by å bo i. Levekårsproblemer skal forebygges ved at kommunal planlegging og kommunale tjenester medvirker til å bedre levekårene og utjevne levekårsforskjellene. Tiltak for å bedre levekårene og å redusere levekårsforskjeller kommer som nevnt i enhetenes planer og budsjetter og vil avspeiles i den interne ressursfordelingen. Rapporten brukes også som kunnskapsgrunnlag for å søke om støtte til utjevning av levekår (Fylkeskommunen, Fylkesmannen og Husbanken).

1.2 Nasjonale mål

Stortingsmeldingen *Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller* (2006-2007) inneholder mål om å bedre levekårene for de vanskeligst stilte. Ett av delmålene er å redusere levekårsforskjeller mellom geografiske områder. Meldingen slår fast at geografiske forskjeller i helse i stor grad er sammenfallende med geografiske forskjeller i levekår. I arbeidet for å redusere sosiale helseforskjeller er en geografisk tilnærming til utforming av tiltak viktig, blant annet fordi det muliggjør målrettede tiltak uten å stigmatisere.

I folkehelseloven fremheves det at kommunen skal bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og fremme folkehelse innen de oppgaver og med de virkemidler kommunen er tillagt.

¹ Befolkningsoversikt – Helsetilstand og påvirkningsfaktorer 2014

Folkehelseloven pålegger som nevnt kommunen å ha oversikt over helsetilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorer som påvirker befolkningens helse. Levekår er en vesentlig påvirkningsfaktor.

Helsedirektoratet har utarbeidet en veileder om "Folkehelse og kommuneplanlegging"². Der pekes det bl.a. på behovet for økt innsats for å gjøring data på kommunenivå tilgjengelig fra nasjonale registre. De datasettene fra Statistisk sentralbyrå (SSB) som presenteres i denne rapporten vil synliggjøre faktorer som kan brukes i vurdering av folkehelse i et bredt perspektiv.

I veileder til Samhandlingsreformen³ blir det også påpekt at det skal legges økt vekt på helsefremmende og forebyggende arbeid.

Finansdepartementet har gjennom Fordelingsmeldingen⁴ gitt en analyse av økonomiske forskjeller i Norge. En del av mandatet til utvalget var å vurdere tiltak som kunne forhindre at økonomiske forskjeller forsterker seg over tid, herunder at fattigdom går i arv. Tiltakene vil kunne spenne over flere politikkområder, både sysselsettingspolitikk, inntektspolitikk, tiltak knyttet til oppvekst og utdanning, tiltak for å redusere helseforskjeller og skattepolitikk,

I denne rapporten er det tatt med ulike indikatorer som til sammen kan gi et bredt bilde av levekårs situasjonen til befolkningen i kommunen.

2. ORGANISERING

Levekårskartleggingen er gjennomført av en arbeidsgruppe bestående av to representanter fra enhet plan og samfunnsutvikling, en fra team kart og godarta og en fra enhet helse. I tillegg til innsamling av levekårsdata fra Statistisk sentralbyrå, er denne rapporten supplert med selvopplevde levekår i noen utvalgte soner. Dette arbeidet er gjennomført i samarbeid med studenter fra Høgskolen i Østfold. Resultatene av innbyggerundersøkelsen er omtalt i kapittel 9.

Sarpsborg har i samarbeid med kommunene Fredrikstad, Kongsvinger, Tromsø og Stavanger samt Statistisk sentralbyrå (SSB) og Folkehelseinstituttet (FHI) utarbeidet et felles indikatorsett. Et felles indikatorsett er nyttig av flere grunner:

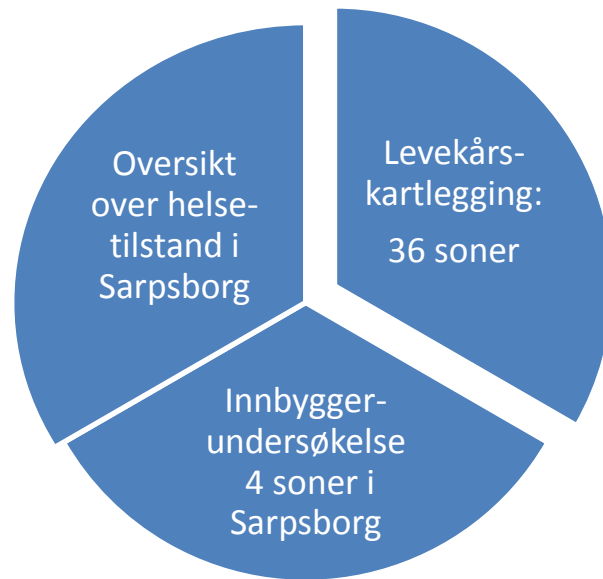
- Det gir bedre sammenligningsgrunnlag på tvers av kommuner
- Det letter bestillingsrutinene og gir likebehandling i SSB
- På sikt vil det føre til en mer kostnadseffektiv bestillingsprosess

Det standardiserte indikatorsettet er å betrakte som en mal hvor den enkelte kommune kan velge fra når de bestiller data hos SSB. Sarpsborg kommune har bestilt de indikatorene vi anser som mest relevante.

² Helsedirektoratet: Folkehelse og kommuneplanlegging. Moment- og tipsliste. 15-0333. 2011

³ Helse- og omsorgsdepartementet. Nasjonal veileder: Samhandlingsreformen – Lovpålagte samarbeidsavtaler mellom kommuner og regionale helseforetak/foretak.

⁴ Finansdepartementet. Meld. St. 30 (2010-2011) "Fordelingsmeldingen" avsnitt 2.1 Utvalgets mandat.

Figur 1. Ulike levekårsundersøkelser⁵.

3. TEORI OG METODE

3.1 Hva er levekår og hvordan kan det måles?

I følge *Utjamningsmeldinga* sier levekårene våre noe om hvordan vi har det og hva som er viktige for velferden til den enkelte. Den objektive og entydige metode som kan bestemme hva som er gode og dårlige levekår fins ikke.

Flere større bykommuner har kartlagt levekår på lavt geografisk nivå. Stavanger er en av dem. De har drevet med systematisk levekårskartlegging på sonenivå siden 2004. I arbeidet med levekårskartleggingen i Sarpsborg har Stavanger i stor grad vært modell. Sammen med Statistisk sentralbyrå (SSB), Stavanger, Kongsvinger og Fredrikstad er metode og indikatorer drøftet. Kommunens visjon, *Sarpsborg – der barn og unge lykkes*, har vært bestemmende for utvelgelsen av indikatorer. Indikatorene gir informasjon om sentrale aspekter ved befolkningens levekår.

Rapporten gir ikke grunnlag for å karakterisere områder med en del levekårsproblemer som dårlige å bo i eller at områder uten levekårsproblemer er best å bo i. Innbyggernes selvopplevde levekår er kartlagt i 4 utvalgte soner⁶. Utover dette sier den ikke noe om selvopplevd levekår.

Innbyggerundersøkelsen supplerer de statistiske dataene og bidrar til kunnskap om befolkningens egenopplevde levekår på sonenivå

⁵ Ulike levekårsundersøkelser. Oversikt over befolkningens helse og helsetilstand i Sarpsborg 2014

⁶ Hevingen, Bakkeli, Fram-Grina og Gamlebyen.

3.2 Indikatorer

Utvelgingen av indikatorene har foregått i samarbeid med flere kommuner (Fredrikstad, Stavanger og Kongsvinger) hvor indikatorenes definisjon og relevans har blitt drøftet. Utvelgingen har også blitt gjort etter dialog med SSB hvor indikatorenes validitet er blitt drøftet. Resultatet av dette samarbeidet har gitt en standardisert indikatorliste som den enkelte kommune kan velge fra ved bestilling hos SSB. Dette gir kommunene en mulighet til å sammenligne seg med hverandre. Som følge av det standardiserte indikatorsettet er det noen mindre endringer i indikatorene i forhold til forrige utgave.

En av de nye indikatorene, *fracfall i videregående skole*, viser de som ikke har oppnådd studiekompetanse i løpet av fem år, av personer i aldergruppen 21-29 år. Indikatoren viser andel bosatte personer 21-29 år, per 1.1.2013 som har startet videregående utdanning uten å fullføre i løpet av 5 år. Den sier ikke noe om når de har begynt, men hvor mange 21-29 åringer som ikke har oppnådd kompetanse på 5 år. Aldersbegrensning 21-29 år henger sammen med at 21-åringene er den siste generasjonen som vi kan se på. Samtidig som det finnes en annen indikator som sider noe om ande 30-39 åringer som har grunnskole som høyeste utdanning. Argumentasjonen for å benytte denne indikatoren er at den omfatter flere generasjoner, dvs. at populasjonen bli større. Anbefalingen fra fagseksjonen hos SSB er at ved å bare se på de som er 21 år (var 16 år da de begynte på vgs. 5 år tidligere) blir populasjonen mye mindre – og da blir det flere små tall som må anonymiseres.

I denne rulleringen er det i tillegg til EU-60 valgt å benytte *EU-50* som mål på lavinntekt. I utgangspunktet er det mest vanlig å benytte 60 % av medianinntekten som en lavinntektsgrense. Personer med inntekter under denne grensen defineres i EU som å være «at-risk-of poverty». Imidlertid har økningen i median husholdningsinntekt i Norge vært svært sterkt de siste årene (fra 2000 til 2012 økte medianinntekten i befolkningen med over 40 % i faste priser). Dette kan tale for at en avgrensning på 60 % av medianen i mindre grad enn tidligere kan oppfattes som en typisk «lavinntektsgrense». Av den grunn kan det være hensiktsmessig og også benytte 50 % av medianen som en lavinntektsgrense, for bedre å avgrense gruppen med de laveste inntektene. I 2012 rapporten ble landsmedian brukt som sammenligningsgrunnlag. Dette er nå endret etter anbefaling fra SSB, og statistikken baseres derfor på kommunemedian. Dette fører til at tallene i denne rapporten avviker fra forrige rapport og er derfor ikke sammenlignbare.

Antall personer 0-17 år med barnevernstiltak / Folkemengde 0-17 år per 1.1.2013

Statistikken omfatter personer 0-17 år registrert bosatt per 1.1.2013, som har hatt barneverntiltak i løpet av 2012. For personer som er innrapportert med ugyldige fødselsnummer, er bosted satt til uoppgitt kommune/soner.

Leide boliger / Alle boliger (2011) Boliger er hentet fra Folke- og bolig telling 2011 (FoB2011) og omfatter bare bebodde boliger per 19.11.2011. En bebodd bolig i FoB2011 er en bolig der det er registrert minst én person som bosatt i følge folkeregisteret. Opplysninger om husholdningens eierstatus og type eierskap for boliger framkommer gjennom samordning av husholdnings- og boligdata. Når minst en av beboerne står som eier av boligen i Matrikkelen, regnes husholdningen som eier av boligen (selveier). Når minst en av beboerne står som eier gjennom boligaksjeselskap eller eier av boret, regnes boligen som eiet gjennom borettslag/aksjeselskap. Om ingen av disse kravene er oppfylt regnes husholdningen å ha et leieforhold til boligen.

I alt har vi benyttet 23 indikatorer i analysen. Disse er:

Befolkningssammensetning og flytting	
1	Barneandel: andel barn 0 – 15 år i prosent av den totale befolkningen i sonen
2	Innvandrerbefolkningen: innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika
3	Barneflyttinger: Utflyttinger av barn 0-5 år (NY)
4	Barneutflyttinger (internflyttinger): Andel utflyttere fra sonen til en annen sone av barn 6-15 år i prosent av aldersgruppen 6-15år i sonen.
5	Flytting: Andel utflyttinger fra sonen og ut av kommunen i prosent av den totale befolkningen i sonen
6	Leide boliger: leide boliger / boligmassen (NY)
Utdanningsnivå	
7	Høy utdanning: Andel personer i alderen 30-67 år med universitets- og høyskoleutdanning i prosent av aldersgruppen 30-67 år i sonen
8	Høy utdanning 16 +: Andel personer i alderen 16 + med grunnskole som høyeste utdanning i prosent av aldersgruppen 16 + i sonen (NY)
9	Lav utdanning: Andel personer i alderen 30-39 år med grunnskole som høyeste utdanning i prosent av aldersgruppen 30-67 år i sonen
10	Lav utdanning 16 +: Andel personer i alderen 16 + med grunnskole som høyeste utdanning i prosent av aldersgruppen 16 + i sonen (NY)
11	Frafall: Ikke oppnådd studiekompetanse i løpet av 5 år, personer i aldersgruppen 21-29/ personer 21-29 som begynte på vgs (NY)
Økonomi	
12	Nettoinntekt: Median inntekt etter skatt pr forbruksenhet (Endret)
13	Fattigdom: Andel personer med lavinntekt etter EU – 60 (NY)
14	Fattigdom: Andel personer med lavinntekt etter EU – 50 (NY)
15	Barnefattigdom: Andel personer under 18 år i husholdninger med lavinntekt etter EU- 60 (NY)
16	Barnefattigdom: Andel personer under 18 år i husholdninger med lavinntekt etter EU-50 (NY)
17	Mottakere av arbeidsavklaringspenger: personer 18-66 år som mottar arbeidsavklaringspenger (NY)
Sosiale og helsemessige forhold	
18	Andel arbeidsledige i aldersgruppen 15-74 år i prosent av aldersgruppen i sonen
19	Ungdomsarbeidsledighet. andel arbeidsledige i aldersgruppen 15-29 år i prosent av aldersgruppen i sonen (Endret)
20	Andel personer 16 år og eldre i husholdninger som har mottatt sosialhjelp
21	Unge uførepensjonister: Andelen 18-44 år som har uførepensjon i prosent av aldersgruppen i sonen (Endret)
22	Overgangsstønad: Enslig mor med aleneomsorg for barn. Beregnet antall mottakere i alt pr 100 kvinner i alderen 16-39 år
23	Barn med barnevernstiltak (NY)

3.3 Soneinndelingen

Kommunen er delt opp i 116 grunnkretser som utgjør det laveste geografiske nivået med tilgjengelig statistikk. Grunnkretser er områder som brukes til å sette sammen andre geografiske enheter som skolekretser, valgkretser og her levekårssoner. Lavekårsssonene er egne soner og er ikke sammenfallende med andre geografiske inndelinger som er gjort for andre formål. Sonene som ble utarbeidet ved første utgave av kartleggingen, ansees fortsatt som hensiktsmessig og er ikke endret. Inndelingen bør være konstant over tid, slik at man ved neste kartlegging kan se om det er noen endringer, eventuelt i hvilken retning.

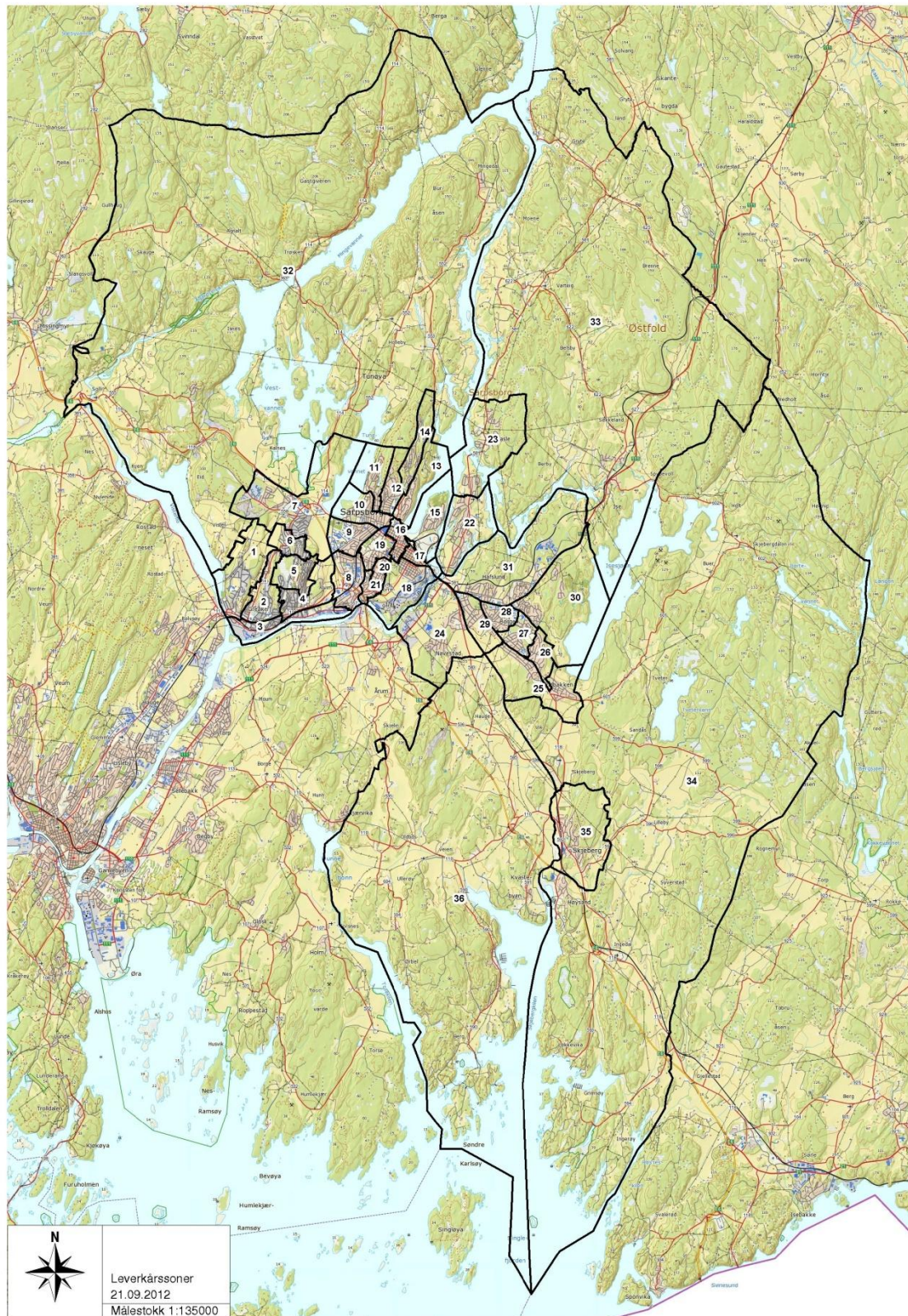
Ved inndeling av kommunen i levekårssoner er følgende kriterier lagt til grunn:

- Små nok til å avdekke levekårsforskjeller
- Store nok til å få fram statistisk holdbare resultater
- Store nok til at personvern hensynet ivaretas
- Sonene må ha mest mulig homogen bebyggelsestype og bomiljø

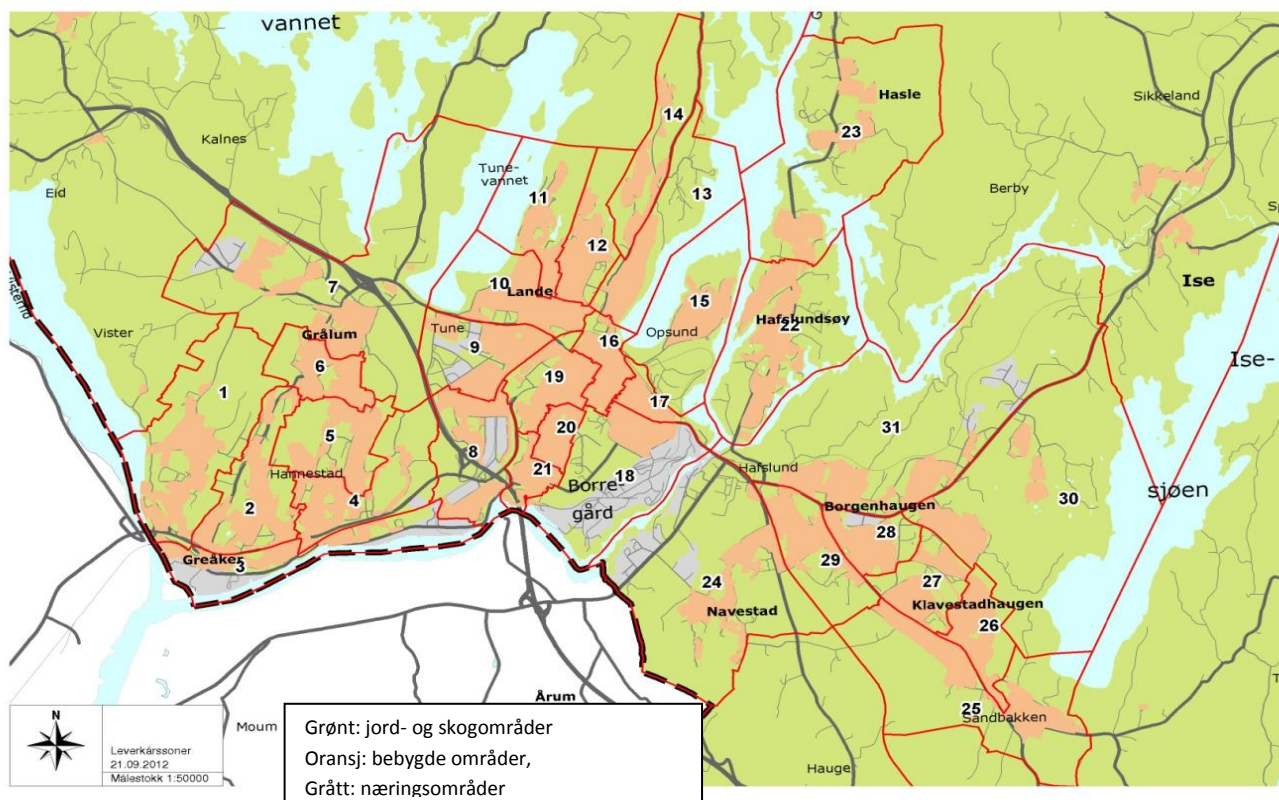
Hele kommunen er inndelt i 36 levekårssoner. Lavekårsssonene i Sarpsborg har et gjennomsnitt på 1400 personer. Største levekårssone består av 2213 personer. Den minste av 974 personer.

Nr.	Sonenavn	Innbyggertall	Nr.	Sonenavn	Innbyggertall
1	Opstad	1677	19	Grotterød - Enenda	1457
2	Greåkerdalen	2213	20	Vingulmork	974
3	Sandesund - Greåker	1187	21	Sandesund - Torsbekken	997
4	Hannestad - Yven	1526	22	Hafslundsøy	1850
5	Yvenlia - Langemyr	1854	23	Hasle	1428
6	Grålumåsen	974	24	Hafslund - Bede	1659
7	Grålum - Bjørnstad	1639	25	Klavestadhaugen	1433
8	Alvim	2088	26	Nordlitoppen	1295
9	Brevik - Nedre Lande	1765	27	Kala	1039
10	Lande	1725	28	Borgen øst	1076
11	Bakkeli	1124	29	Borgen vest	1100
12	Kurland vest	1793	30	Hevingen	1685
13	Kurland øst	1117	31	Nygårdshaugen	1924
14	Harebakk-Kurland nord	1192	32	Agnalt - Trøsken	1790
15	Opsund	994	33	Varteig - Ise	1817
16	Friznerbakken	1947	34	Høysand - Skjebergdalen	1348
17	Fram-Grina	1413	35	Skjeberg	1332
18	Gamlebyen	1214	36	Ullerøy - Kvastebyen	1825

Figur 2. Levekårssoner i Sarpsborg

Figur 3. Levekårssoner i Sarpsborg, forstørret kart over byområdet.

Kartpresentasjon:

Presentasjon av informasjon på kart gjør det mulig på en enkel måte å identifisere forskjeller og likheter mellom ulike geografiske områder i kommunen. Klasseinndelingen av datamaterialet har betydning for hvor små forskjeller i levekår som kan identifiseres. Et høyt antall klasser kan forsterke marginale forskjeller mens få klasser kan tilsløre forskjeller. I denne rapporten er alle kartene inndelt i fem klasser og innenfor hvert kart har klassene like intervaller (lik klassebredde).

91 prosent av befolkningen bor i byområdet ("tettstedet Sarpsborg"). Sarpsborg kommune er stor i areal og har store områder med spredt bosetting. Sonene i distriktene er derfor veldig store i geografisk utstrekning. For å få leselige kart i A4-format er det valgt å legge vekt på byområdet, og det er i byområdet de største levekårsutfordringene er. De fem sonene utenfor byområdet vises ikke i sin helhet på levekårskartene. Kartet gir likevel informasjon om levekårs situasjonen i disse områdene.

Fargene på levekårssonene skal leses slik at lysegult indikerer lav forekomst av levekårsutfordringer, mens mørkebrunt indikerer høy forekomst. Hvite områder betyr at forekomsten er så lav at SSB har anonymisert dataene slik at det ikke er mulig å hente ut statistikk for denne sonen.

3.4 Utviklingstrekk

Sarpsborg kommune kartla levekårene på sonenivå i 2012. Som nevnt innledningsvis er indikatorene endret fra forrige rapport hvilket gjør det vanskelig å se utviklingstrekk fra første til andre kartlegging. Det gjelder samlet sett og særlig for de indikatorene som er endret. Likevel har vi valgt å justere indikatorene, slik at denne kartleggingen følger et standardisert indikatoroppsett for kartlegging av levekår.

Det standardiserte indikatorsettet vil være stabilt over tid, og er sammenlignbart med andre kommuner og med landet som helet. Enkelte av de nye indikatorene vil være bedre egnet til å vise utviklingen over tid, f.eks. indikatoren for utdanning. Når vi ser på aldersgruppen 30-39 år fanger vi opp endringer raskere enn når vi ser på aldersgruppen 30-67 år. Aldersgruppen 30-39 år er også mer interessant når det gjelder barns oppvekstvilkår. Dette er en stor del av foreldregruppen til grunnskolebarna. Sonekartene som viser utdanningsnivået er lite endret fra forrige kartlegging. Over tid vil det trolig bli lettere å se endringer i indikatorene for befolkningen 30-39 år.

I tillegg til utdanning er arbeid en viktig levekårsindikator. SSB har endret aldersinndeling for ungdomsarbeidsledighet fra 15-24 år til 15-29 år. Dermed er ikke denne indikatoren sammenlignbar med forrige kartlegging.

Inntekt er en annen vesentlig indikator. Sonekartene som viser nettoinntekt er noe endret fra forrige kartlegging. Det kan forklares ved at nettoinntekten er beregnet ut fra medianinntekten for Sarpsborg og ikke for hele landet som ved forrige kartlegging. Medianinntekten for Sarpsborg er på 298.800 kroner. For hele landet er medianinntekten på 321.600 kroner. For de indikatorene som er sammenlignbare, viser kartene dels de samme mønstre som ved forrige kartlegging. Fortsatt tegner sonene med opphopning av levekårsutfordringer seg som et lappeteppe.

Sju soner har hatt befolkningsnedgang. Det er andre soner som har nedgang i denne kartleggingen enn i den forrige. Størst er nedgangen i sonene Vingulmork og Kala. Ved forrige kartlegging var utflyttingen størst i omlandet. Levekårsindikatorene må sees i sammenheng med hverandre, i samme årgang.

En by på Sarpsborgs størrelse vil ha behov for flere ulike boområder, slik at andelen som eier/leier sin bolig vil nødvendigvis variere mellom sonene. Utfordringene kommer når det blir opphopninger av flere indikatorer i de samme sonene som ved forrige kartlegging. Det er denne typen utviklingstrekk vi må være oppmerksomme på og som må være styrende for iverksetting av tiltak.

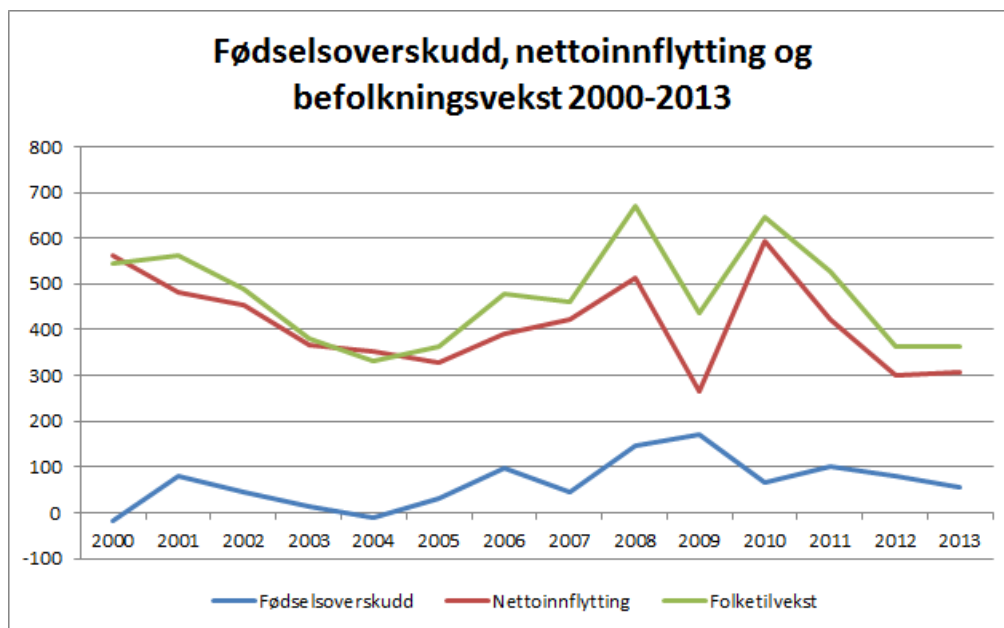
Kommunen som helhet scorer bedre på en rekke indikatorer fra forrige levekårsrapport. Det er indikatorene *Overgangsstonad* som er redusert fra 4.9 til 3.5 prosent, *Unge uføre* fra 4.6 til 3.9 prosent og *Sosialhjelpsmottakere* fra 6.3 til 3.5.

4. BEFOLKNINGSDATA

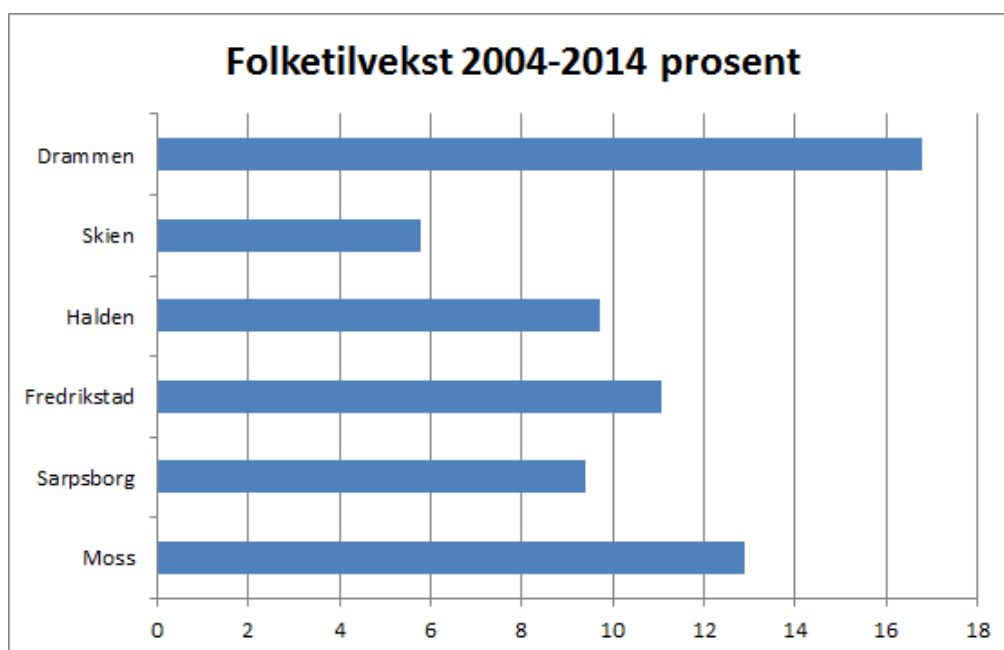
I dette kapitlet beskrives befolkningens alderssammensetning og familiemønster samt innvandrerbefolkningen for hele kommunen på et lavt geografisk nivå. Hensikten er å gi et grunnlag for studier av hvordan ulike levekår kan ha forankring i den demografiske strukturen.

4.1 Befolkningsvekst

Sarpsborg hadde 54 059 innbyggere per 1.1.2014, nettoinnflytting har de siste årene stått for mesteparten av befolkningsveksten i kommunen.

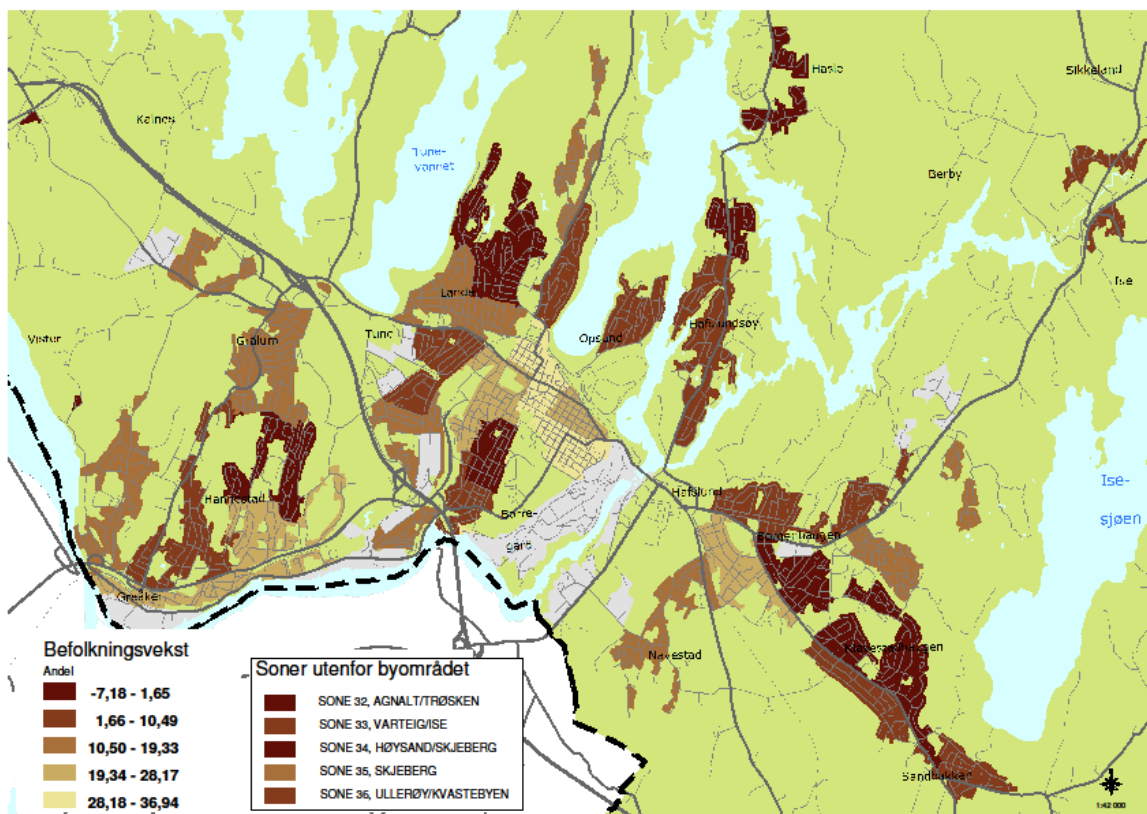

Befolkningsveksten i perioden 2004-2014 var totalt 4636 personer, og dette gir i gjennomsnitt en årlig vekst på ca. en prosent. Dette er en noe sterkere vekst enn Skien, men lavere enn Moss, Drammen, Fredrikstad og Halden.

Befolkningsveksten har vært avtagende de tre siste årene. I 2010 økte den med 646 personer mens den i 2013 var på kun 363 personer. I 2014 økte befolkningen med 133 personer, dette er den laveste veksten på mange år.

Figur 4: Befolkningsvekst i sonene i prosent

Kartet viser befolkningsvekst i perioden 2003-2013. I denne perioden har befolkningsveksten vært størst på Fritznerbakken og i Gamlebyen. Syv soner har hatt befolkningsnedgang. Størst nedgang har det vært i sonene Vingulmork, Kala, Yvenlia-Langemyr. Sonene i omlandet har relativt lav befolkningsvekst. Generelt har sentrale områder sterkere befolkningsvekst enn omlandet. Befolkningsveksten totalt sett har vært på 9 prosent i 10 års perioden 2003 – 2013. Bildet er noe endret fra forrige kartlegging.

4.2 Barn

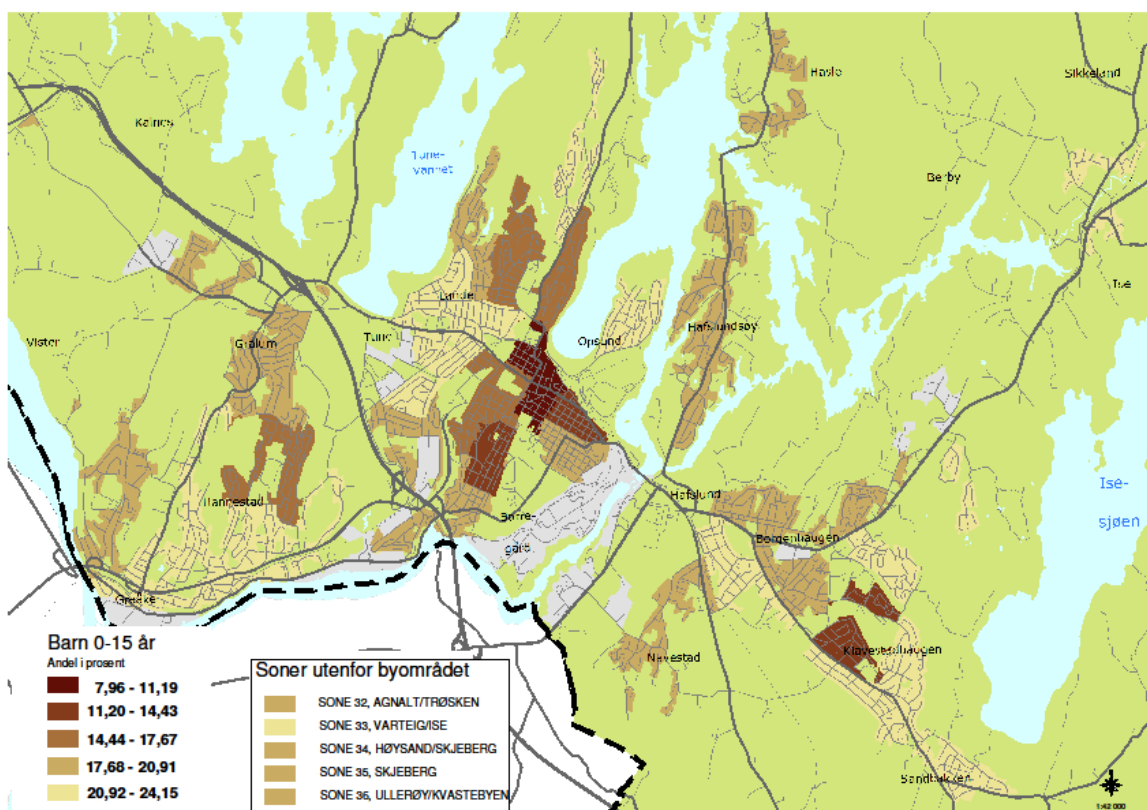
Kartet viser andel barn i alderen 0-15 år av folketallet i hver sone. Barneandelen for kommunen som helhet var per 1.1.2014 19,31 prosent. Barneandel er en indikasjon på hvor variert befolkningssammensetning det er i sonene. Videre kan barneandelen si noe om behovet for investeringer. For planlegging av skoler kan endringer i andelen barn ha betydning. Lav barneandel i boligområder utenfor sentrum kan tyde på at det blir et generasjonsskifte om noen år.

Det er viktig å være oppmerksom på sammenfall mellom hvor barn bor og forekomst av levekårsutfordringer. Forskning på skoleresultater og velferdsforskning viser en sammenheng mellom en oppvekst preget av levekårsutfordringer og faren for selv å få et liv preget av de samme utfordringene.

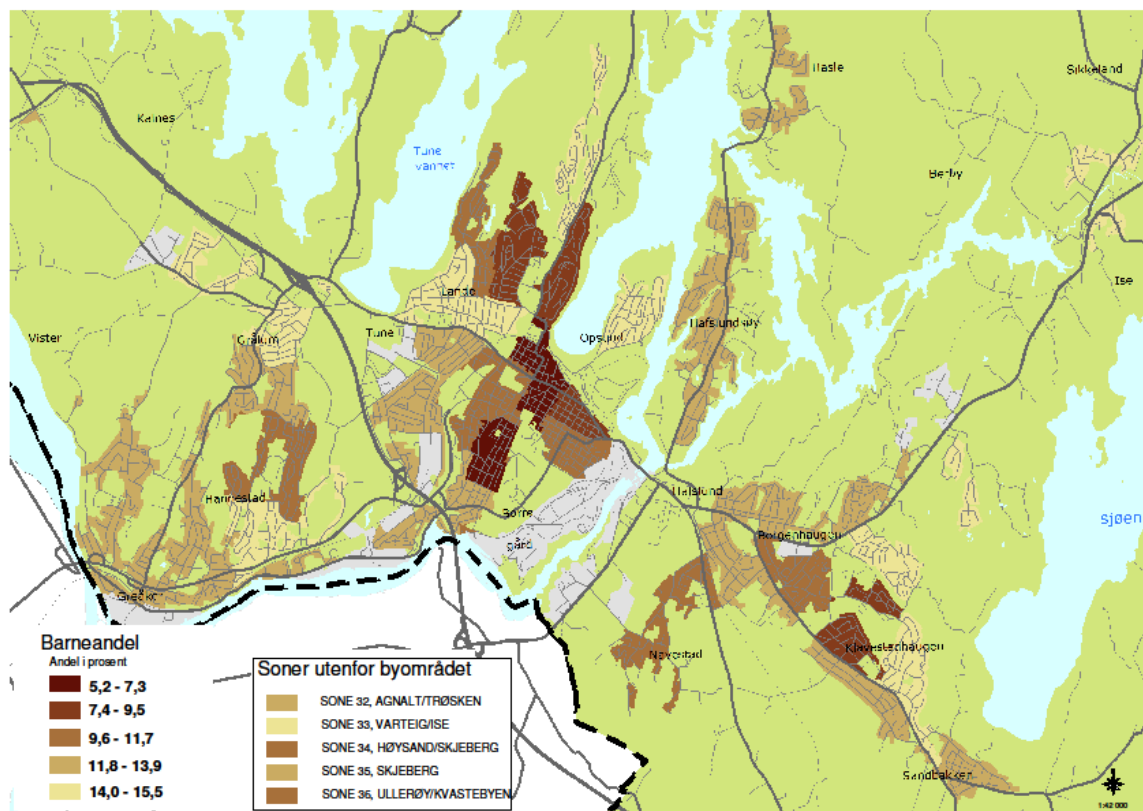
Barneandelen er høyest på Hevingen som er et relativt nytt boligområde samt på Opsund og Lande som er eldre boligområder.

Den laveste barneandelen har levekårssonen Fritznerbakken i den nordøstlige delen av Sarpsborg sentrum. Områder i sentrum med nye boligprosjekter har en forholdsvis lav barneandel. Bildet er noe endret fra forrige kartlegging. Barneandelen i sonene Lande, Nedre Lande – Brevik, Klavestadhaugen og Borgen vest har økt..

Figur 5: Barneandel 0-15 år i prosent

Figuren viser barneandel 3-12 år i prosent.

I Sarpsborg bor det totalt 6536 barn i aldersgruppen 3 – 12 år. Det utgjør 12,2 prosent av befolkningen. Kartet ovenfor viser bosatte personer i aldersgruppen 3-12 år, uansett om de bor i privat- eller felleshusholdning. Kartet avviker ikke nevneverdig fra kartet på forrige side som viser barneandelen 0 - 15 år. Dette er en ny indikator som inngår i det felles indikatorsettet som flere samarbeidende kommuner og SSB har utarbeidet.

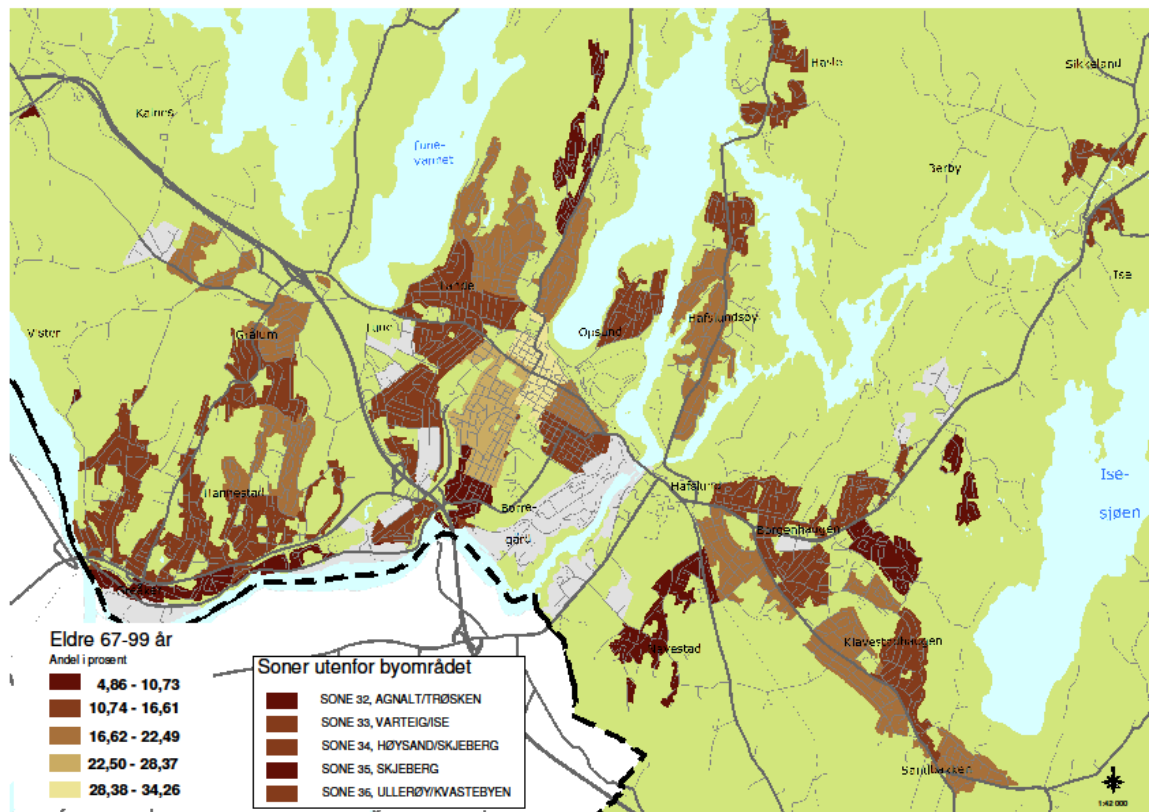
4.3 Eldre

Personer i 60-70 årsalderen kan generelt sies å ha god bolig- og materiell standard. Alderspensionistenes inntekter og levekår varierer selvsagt etter tidligere yrkestilknytning. I landet som helhet gikk andelen minstepensjonister ned fra vel 39 prosent ved utgangen av 1999 til 30 prosent ved utgangen av 2008. Forventet levealder for landet er i 2013 79,7 år for menn og 83,6 år for kvinner. SSB forventer fremdeles stigning i levealderen og anslår at i 2060 kan den bli 86 år for menn og 89 år for kvinner⁷. Med stigende levealder kan det forventes økt sykkelighet i den eldste delen av befolkningen. Forventet levealder for Sarpsborg er 76,7 år for menn og 81,6 for kvinner⁸.

⁷ Jf. befolkningsframskriving fra SSB i 2012

⁸ kilde: Folkehelseprofilen for Sarpsborg 2014

Figur 6: Andel eldre 67-99 år

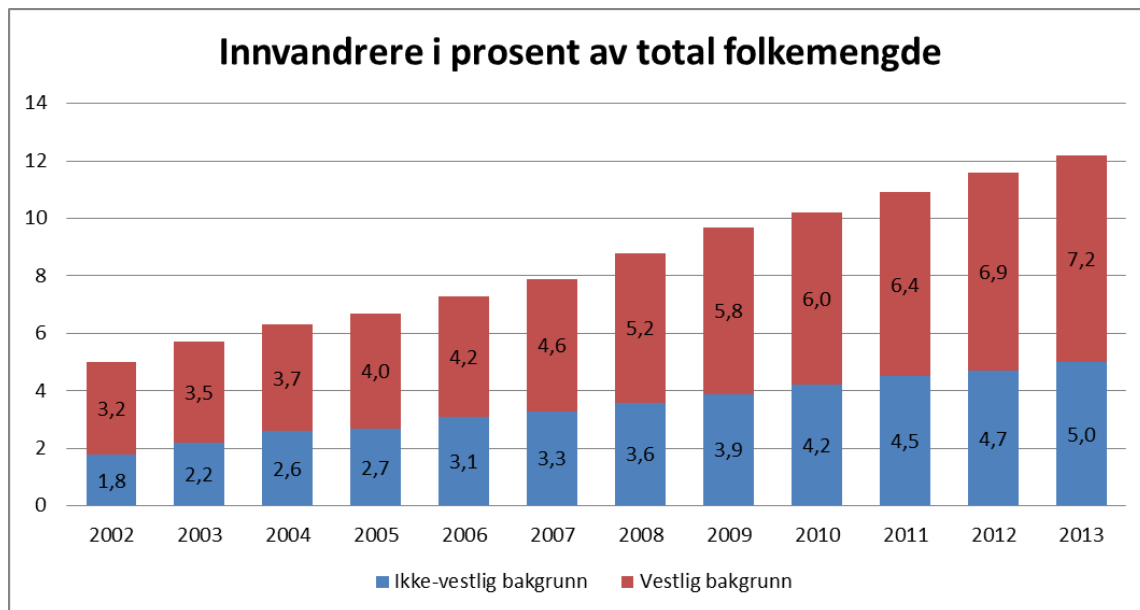

Aldersgruppen 67-99 år utgjør 15 prosent av befolkningen i kommunen. Kartet viser at andelen eldre er høyest i sentrum og i sonene på Kurland. Lokalisering av sykehjem og omsorgsboliger gjør utslag på denne statistikken. Områdene med lavest andel eldre er Fjelldal/Hevingen, Harebakk-Kurland nord, Sandesund-Greåker, Sandesund-Torsbekken og Hafslund-Bede.

4.4 Innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn

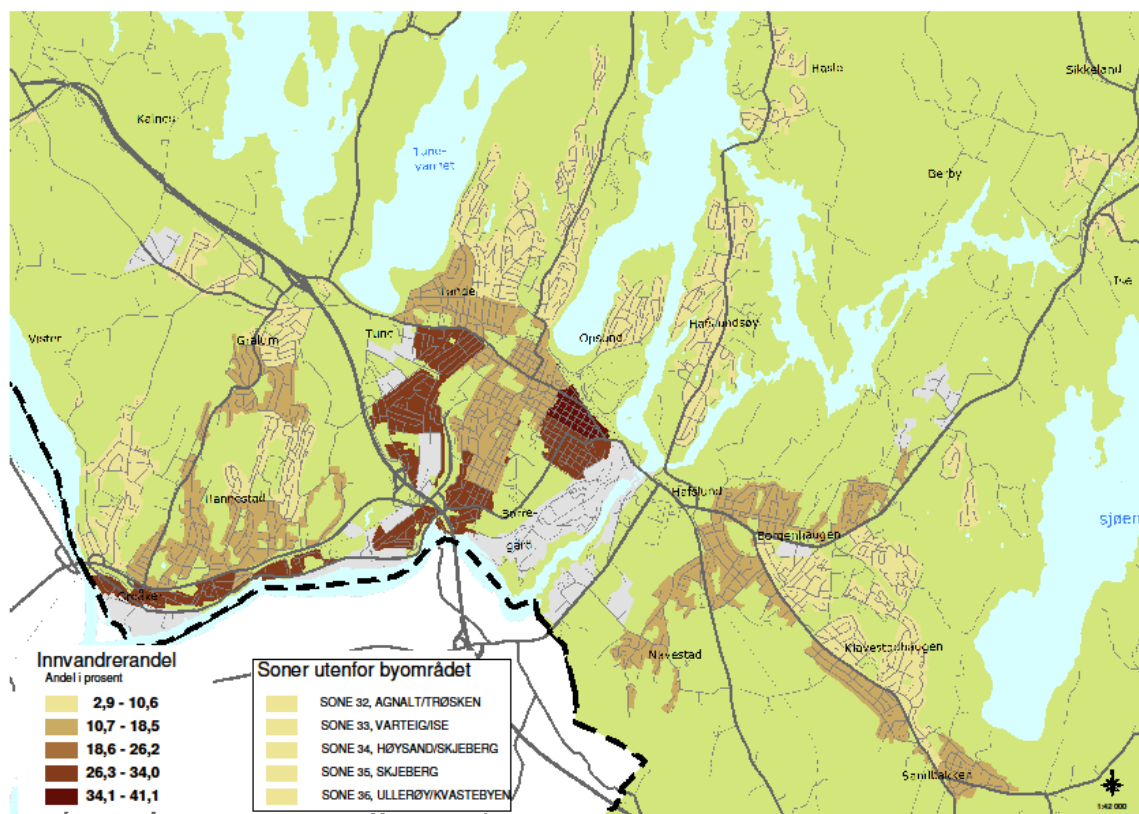
Med innvandrere mener vi her de som har innvandret direkte og deres norskfødte barn. Det store flertall innvandrere i Norge deltar i arbeidslivet, er økonomisk selvstendige, snakker norsk og deltar på ulike samfunnsarenaer. Levekårene bedrer seg med botid i Norge. Forskjellene i levekår mellom innvandrere og deres barn og resten av befolkningen er på viktige levekårsområder mindre enn for ti år siden. Imidlertid har innvandrere som helhet dårligere levekår enn resten av befolkningen på sentrale områder.

I 2013 utgjorde innvandrerbefolkningen i Sarpsborg (personer med to utenlandskfødte foreldre) 12,2 prosent av totalbefolkningen, det tilsvarer 6550 personer. Til sammenlikning var andelen 5,0 prosent i 2002.

I levekårssammenheng har en først og fremst vært opptatt av innvandrere fra ikke-vestlige land. Disse har større levekårsutfordringer enn befolkningen forøvrig. Ikke-vestlige innvandrere omfatter personer fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS. I 2013 utgjorde ikke-vestlige innvandrere 2684 personer i Sarpsborg, det tilsvarer fem prosent av befolkningen.

Figur 7: Andel ikke-vestlige innvandrere og deres norskfødte barn

Kartet viser ikke-vestlige innvandrere og deres norskfødte barn. Innvandrerandel varierer kraftig mellom sonene. Kartleggingen viser at de ikke-vestlige innvandrere bosetter seg i og nær Sarpsborg sentrum. I sonene Fram-Grina og Alvim utgjør ikke-vestlige innvandrere henholdsvis 41,1 og 33,9 prosent av befolkningen. I sonene Sandesund-Torsbekken, Brevik-Nedre Lande og Gamlebyen er prosentandelen mellom 28- 32,8. Innvandrerandelen er lav i omlandet. Andelen ikke-vestlige innvandrere har økt, men den geografiske fordelingen har ikke endret seg fra forrige kartlegging.

4.5 Flyttehyppighet

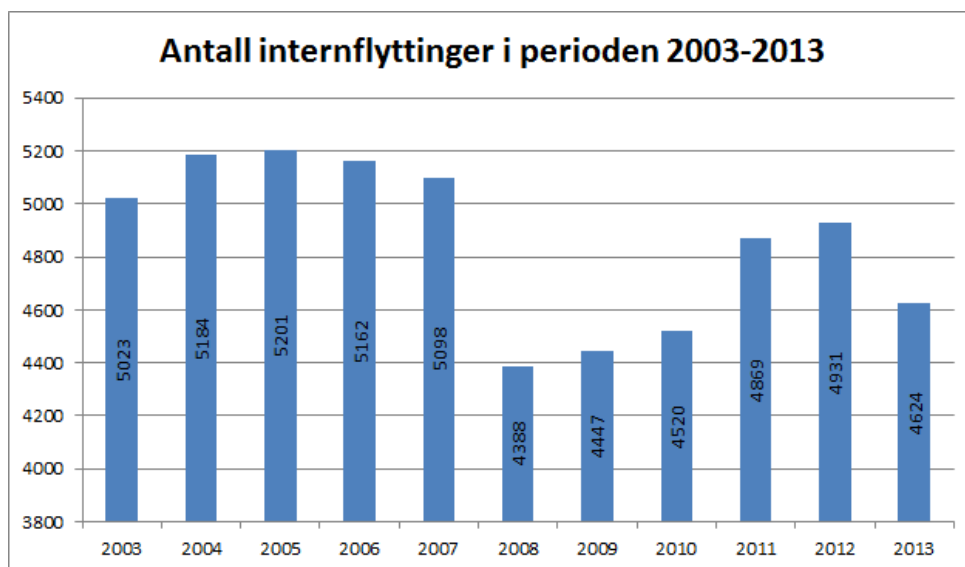
Flytting er knyttet til mange sammensatte årsaker der følgende grunner kan inngå: utdanning og jobb, boligkarriere, endring av familiesituasjon, ønske om å bo nærmere familie og stedskvaliteter. Flytting kan føre til bedre levekår gjennom bedre bolig og bomiljø. Folks mulighet til å flytte kan bli hindret av økonomiske grunner, noe som kan oppfattes som et problem for den det gjelder. Økonomiske grunner kan også fremtvinge uønsket flytting til dårligere boligstandard. Høy flyttehyppighet i et område kan påvirke graden av nettverksbygging og muligheten til å skape stabile og trygge nærmiljøer.

En betydelig del av befolkningen i Sarpsborg kommune skifter bostedsadresse hvert år. Disse kan deles i:

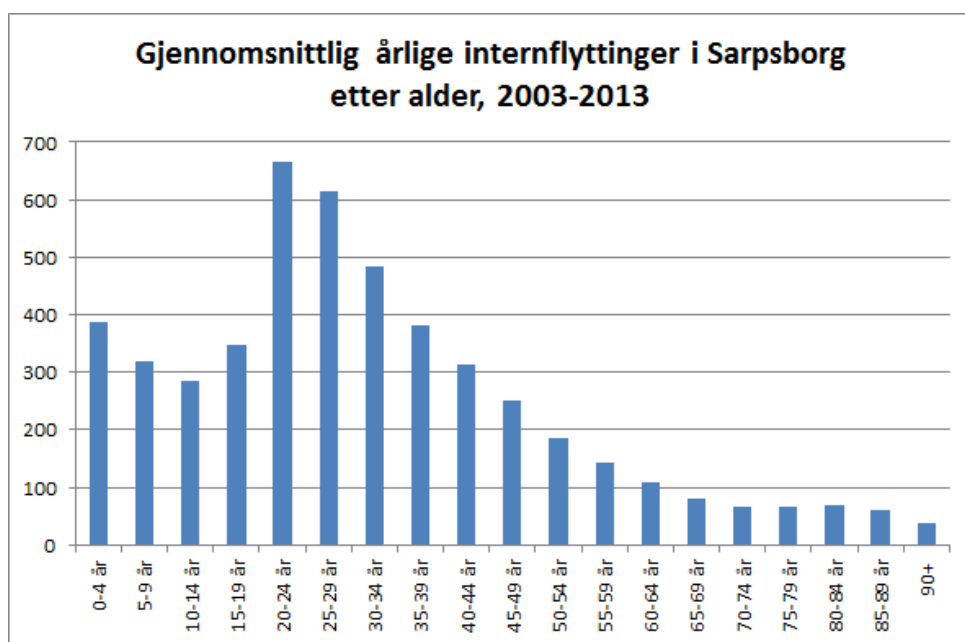
- Interne flyttinger – personer som skifter bostedsadresse internt kommunen.
- Eksterne flyttinger – personer som flytter over kommunegrensen til/fra andre kommuner eller utlandet.

Interne flyttinger⁹

Diagrammet under viser at det i perioden 2003-2013 i snitt var drøye 4850 personer på flyttefot internt i kommunen.

De som flytter hyppigst er unge voksne. Endel av disse flyttingene er som følge av endrede boligpreferanser, eksempelvis ved familie økning. Internflyttingen i kommunen har større omfang enn tilflyttingen til kommunen.

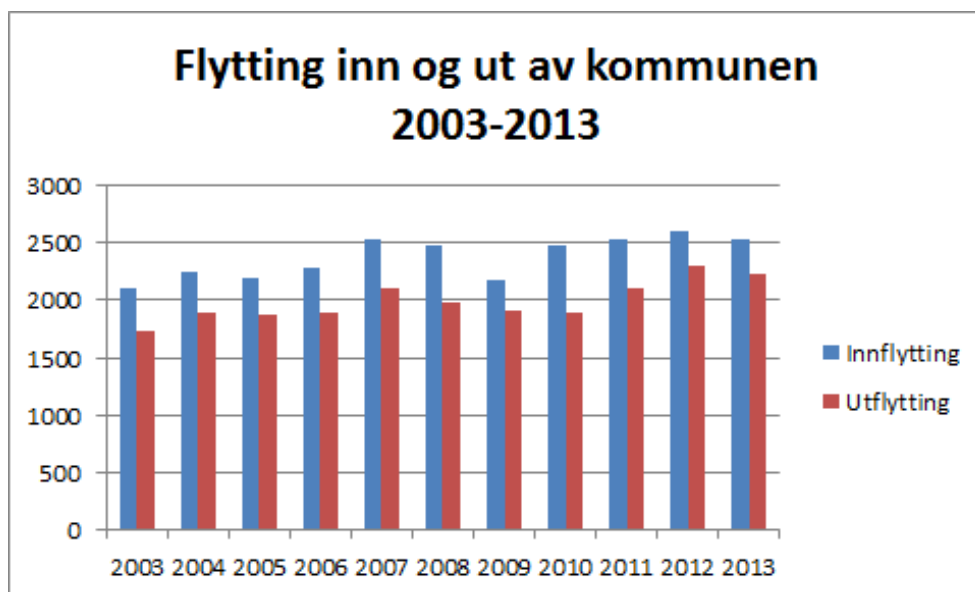

Høy intern flyttehyppighet kan indikere at levekårssonen har kvaliteter som oppfattes som dårlige og/eller at boligene anses som midlertidige trinn i boligkarrieren. Det kan også bety at sonen har høy andel av boliger som gir stort gjennomtrekk (småboliger, leieboliger).

⁹ Kilde: KOMPAS, SSB (2014)

Eksterne flyttinger¹⁰:

Figuren under viser at kommunen har større innflytting enn utflytting.

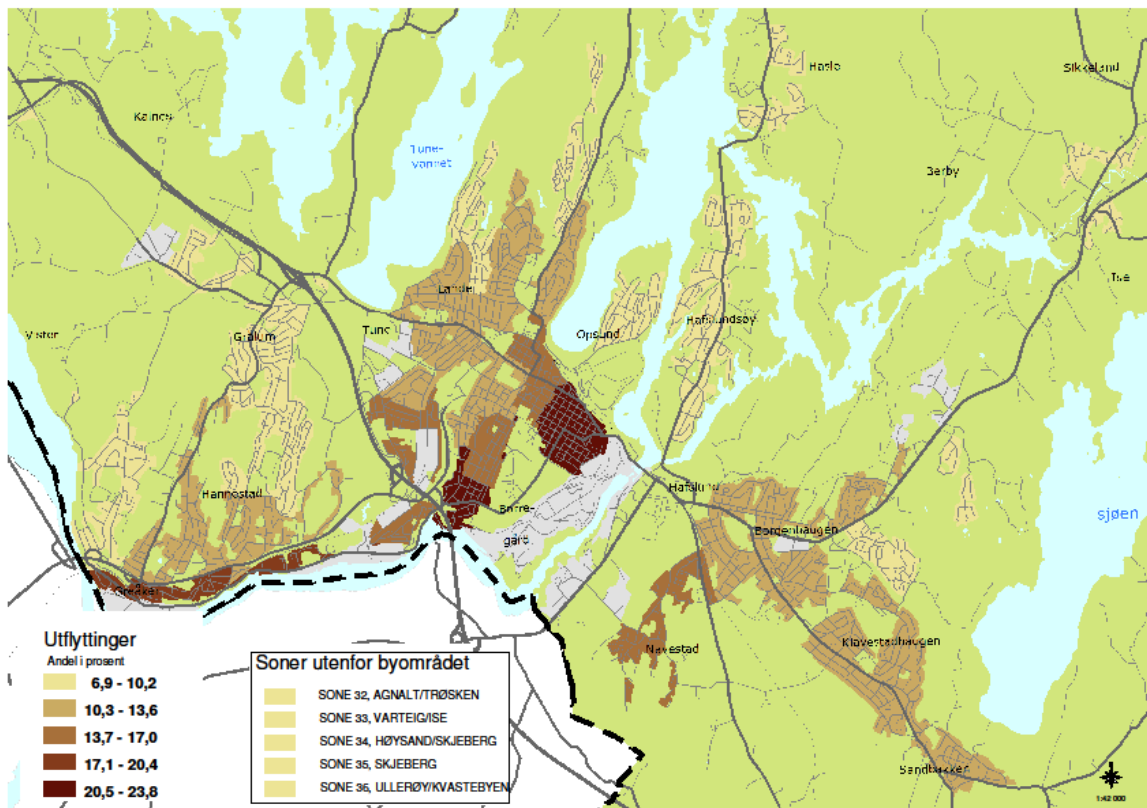
Sarpsborg hadde i tiårsperioden 2003-2013 større innflytting enn utflytting. I 2013 var det 2 536 personer som flyttet til kommunen, mens 2 230 flyttet ut.

4.5.1 Flytting mellom soner

Kartet under viser flytting fra en sone til en annen i kommunen (internflytting). Internflyttingen, dvs. flytting mellom levekårssoner har større omfang enn flytting inn og ut av kommunen. Områdene i de østre deler av sentrum har den høyeste flyttehyppigheten. I Fram-Grina flytter 20 prosent. Det er også denne sonen som har flest flyttinger ut av kommunen.

Figur 8: Internflytting. Andel utflytting fra en sone til andre soner i kommunen

¹⁰ Kilde: SSB

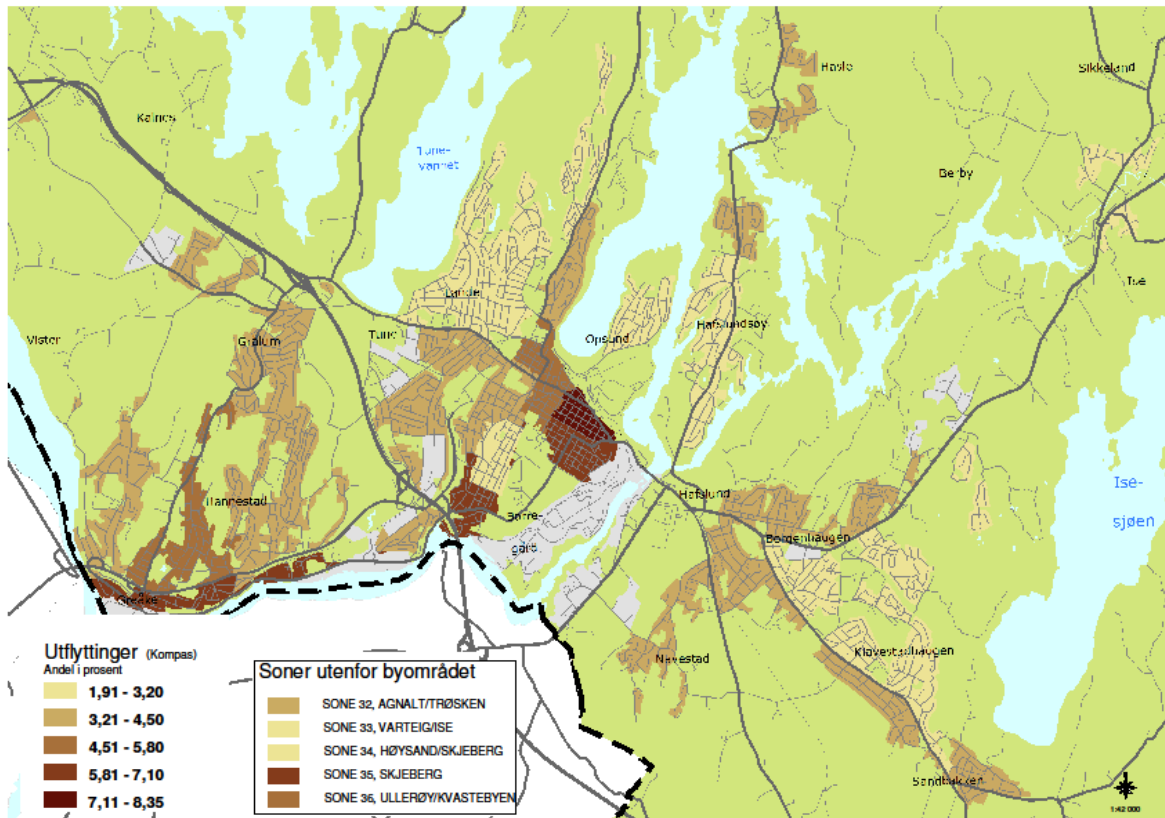

Figuren ovenfor viser andel utflyttinger mellom soner i kommunen i prosent. Bildet er forholdsvis likt kartet på neste side, figur 9.

4.5.2 Flytting ut av kommunen

Flytting ut av kommunen viser et liknende mønster som flyttinger internt i kommunen, men omfanget er mye mindre. Størst utflytting har sonen Fram-Grina hvor 8,35 prosent flytter og Sandesund – Greåker hvor flytteandelen er 6,9 prosent. I disse sonene flytter nesten 1/3 av befolkningen i løpet av et år. Flyttinger ut av kommunen er i snitt under halvparten av flyttingen mellom soner.

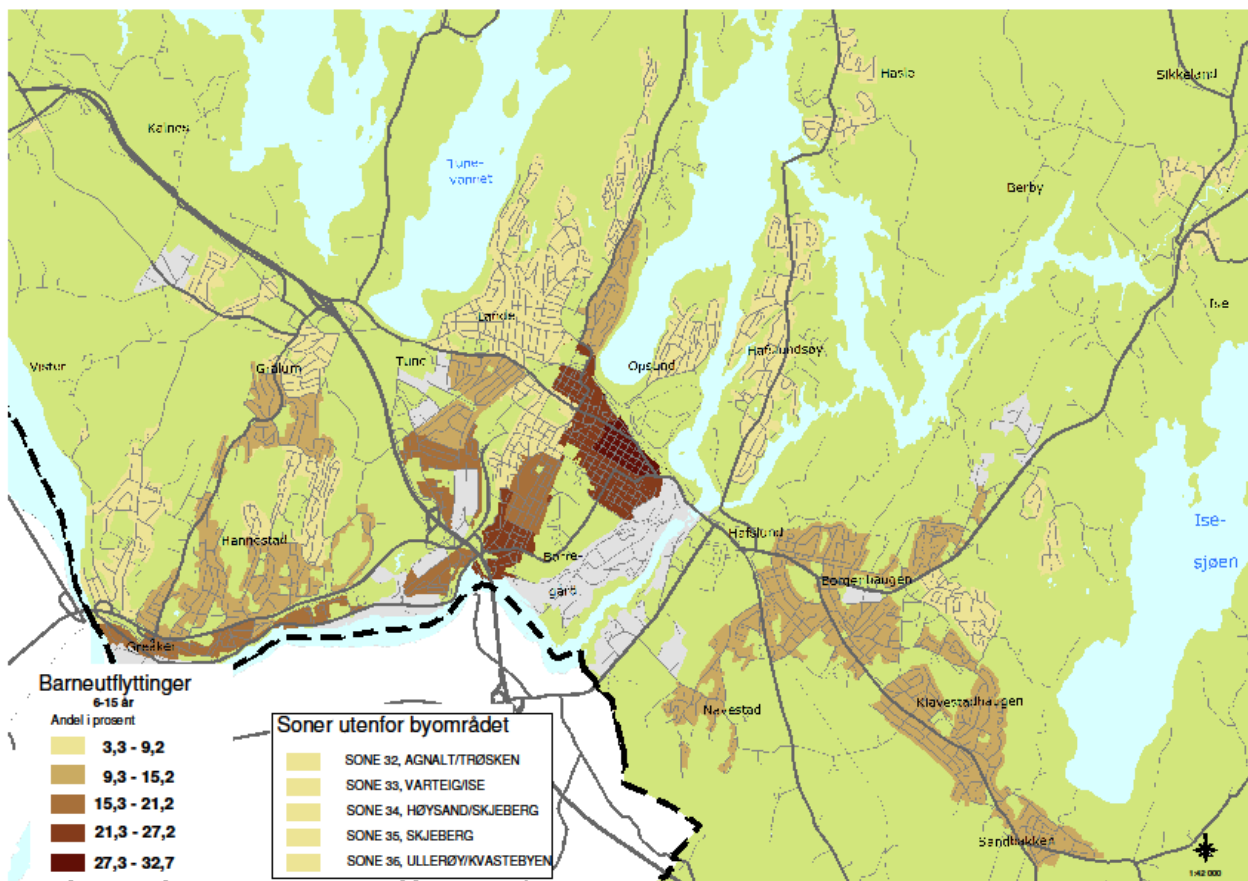
Figur 9: Andel flytting ut av kommunen

4.5.3 Barneflyttinger mellom soner

Kartet viser andel barn 6-15 år i en sone som flytter til andre soner i kommunen. Det er sonene i sentrum, Fritznerbakken og Fram-Grina, som har høyest flytthetthet av familier med barn i aldersgruppen 6-15 år med en utflytting på henholdsvis 26 og 27 prosent. Deretter følger Sandesund-Torsbekken og Borgen-vest med henholdsvis 15 og 14 prosent. Det er verd å merke seg at de nordøstlige sonene i sentrum har lav barneandel, mens sonene Sandesund-Torsbekken og Borgen-vest har høyere barneandel. Totalt flytter 8 prosent av familiene med barn i grunnskolealder internt i kommunen.

Figur 10: Andel barn 6-15 år som flytter fra en sone til andre soner i kommunen (internflytting)

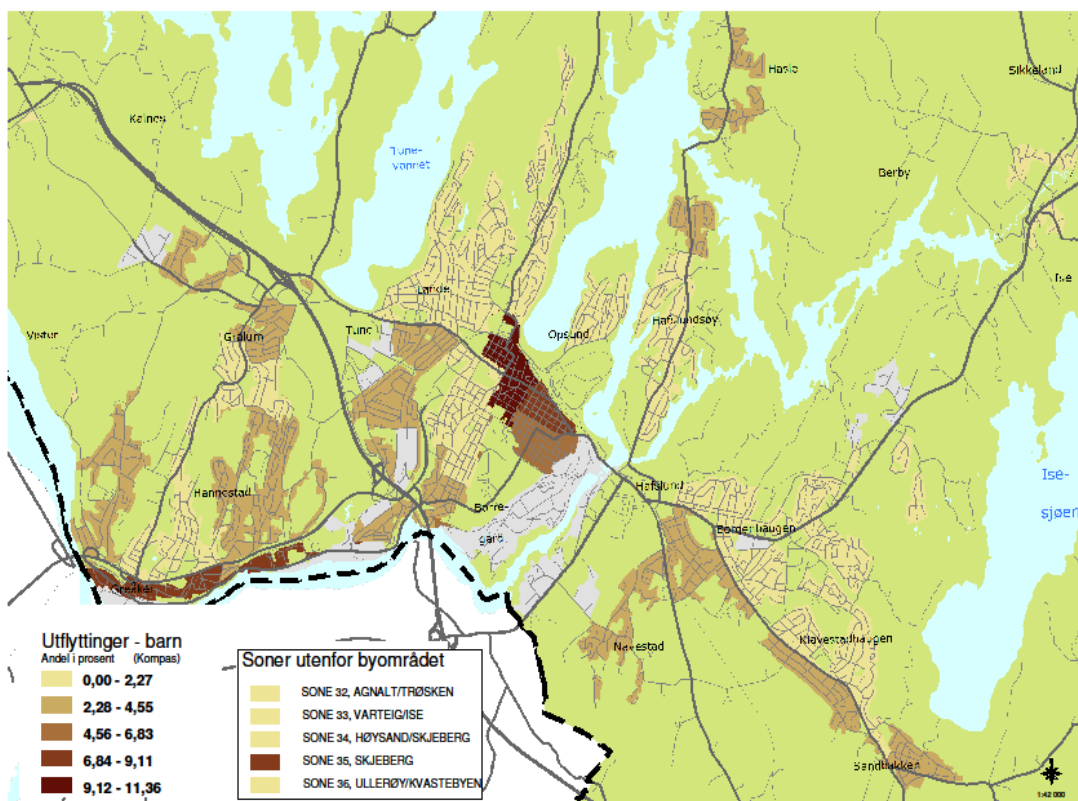

4.5.4 Barneflyttinger ut av kommunen

Kartet viser andel barn 6-15 år som flytter ut av kommunen. Andel flyttinger ut av kommunen er langt lavere enn internflyttingen. Totalt sett er andelen barneutflytting av kommunen 2,58 prosent mens andelen interne barneflyttingen er 8,39 prosent. Høyest andel flytting ut av kommunen er ca. 11 prosent, mens den for internflyttingen er opp til 27 prosent.

Den sonen som har høyest andel barneutflyttinger er Fritznerbakken hvor over 11 prosent flytter ut av kommunen. Deretter følger Skjeberg med 8,88 prosent og Sandesund-Greåker med 8,82 prosent.

Figur 11: Andel barn 6-15 år som flytter ut av kommunen

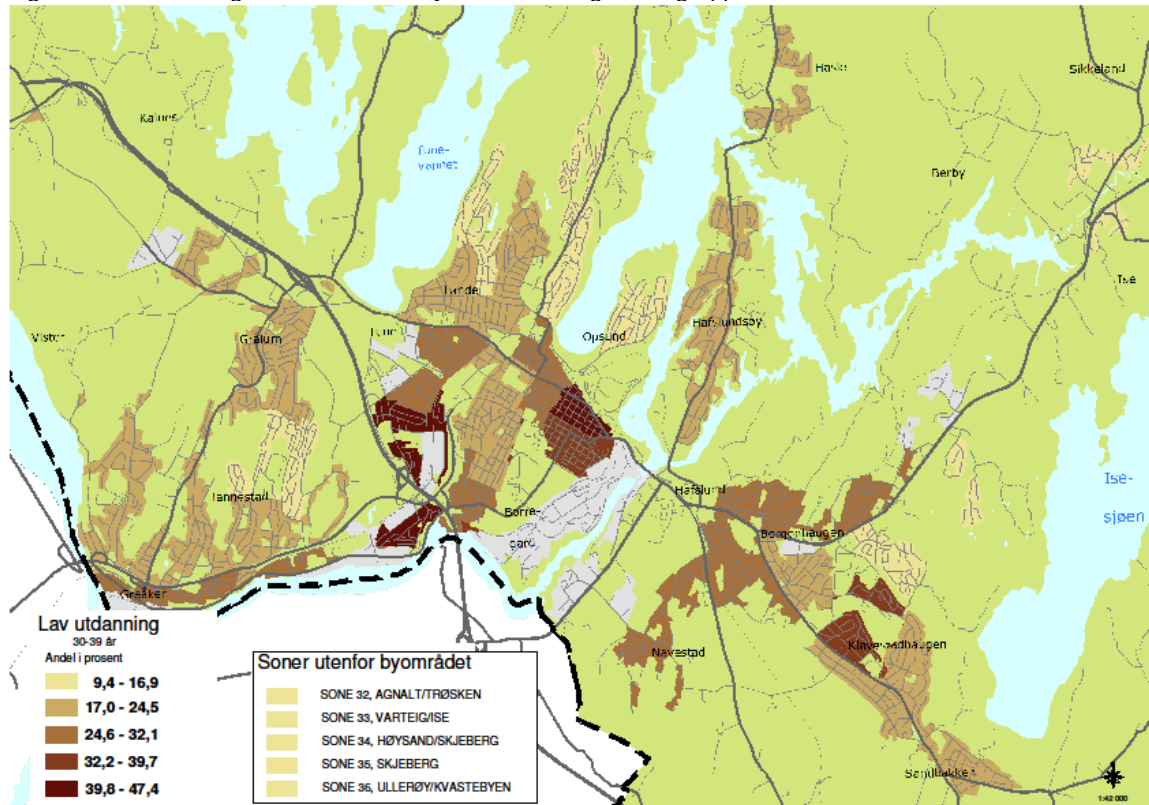
5. UTDANNING

En hovedstrategi for å utvikle det norske velferdssamfunnet er å gi alle gode muligheter til å ta utdanning. Utdanning er også svaret på mange av utfordringene velferdssamfunnet står overfor i dag. Flere må fullføre videregående utdanning for å få seg et trygt ståsted i arbeidslivet, få innpass på ulike sosiale arenaer og for å bevare helsen. Mer kunnskap og kompetanse er nødvendig både for å møte utfordringer i samfunnet og for å utvikle seg som menneske. Utdanning er en viktig samfunnsressurs og av stor betydning for den enkelte gjennom hele livet. Prestasjonsforskjellene mellom skolelever i Norge er større enn i mange andre land. Norge er samtidig et av de landene der familiebakgrunn har størst betydning for prestasjonene. Ungdom med lav utdanning er oftere arbeidsløse og meget utsatt for å få et varig lavlønnsproblem. Unge enslige menn og unge enslige mødre er overrepresentert som sosialhjelpsmottakere. Fellesnevneren for disse er ofte lav utdanning. Unge med lav utdanning er overrepresentert når det gjelder sykdomsrelaterte trygdeordninger. Gruppen unge uførepensjonister domineres av personer med grunnskole som høyeste fullført utdanning.

5.1 Lavt utdanningsnivå

Kartet viser andel personer i alderen 30- 39 år som har grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Dette er en ny indikator. Andelen for kommunen er 22 prosent. Figuren viser at lav utdanning i stor grad er knyttet til sonene Fram-Grina, Alvim og Kala. Mørk farge angir levekårssoner med lavt utdanningsnivå.

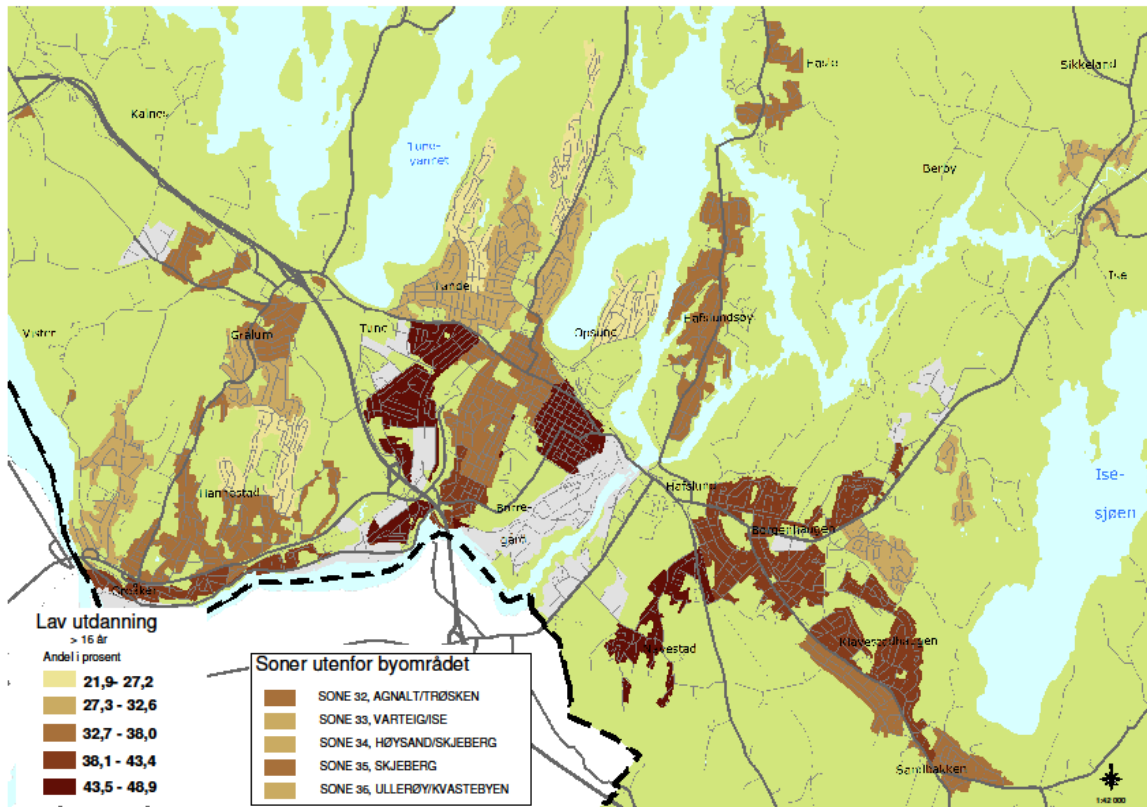
Figur 12: Andel med grunnskole som høyeste utdanning aldersgruppen 30-39 år

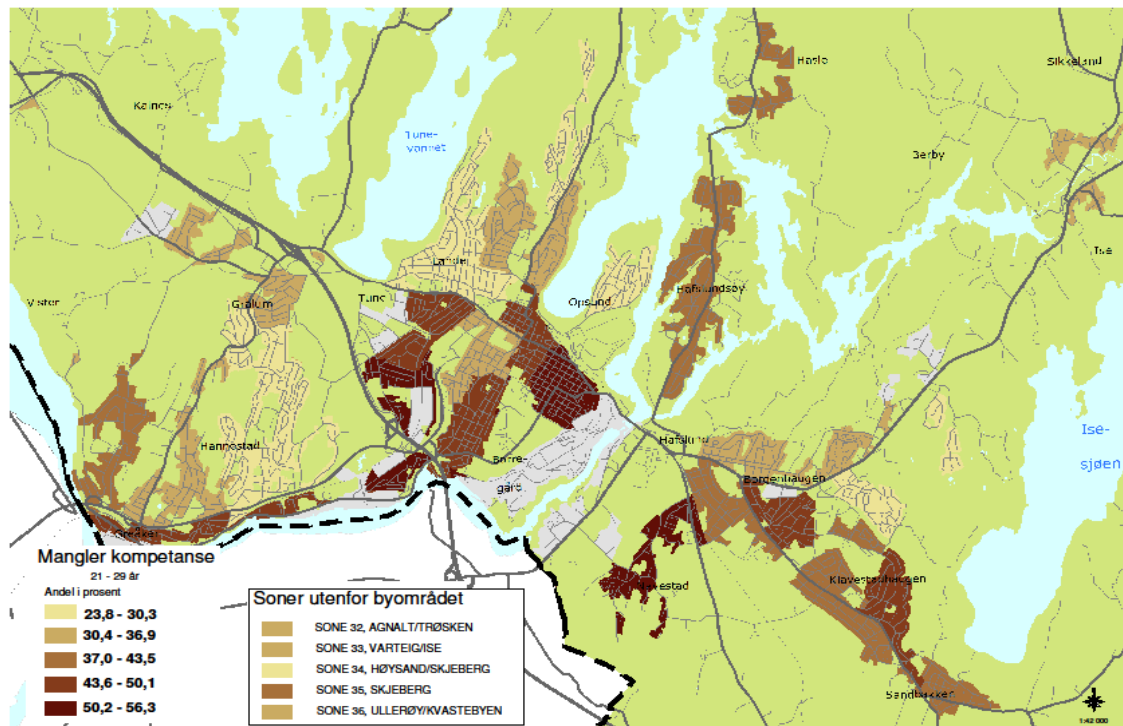
5.2 Lav utdanning 16+

Kartet viser ungdom over 16+ år med grunnskole som høyest fullført utdanning/ personer 16+ år med oppgitt utdanning. I denne aldersgruppen er det flere med lav utdanning enn i aldersgruppen 30 – 39 år. Indikatoren er ny indikator som avløser den tidligere indikatoren for lav utdanning aldersgruppen 30 – 67 år som var med i forrige rapport. Det er i sonene Brevik-Nedre Lande og Gamlebyen at andelen er høyest. Det er først og fremst i de sentrums nære sonene at utdanningsnivået blant unge lavt.

Figur 13. Kartet viser andel personer 16 år og oppover med grunnskole som høyest fullført utdanning

Figur 14 viser andelen som har begynt på videregående utdanning og ikke fullført i løpet av 5 år.

Andel personer i alderen 21 – 29 år som har begynt, men ikke fullført videregående skole

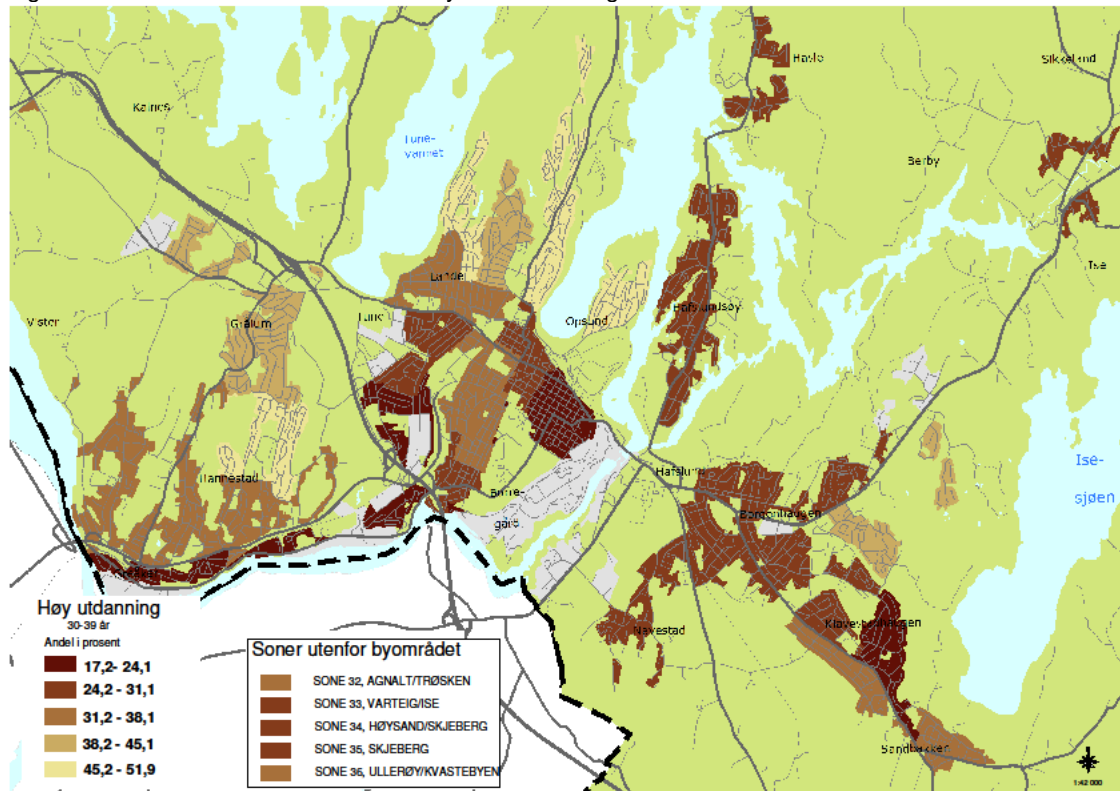
Kartet over viser personer i aldersgruppen 21 – 29 år som har påbegynt videregående utdanning, men som ikke har oppnådd yrkes- eller studiekompetanse i løpet av 5 år / Personer 21-29 år som begynte på videregående utdanning. Statistikken omfatter bosatte personer 21-29 år, per 1.1.2013, som startet i videregående utdanning uten å fullføre i løpet av 5 år. Fullføring er oppdatert per oktober 2012.

Tilsvarende tall er ikke publisert på ssb. No. DSF – bosatte per 1.1.2013, Nasjonal utdanningsbase (NUDB). Dette er en ny indikator. Begrunnelsen for å se på aldersgruppen 21-29 år framfor et årskull, er å få et mest mulig bredt og robust tallmateriale. De som ikke fullfører i løpet av fem år defineres som «drop-outs». Det er imidlertid viktig å være klar over at en del av disse fullfører senere. Sonene Alvim, Fram-Grina, Gamlebyen og Hafslund-Bede har høyest andel som ikke har fullført videregående skole. Kartet viser samme tendens som figur 13, personer over 16+ år med lav utdanning.

5.3 Høyt utdanningsnivå

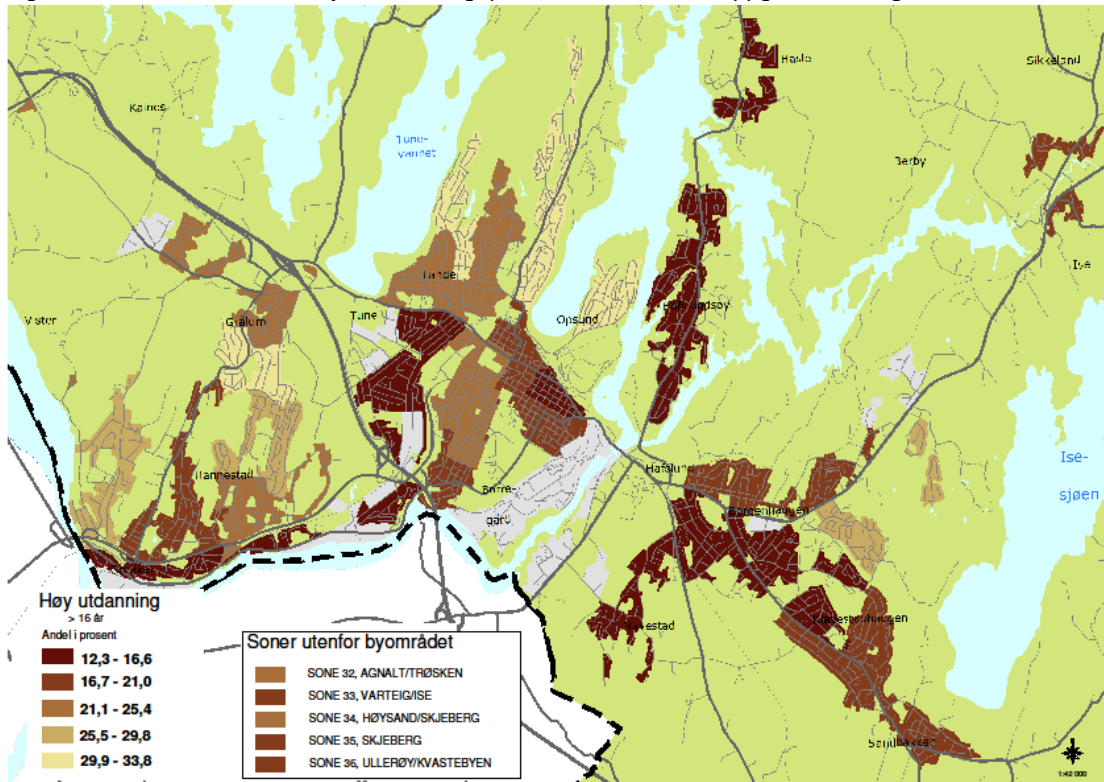
Kartet viser andel personer i alderen 30- 39 år som har universitets- og høyskole som høyeste fullførte utdanning. Denne indikatoren er ny og avløser indikatoren andel personer med høy utdanning 30 – 67 år som ble brukt i 2012 rapporten. Lys farge angir levekårssoner der en stor andel personer har det aktuelle utdanningsnivået. Soner med høyest andel høyt utdannende er Kurland vest, Hannestad-Yven og Kurland øst. I kommunen samlet sett har 32 prosent i denne aldersgruppen høyere utdanning.

Figur 15: Andel med universitets- eller høyskoleutdanning

Kartet nedenfor viser andel personer 16 + år med høy utdanning / personer med oppgitt utdanning. Indikatoren er ny. Den er tatt med fordi den tar for seg et større aldersspenn enn 30-39 år.

Figur 16: Andel 16+ år med høyere utdanning/ personer 16+ år med oppgitt utdanning.

6. ØKONOMISKE FORHOLD

6.1 Inntekt

Inntekt regnes av mange som den indikatoren som sier mest om levekår fordi den er en ressurs som påvirker tilgangen til mange andre arenaer. I et samfunn der de fleste varer og tjenester kan kjøpes, har størrelsen på inntekten stor betydning for hvordan vi lever. Inntektsnivået vil blant annet ha betydning for deltakelse på boligmarkedet, utdanning, fritidsaktiviteter med mer.

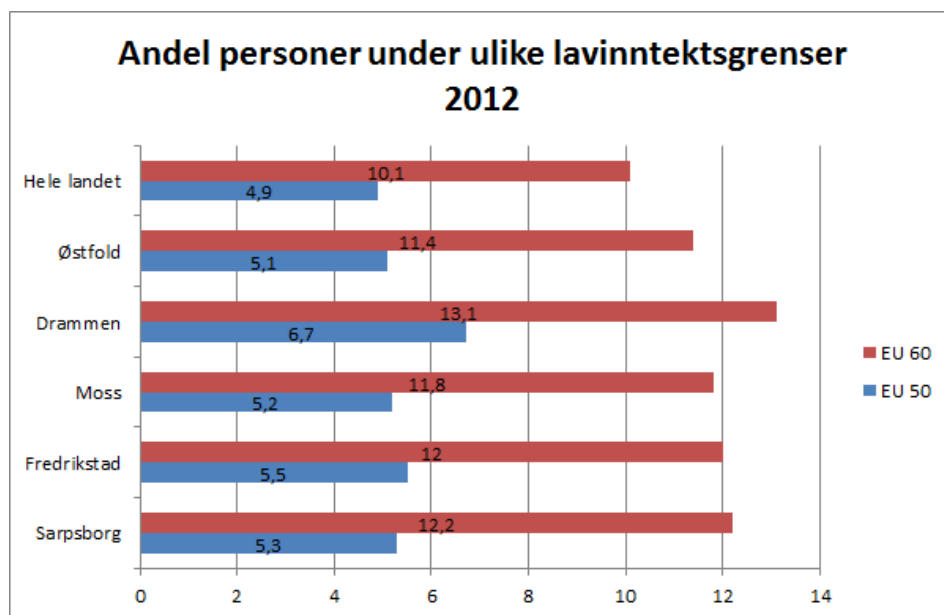
I stortingsmeldingen om tiltak mot fattigdom¹¹ er visjonen at ingen skal leve i fattigdom i Norge:

”Det er uverdig at enkeltpersoner opplever fattigdom i det norske velferdssamfunnet”.

”Med fattigdom forstås at personer har så lav inntekt, eventuelt i kombinasjon med høye nødvendige utgifter i forbindelse med sykdom, funksjonshemming mv, at de over lengre tid ikke får dekket grunnleggende velferdsbehov. I stortingsmeldingens tiltaksplan legges til grunn lavinntekt, målt ved 50 prosent av medianinntekten, som varer i tre år som en hovedindikator på fattigdom.”

Inntektsmål er per forbruksenhet, det vil si at det er tatt hensyn til antall personer i husholdningen. Personene gis ulike vekt, i denne rapporten følges EU-skalaen. Dette er forskjell fra forrige levekårkartlegging, hvor vi valgte å følge OECD-standard. Etter hvert har EU-standard blitt den som er vanligst å bruke. Etter anbefaling fra SSB er det valgt å følge denne.

EUs lavinnteksdefinisjon setter lavinntektsgrensen noe høyere enn OECDs metode. Her velges 50 prosent av medianinntekten som lavinntektsgrense. Dette fordi økningen i median husholdningsinntekt i Norge vært svært sterk de siste årene. Fra 2000 til 2012 økte medianinntekten i befolkningen med over 40 % i faste priser. Medianinntekten for hele landet var i 2012 på kr. 321.600.

¹¹ St.meld. nr. 35 (2003-2004)- Felles kamp mot fattigdom

I Sarpsborg var det 12,2 prosent som levde i lavinntektshusholdninger i 2012 målt i EU-60¹². Dette tilsvarer ca. 6500 personer. Benytter vi EU-50 som lavinntektsgrense var det i 2012 2800 personer som levde i lavinntektshusholdninger. Fattigdomssituasjonen i Sarpsborg er omtrent på samme nivå som Fredrikstad, noe lavere enn Drammen, litt høyere enn Østfold og landsgjennomsnittet.

¹² Dvs. at de lever i husholdninger som har mindre enn 60 prosent av medianinntekten.

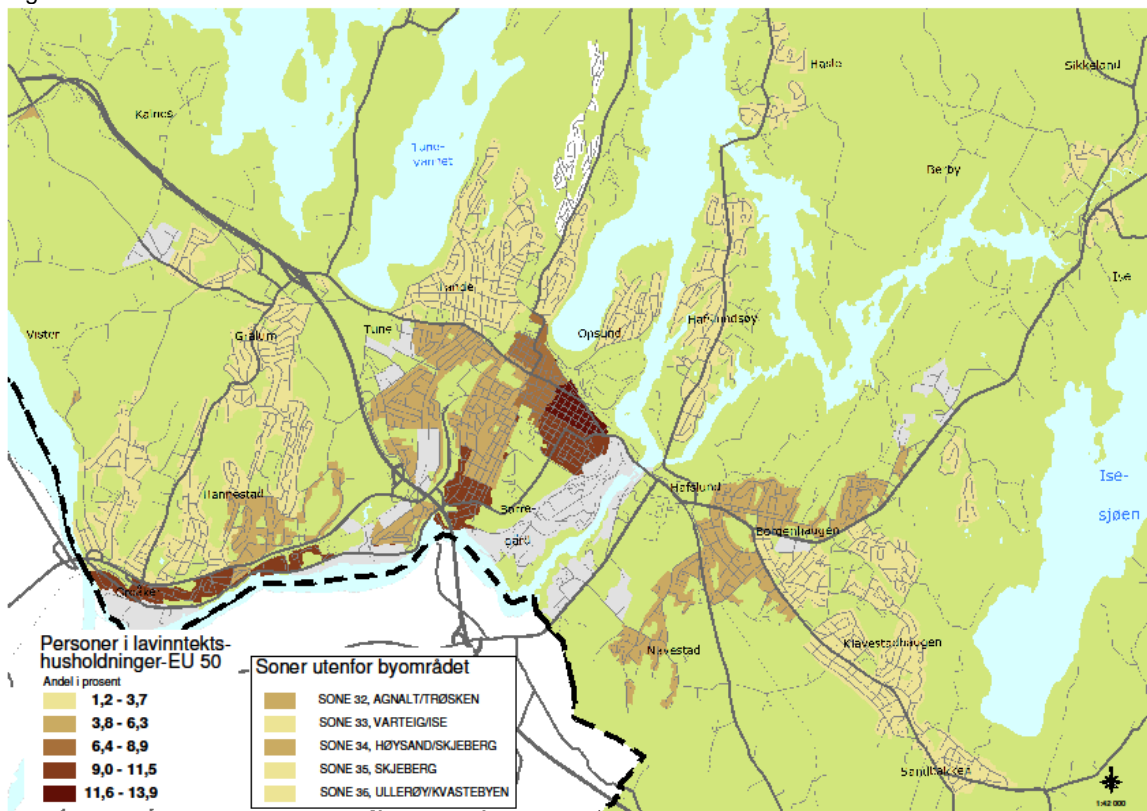
6.3 Fattige (<50 % etter EU-skala)

Fattigdom er et relativt mål. Om man defineres som fattig eller ei, er avhengig av hva som er standard for andre. Det er nasjonale og lokale mål om å redusere fattigdom og bidra til at færre mennesker rammes, ikke minst at færre barn rammes av fattigdom.

Fattigdom kan måles på flere måter. Kartet viser andel fattige i levekårssonene etter EU 50-skalaen. Definisjonen tar utgangspunkt i beløpet som utgjør 50 prosent av medianinntekten for alle personer, etter at husholdningsinntektene er regnet om til forbruksenheter ved hjelp av-EU-skalaen. Alle personer med en inntekt per forbruksenhet lavere enn dette, regnes som tilhørende lavinntektsgruppa.

Fram-Grina har høyest andel fattige med 13,9 prosent. Deretter kommer Sandesund-Greåker med 10,5 prosent, Gamlebyen og Sandesund-Torsbekken med hhv. 9,9 prosent og 9,5 prosent. For kommunen som helhet er andelen 4,1 prosent.

Figur 18: Andel med lavinntekt etter EU-50

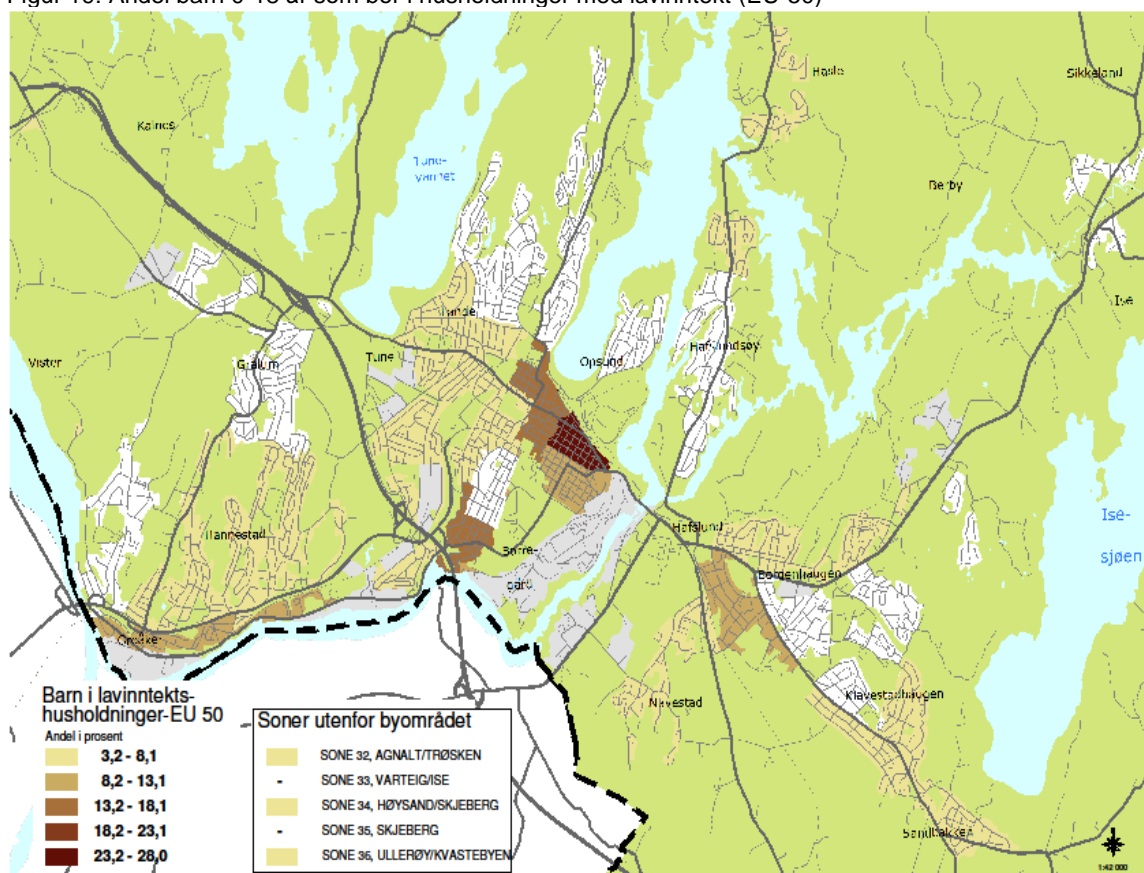

6.4 Barnefattigdom (<50 % etter EU-skala)

Kartet viser andel barn under 18 år som lever i fattige familier. Fattigdom rammer barn spesielt hardt. De har små muligheter til å endre sin levekårssituasjon. Økonomisk fattigdom blant barn bidrar også til sosial og kulturell fattigdom. Mulighetene er begrenset når det gjelder å delta i ulike kultur- og fritidstilbud, reise på ferie, være aktive i lag og foreninger mv. Som kartet viser er det få soner som preges av barnefattigdom. Levekårssonen Fram-Grina har høyest andel barnefattige. Der lever 28 prosent av barna i lavinntektsfamilier. For kommunen som helhet er andelen 5,2 prosent.

For flere av sonene i Sarpsborg blir tallene for barn som lever i lavinntektsfamilier målt etter EU-50 så små at SSB må anonymisere dem. Det betyr at vi ikke får oppgitt tall for flere soner (flere enn strengt tatt nødvendig, slik at vi heller ikke skal kunne regne oss fra til hvilke tall som «mangler») I kartet under er sonene med anonymiserte tall hvite.

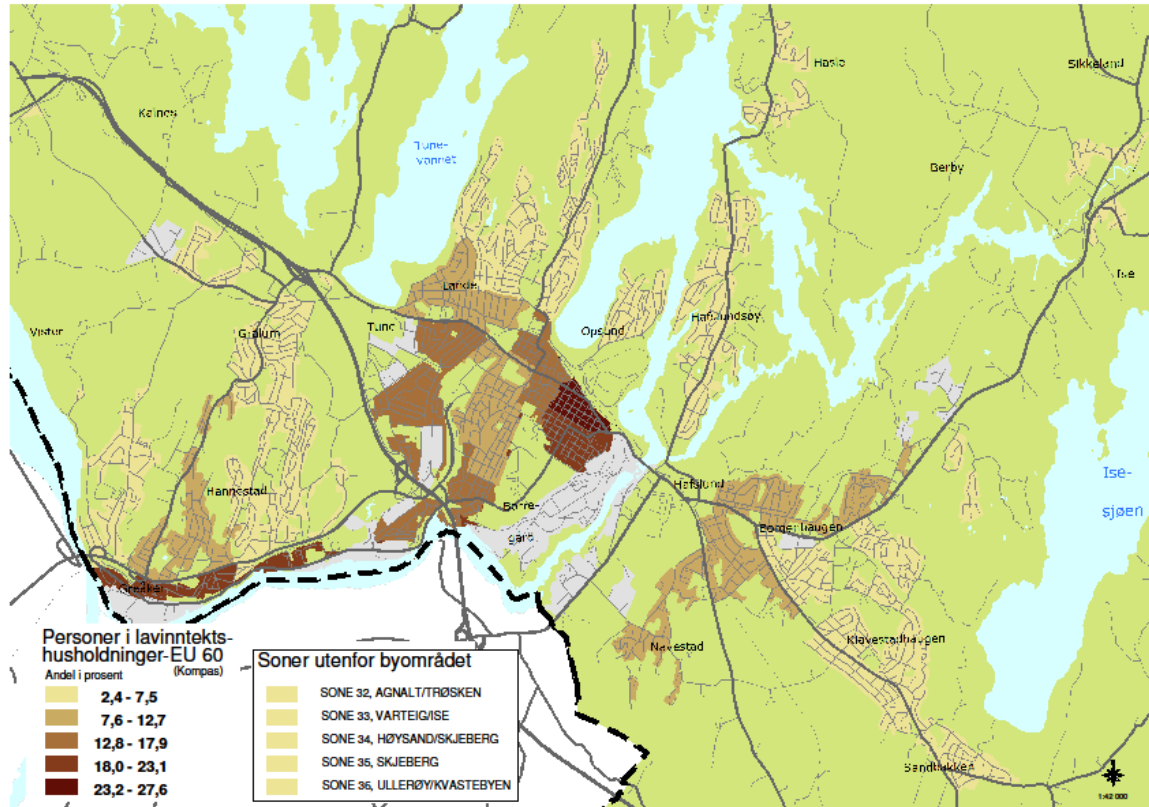
Figur 19: Andel barn 0-18 år som bor i husholdninger med lavinntekt (EU-50)

6.5 Fattige (<60 % etter EU-skala)

For Sarpsborg er det 4 637 personer som lever i lavinnteksthusholdninger, målt som EU-60 (dvs. at de lever i husholdninger som har mindre enn 60 prosent av medianinntekten). Det er 9 prosent av befolkningen. Kartet under viser fordelingen på sonenivå. Her ser vi at i Fram-Grina lever 27,6 prosent i lavinnteksthusholdninger, mens andelen på Hevingen er 2,4 prosent.

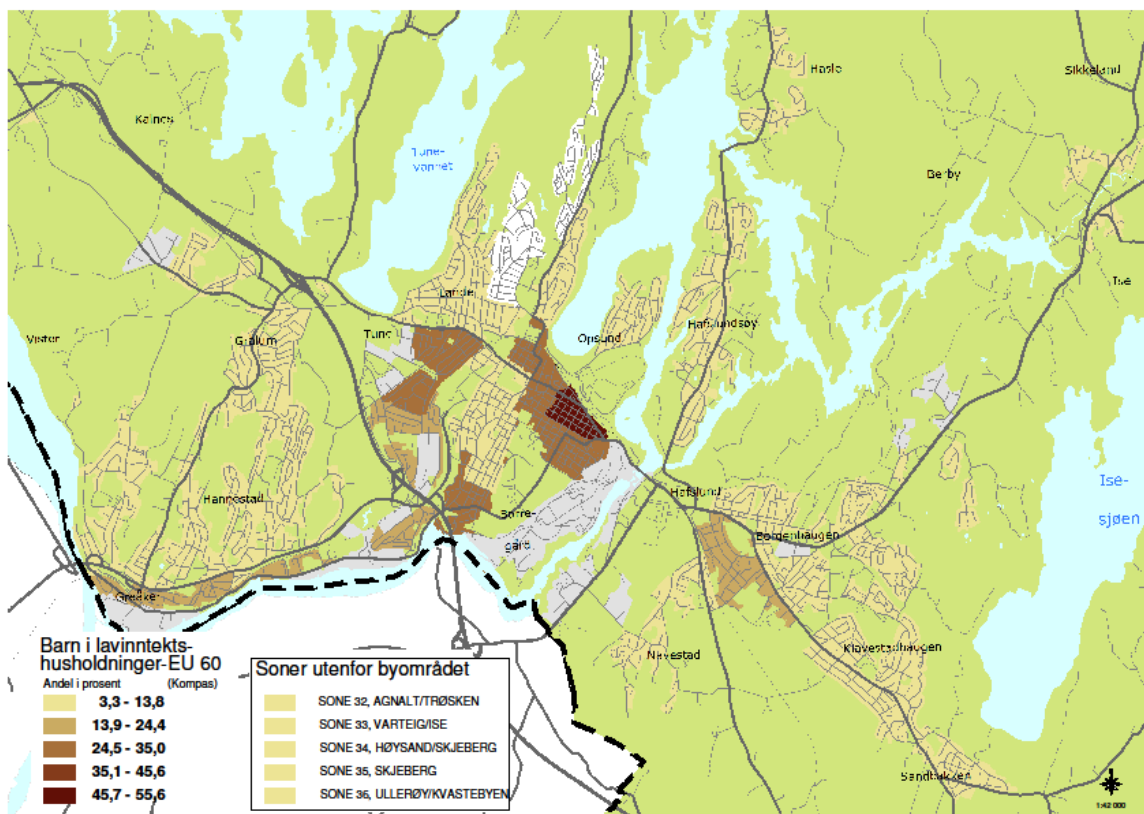
Figur 20: Andel med lavinntekt etter EU-60

6.6 Barnefattigdom (<60 % etter EU-skala)

I levekårssammenheng er det viktig også å se på andelen barn i lavinntektsfamilier. Bruker vi andelen barn som lever i husholdninger med mindre enn 60 prosent av medianinntekten, ser vi at det er totalt 1 379 barn, eller nær 12 prosent av alle barn i alderen 0-17 år. Dette er noe høyere enn andelen for hele landet som ligger på 10 prosent. Kartet under viser fordelingen på sonenivå. Forskjellene er svært store. Vi ser at andelen varierer fra 3,3 prosent på Hevingen til 55,6 prosent i Fram-Grina. Grunnen til at barnefattigdom <60 % etter EU-skala er med i rapporten er for å få fram hvor store forskjellene er innad i kommunen. Andelen barn og unge under 18 år som lever i husholdninger som har under 60 prosent av medianinntekten for Sarpsborg, varierer den fra 3,3 prosent på Hevingen til 55,6 prosent i Fram-Grina. Selv med <50 % EU 50-skala er forskjellene fortsatt store, men da er det for mange soner som blir prikket og bildet kan tilsløre fattigdom.

Figur 21: Andel barn 0-18 år som bor i husholdninger med lavinntekt (EU-60)

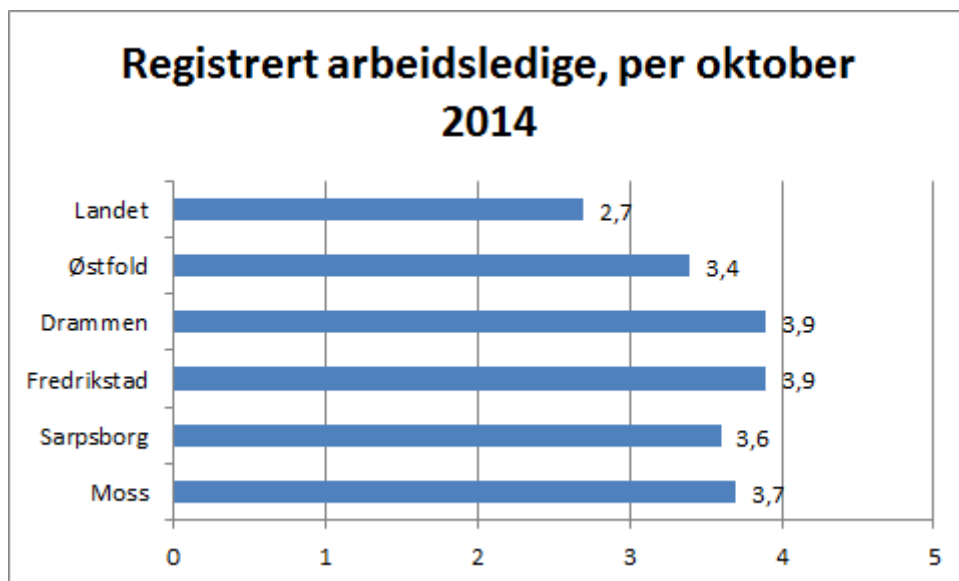

7. SYSSELSETTING OG SOSIALE FORHOLD

Mange i gruppene med levekårsutfordringer har svak eller ingen tilknytning til arbeidsmarkedet. Helsemessige og/eller sosiale problemer preger ofte disse gruppene. Det er en klar sammenheng mellom sosiale og økonomiske forhold og helse. Dersom befolkningen grupperes etter inntekt eller utdanningsnivå, ser vi at helsetilstanden i gruppene blir gradvis bedre i takt med økning i inntektsnivå og/eller utdanningslengde. Sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og helse danner mønster av en gradient gjennom hele befolkningen.

Arbidsmarkedet er en viktig arena for fordeling av økonomiske levekår og samtidig for sosial forankring for den enkelte. Det er en nær sammenheng mellom sosiale og økonomiske faktorer, levekår og helse. Arbeidsløshet kan for eksempel føre til helseproblemer. Samtidig kan helseproblemer øke sannsynligheten for å bli arbeidsløs, og for å havne permanent utenfor arbeidslivet. Dårlig helse har store negative konsekvenser både for den enkelte og samfunnet. Helse er en meget viktig side av levekårene. Trygghet og tilhørighet i hverdagen er en viktig velferdsdimensjon.

I Norge synes den viktigste formen for helserelatert seleksjon å være når personer beveger seg inn og ut av arbeidslivet samt ved uførepensjon. Andelen uførepensjonerte synker kraftig med økende utdanning. Studier fra Norge viser at sosioøkonomiske forhold i barndommen ser ut til å ha betydning for dødelighet i voksne år. Særlig gjelder dette dødsårsaker som kreft i magesekk og lunge samt kols.

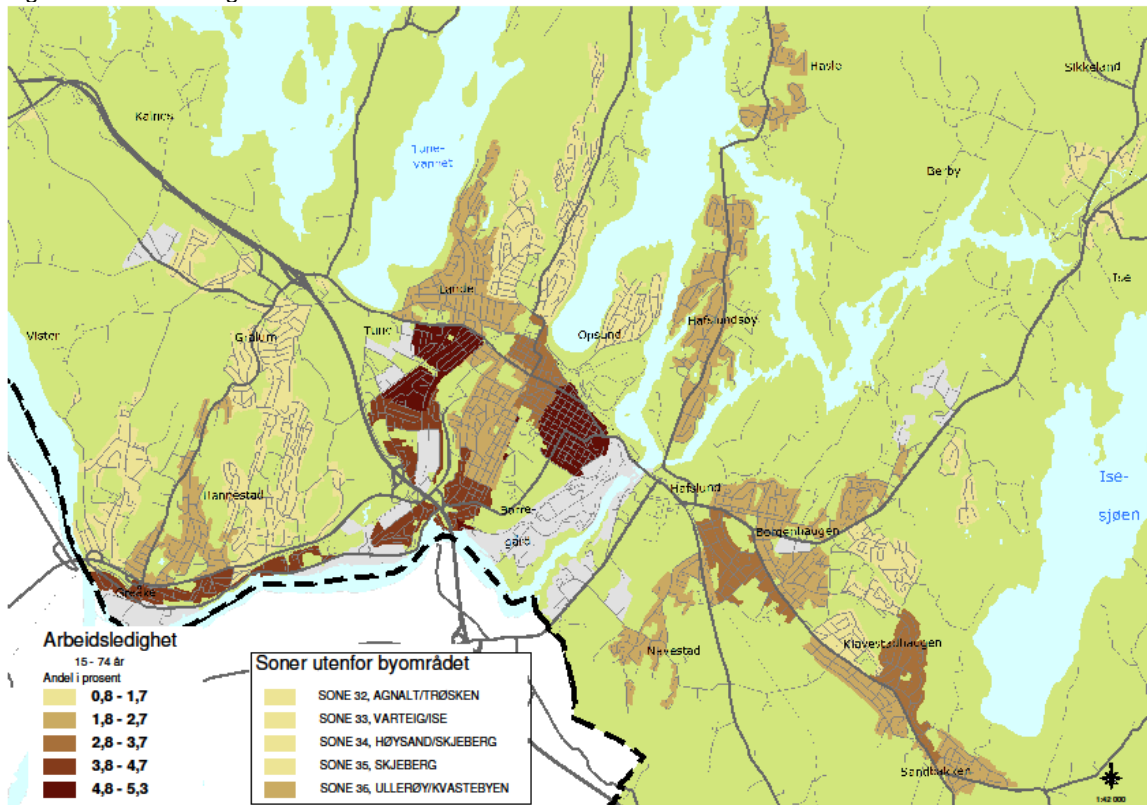
Per oktober 2014 hadde Sarpsborg en arbeidsledighet på 3,6 prosent. Dette er omtrent likt med de andre østfoldbyene i figuren, og noe høyere enn snittet før Østfold, og nesten et prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet.

7.1 Arbeidsledighet

Langtidsledige har svak økonomi. Sarpsborg har de siste årene hatt svært skiftende arbeidsledighet. Kartet viser arbeidsledigheten i prosent av arbeidsstyrken. SSB definerer aldersgruppen 15-74 år som arbeidsstyrken.

Arbeidsledigheten er størst i sonene Gamlebyen, Fram-Grina og Brevik-Nedre Lande. Der er andelen arbeidsledige mellom 4,8 - 5,3 prosent. Arbeidsledigheten totalt for Sarpsborg var i 2012 på 2,5 prosent. Dette er noe lavere ledighetstall enn i forrige rapport.

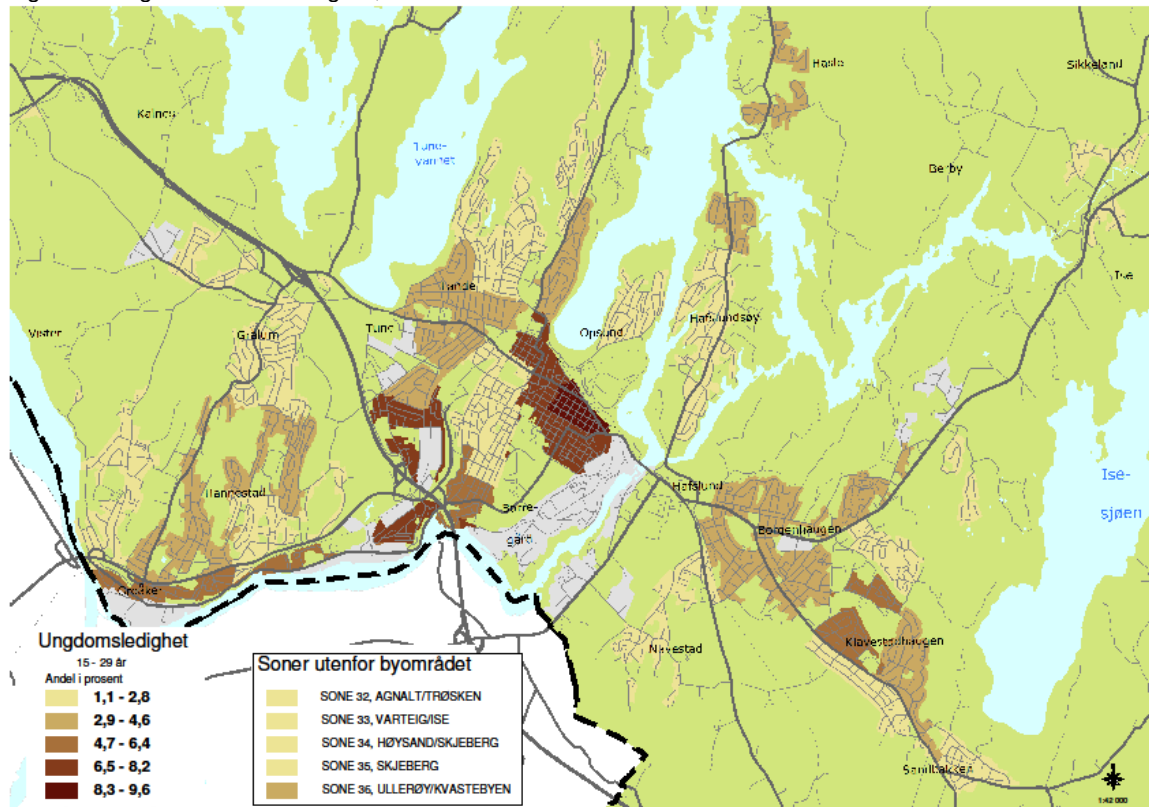
Figur 22: Arbeidsledighet 15-74 år

7.2 Ungdomsarbeidsledighet

Kartet viser andelen arbeidsledige i alderen 15 – 29 år. SSB har endret indikatoren siden forrige levekårsrapport. Da ble ungdomsarbeidsledighet definert som arbeidsledige i aldersgruppen 15 – 24 år. Dermed er ikke tallene i denne rapporten direkte sammenlignbare med forrige rapport. Sarpsborg har en relativt høy andel arbeidsledig ungdom med en andel på 3,8 prosent. Det er i seg selv et levekårsproblem. Disse har lav inntekt og står i fare for sosial eksklusjon. Andelen arbeidsledig ungdom varierer fra 1,1 til 9,6 prosent. Det er sonene Fram-Grina og Gamlebyen som har de største utfordringene når det gjelder ungdomsarbeidsledighet. Totalt for Sarpsborg er ungdomsarbeidsledigheten på 3,8 prosent.

Figur 23: Ungdomsarbeidsledighet, 15-29 år

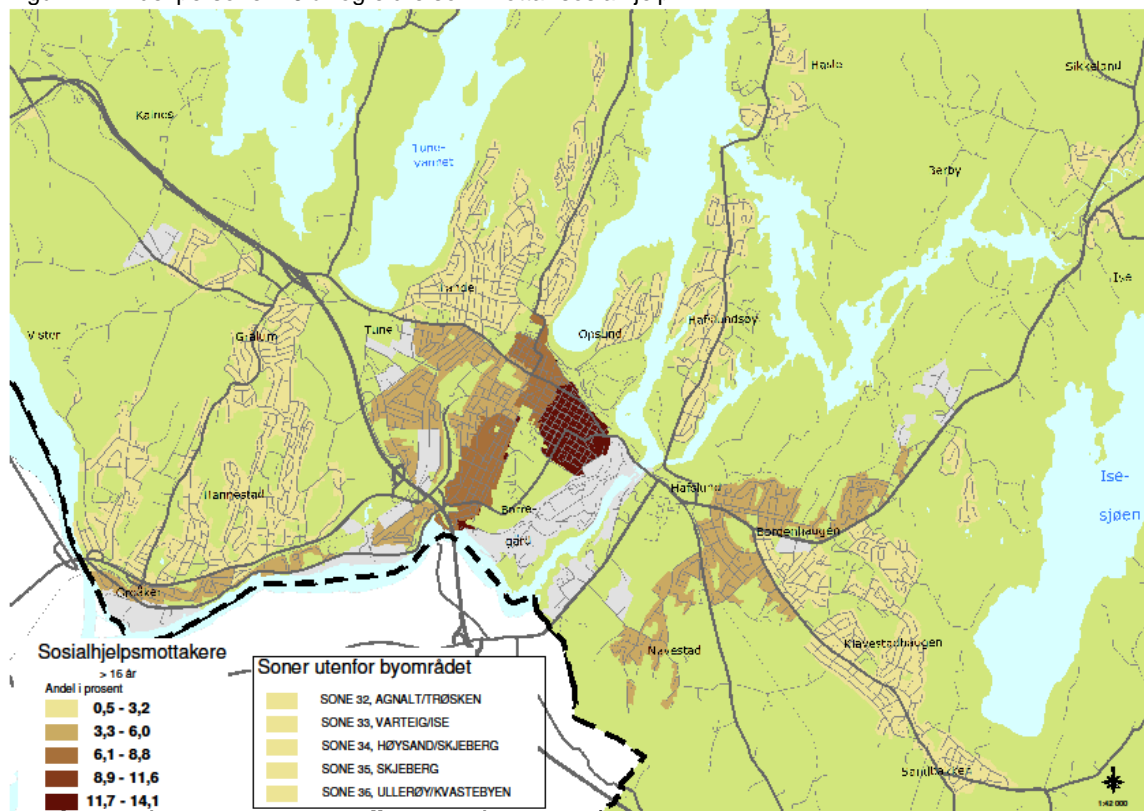

7.3 Sosialhjelp

Økonomisk sosialhjelp går til personer som ikke er i stand til å sørge for eget livsopphold. Det er en subsidiert ytelse som først slår inn når alle andre muligheter for å sørge for seg selv er prøvd. Sosialhjelpsmottakere skiller seg ut som en gruppe som har blant de absolutt dårligste samlede levekårene.

Kartet viser andel personer tilhørende husholdninger som har mottatt sosialhjelp flere ganger i løpet av året 2012. De fleste sonene har lav andel sosialhjelpsmottakere. Sosialhjelpsmottakere er i stor grad knyttet til sentrum og sentrumsnære områder. I sone Fram-Grina er andelen 14,1 prosent. Gamlebyen har også relativt høy andel mottakere, 12,6 prosent. For Sarpsborg som helhet er andelen på 3,5 prosent. Totalt er det en nedgang i andelen sosialhjelpsmottakere fra forrige rapport på 3 prosent.

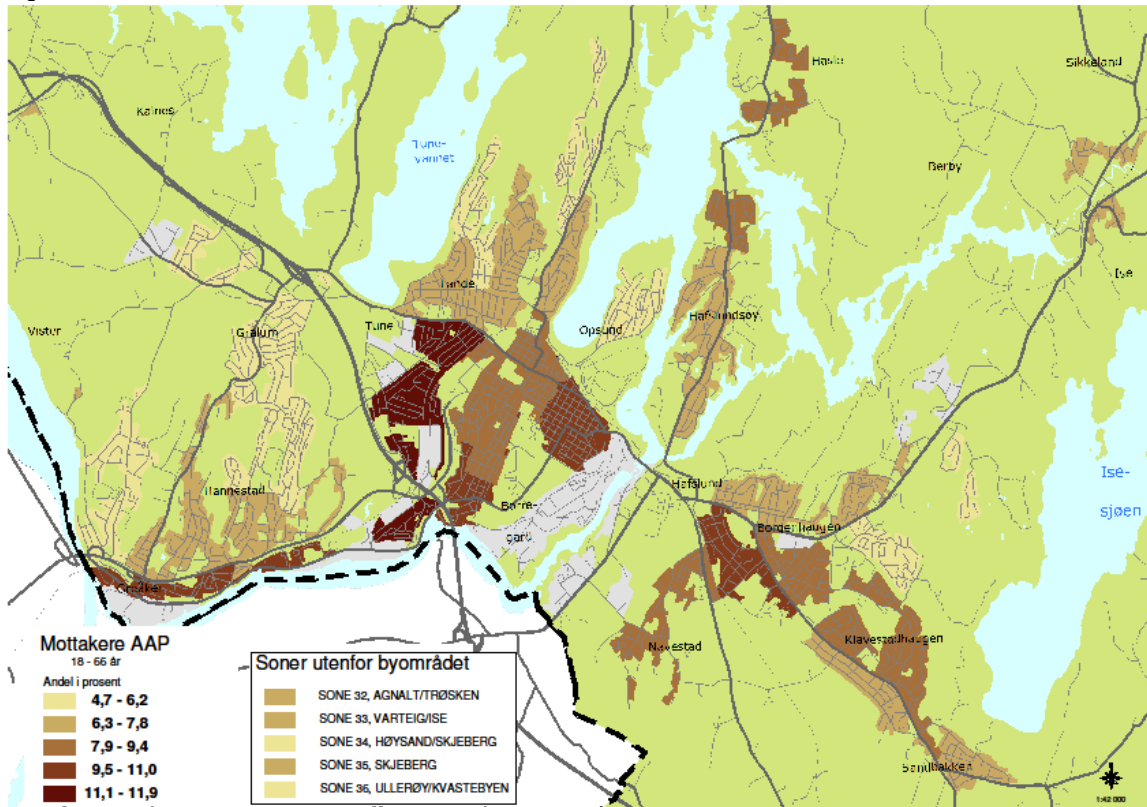
Figur 24: Andel personer 16 år og eldre som mottar sosialhjelp

7.4 Mottakere av arbeidsavklaringspenger (AAP)

Kartet viser andelen personer i alderen 18-66 år som mottar arbeidsavklaringspenger. Andelen som mottar slike ytelser varierer fra 4,7 til 11,9 prosent. Lavest andel har sonen Harebakk-Kurland nord. Flest mottakere av uføreytelser er det i sonene Brevik-Nedre Lande, Alvim, Gamlebyen og Sandesund-Torsbekken. For kommunen som helhet er det 7,7 prosent som mottar arbeidsavklaringspenger.

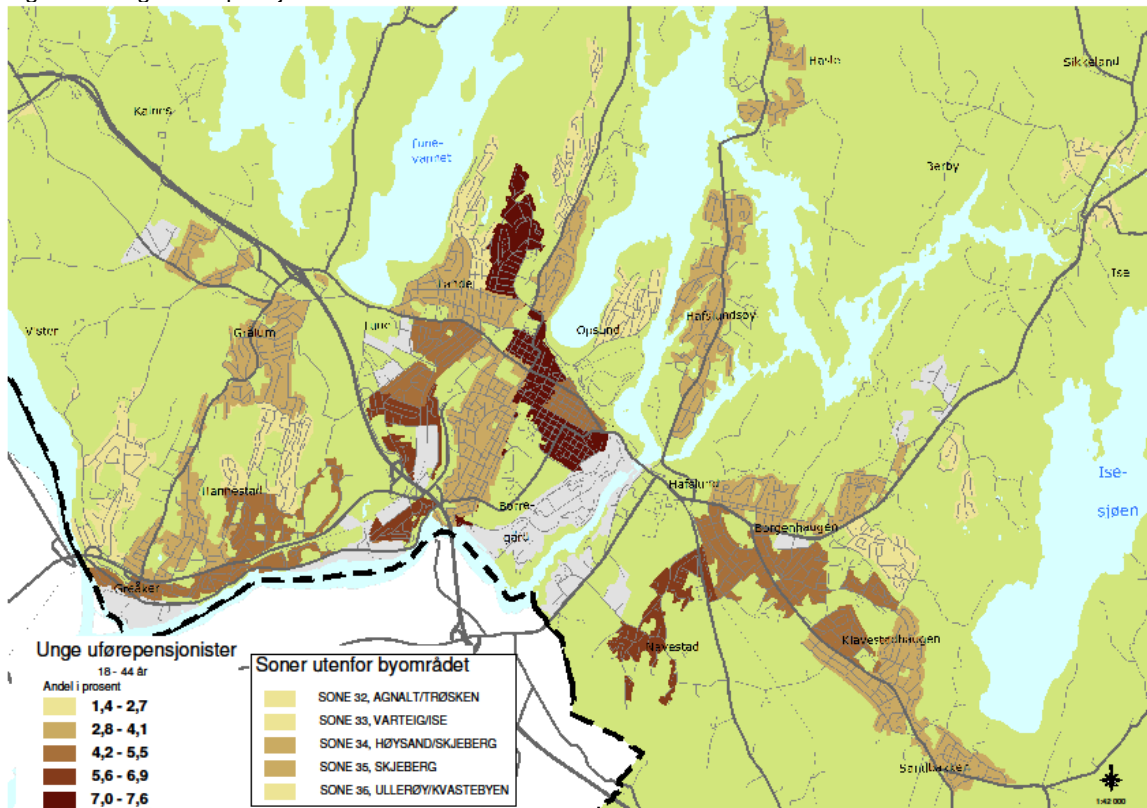
Figur 25: Mottakere av AAP

7.5 Unge uførepensjonister

Kartet viser andel unge uførepensjonister i alderen 18 til 44 år. Grunnen til at kun de yngste uførepensjonistene er tatt med, er at det anses som et større levekårsproblem når en levekårszone har en høy andel unge uførepensjonister. Uførepensjon skal sikre inntekt til livsopphold for den som har fått inntektsevnen langvarig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte. Andelen unge uførepensjonister varierer fra 1,4 til 7,6 prosent. Det er sonene Gamlebyen, Fritzerbakken og Kurland-Vest som har de største utfordringene. Andelen for Sarpsborg er 3,9 prosent. Dette er en liten nedgang i andelen unge uførepensjonister på 0,7 prosentpoeng i forhold til forrige levekårsrapport.

Figur 26: Unge uførepensjonister

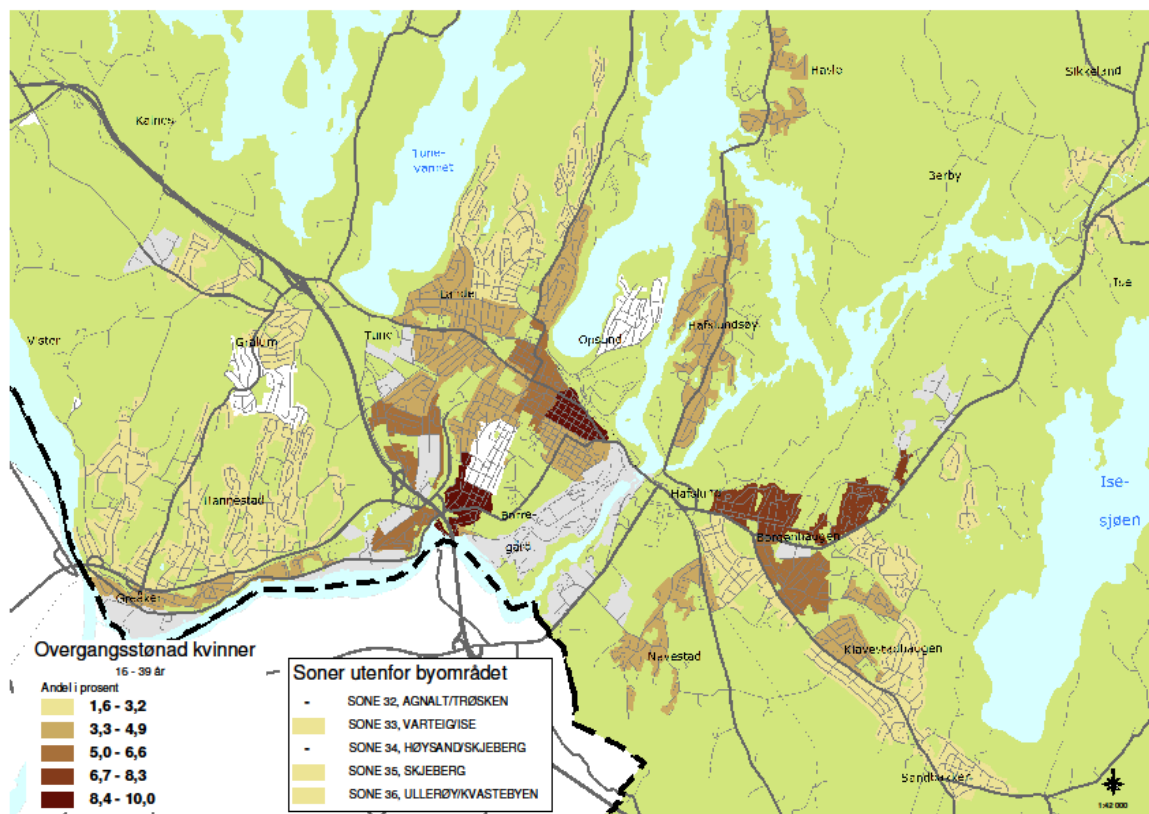

7.6 Overgangsstønad

Stønaden er rettet mot enslige forsørgere med små barn og gis i en begrenset periode. Den er avhengig av barnets alder og behovet for stønaden. De fleste mottakere av ordningen er i alderen 20–39 år. I hovedsak dreier det seg om kvinner. Enslige forsørgere som mottar overgangsstønad fra folketrygden, har jevnt over de dårligste levekårene blant enslige forsørgere. Denne gruppen karakteriseres ved gjennomgående lav utdanning, dårlig tilknytning til arbeidslivet og lavere inntekter enn andre enslige forsørgere. I tillegg har de ofte dårligere boforhold og bruker en større andel av inntekten på boutgifter.

Andelen kvinner 20-39 år som mottar overgangsstønad varierer fra 1,6 til 9,6 prosent. I kommunen som helhet er andelen på 3,5 prosent. Hvite områder viser soner hvor det er så få tilfeller av overgangsstønad at dataene er anonymisert. Høyest andel har sonene Sandesund-Torsbekken og Fram-Grina. For kommunen som helhet har andelen som mottar overgangsstønad blitt redusert fra 4,9 prosent ved forrige rapport til 3,5 prosent.

Figur 27: Overgangsstønad

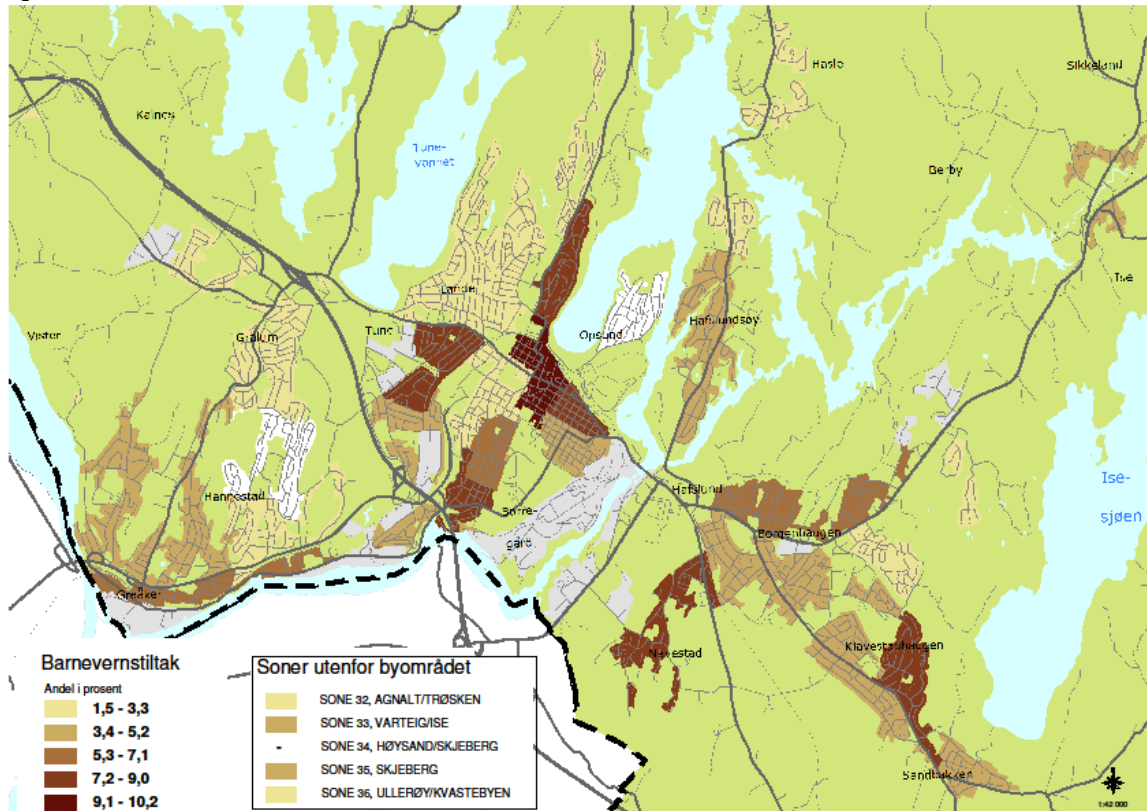

7.7 Barn med barnevernstiltak

Kartet viser andelen barn med barnevernstiltak. Statistikken omfatter personer mellom 0-17 år som er registrert bosatt per 1.1.2013 og som har hatt barnevernstiltak i løpet av 2012. For personer som er innrapportert med ugyldige fødselsnummer, er bosted satt til uoppgitt kommune/soner. Totalt for Sarpsborg er andelen barn med barnevernstiltak på 4,2 prosent.

Andelen med barnevernstiltak er høyest i sonene Fritznerbakken (10,2), Hafslund-Bede (8,5) og Nordlitoppen (8,4). Dette er en ny indikator.

Figur 28: Barn med barnevernstiltak

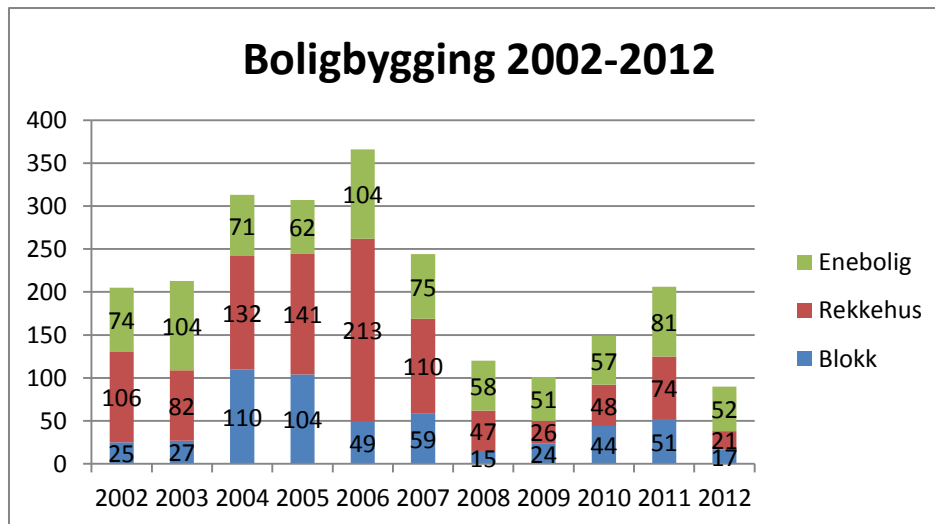

8. BOLIGFORHOLD

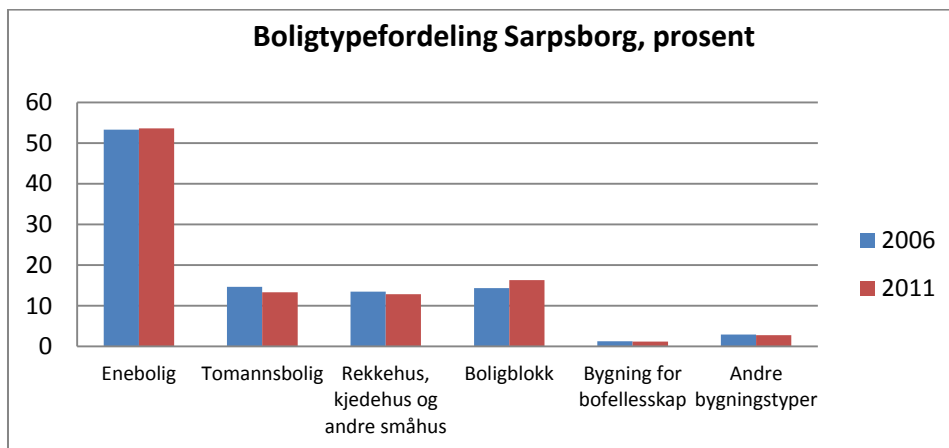
Bolig utgjør sammen med arbeid, helse og utdanning sentrale elementer i velferdssamfunnet. En bolig er grunnlaget for en anstendig tilværelse, for menneskers følelse av verdighet og vil ofte være avgjørende for innbyggernes helse og deltakelse i arbeidslivet. Gode boliger, gode bomiljøer og boformer som fremmer sosial kontakt og tilhørighet er viktig.

I levekårssammenheng er boligens størrelse i forhold til antall medlemmer i husstanden viktigere enn boligens absolutte størrelse. Imidlertid kan trangboddhet være selvalgt.

Figur 29: Boligbygging i perioden 2000-2012

Sarpsborg har de siste årene fått en økende andel boliger i blokk, men eneboligandelen er fremdeles høy og utgjør 54 prosent.

Figur 30: Boligtype etter antall rom

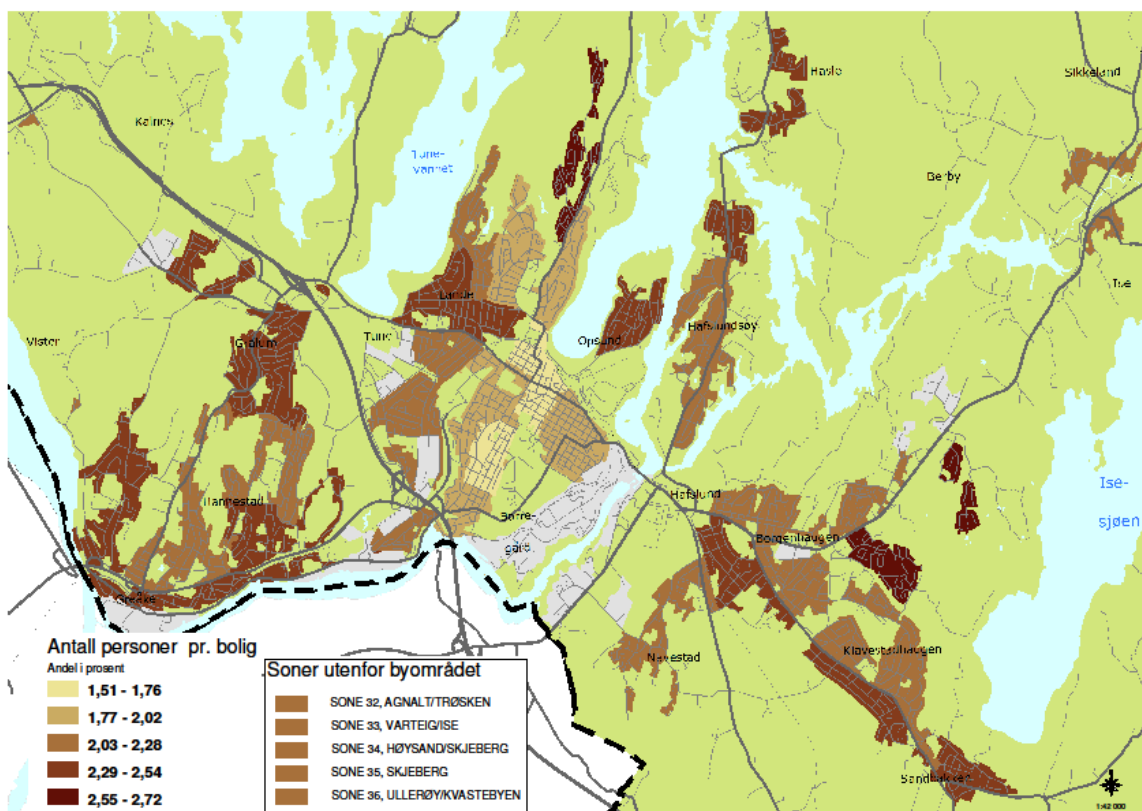
Sarpsborg har ca. 24 000 boliger, og det er 3-4 roms som er den dominerende størrelsen.

8.1 Antall personer per bolig

Boligbehovet endres over livsløpet. En ung enslig person har et annet behov enn en barnefamilie. Stadig flere bor alene og husholdstørrelsen blir mindre. Gjennomsnittlig antall personer per hushold i Sarpborg er i dag 2,16. Nærmere 38 prosent av alle private husholdninger består av én person.

Kartet under viser antall personer pr. bolig (alle boligtyper). Generelt har sonene i sentrum færre personer pr bolig enn i utbyggingssonene slik som Hevingen og Harebakk-Kurland nord. Det er også i sentrum andel eldre er høyest. Soner i omlandet har flere personer pr bolig enn i de sentrale områdene. Totalt for kommunen er antall personer per bolig 2,16 .

Figur 31: Antall personer pr bolig (tar ikke hensyn til boligens størrelse eller boligtype)

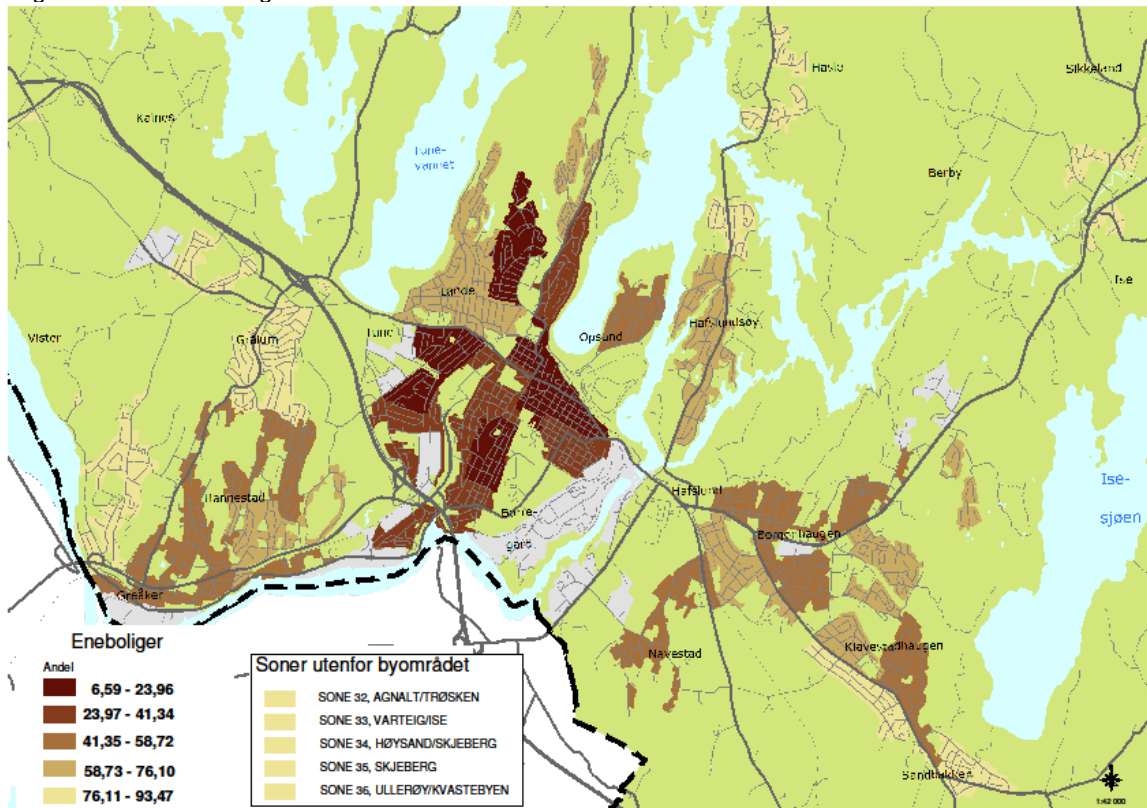

8.2 Boligtyper

I de følgende kartene som viser boligtypesammensetning på sonenivå er boligene sortert i fire ulike kategorier:

1. Frittliggende enebolig, våningshus
2. Hus i kjede, rekkehus, terrassehus, vertikaldelte tomannsboliger
3. Horisontaldelt tomannsbolig, eller annet boligbygg med mindre enn tre etasjer
4. Blokk

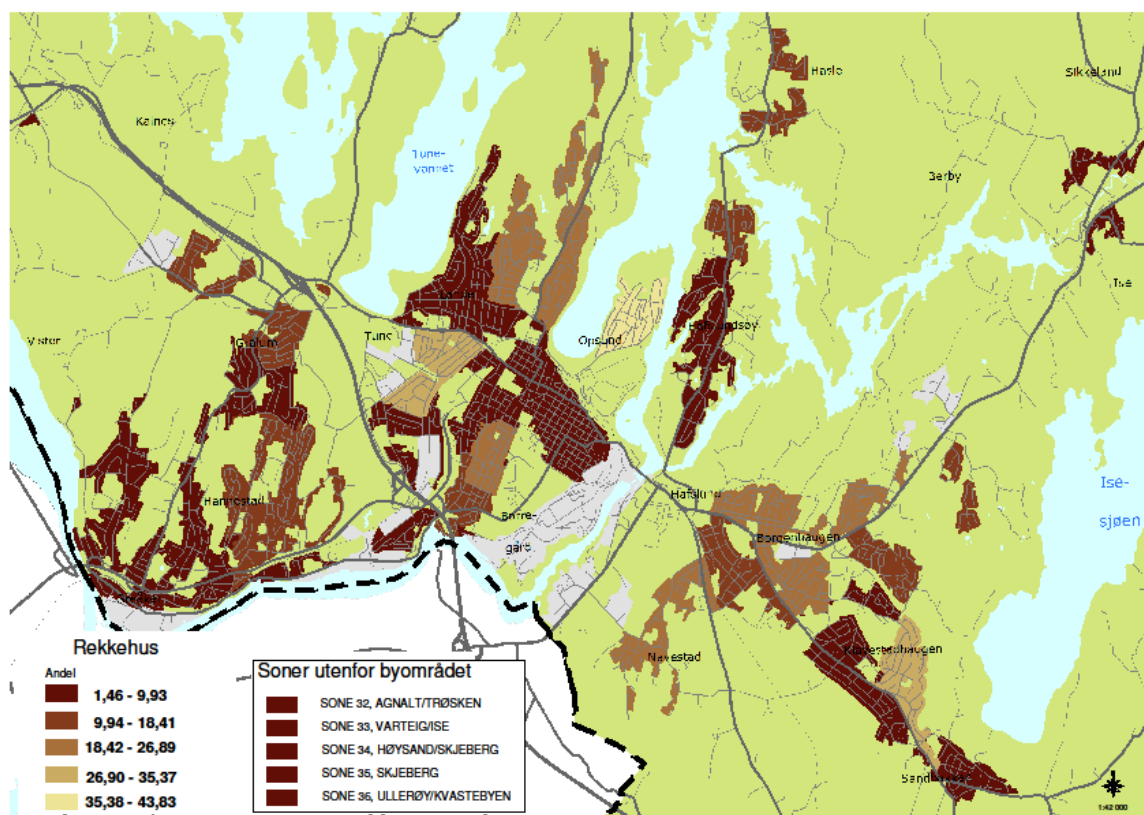
Figur 32: Andel enebolig mv.

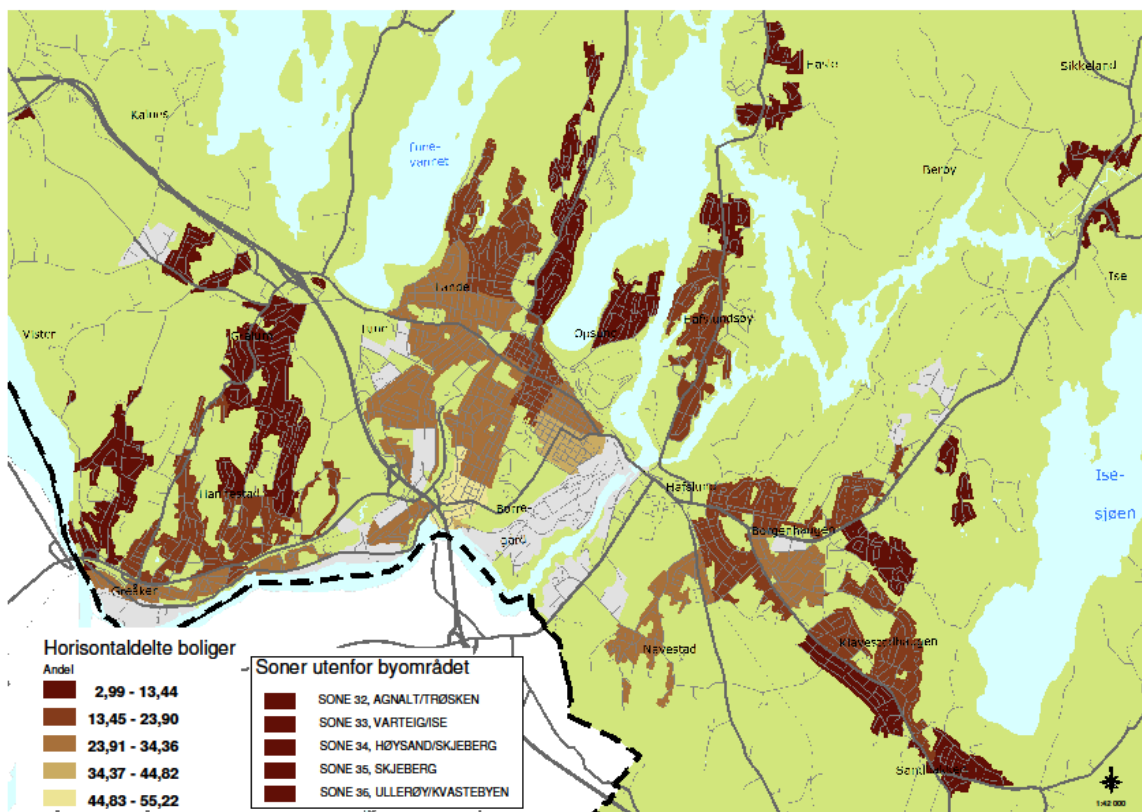
Andel eneboliger er særlig dominerende i sonene utenfor sentrumsområdet. Sonene Opstad, Grålumåsen, Grålum-Bjørnstad, Klavestadhaugen, Hasle og sonene i omlandet domineres av eneboliger. Eneboligandelen i kommunen er 53,84 prosent.

Andel rekkehus i kommunen er 11.4 prosent. Det er høyest andel rekkehus i sonene Opsund med 44 prosent og Nordlitoppen med 33 prosent.

Figur 33: Andel rekkehus mv.

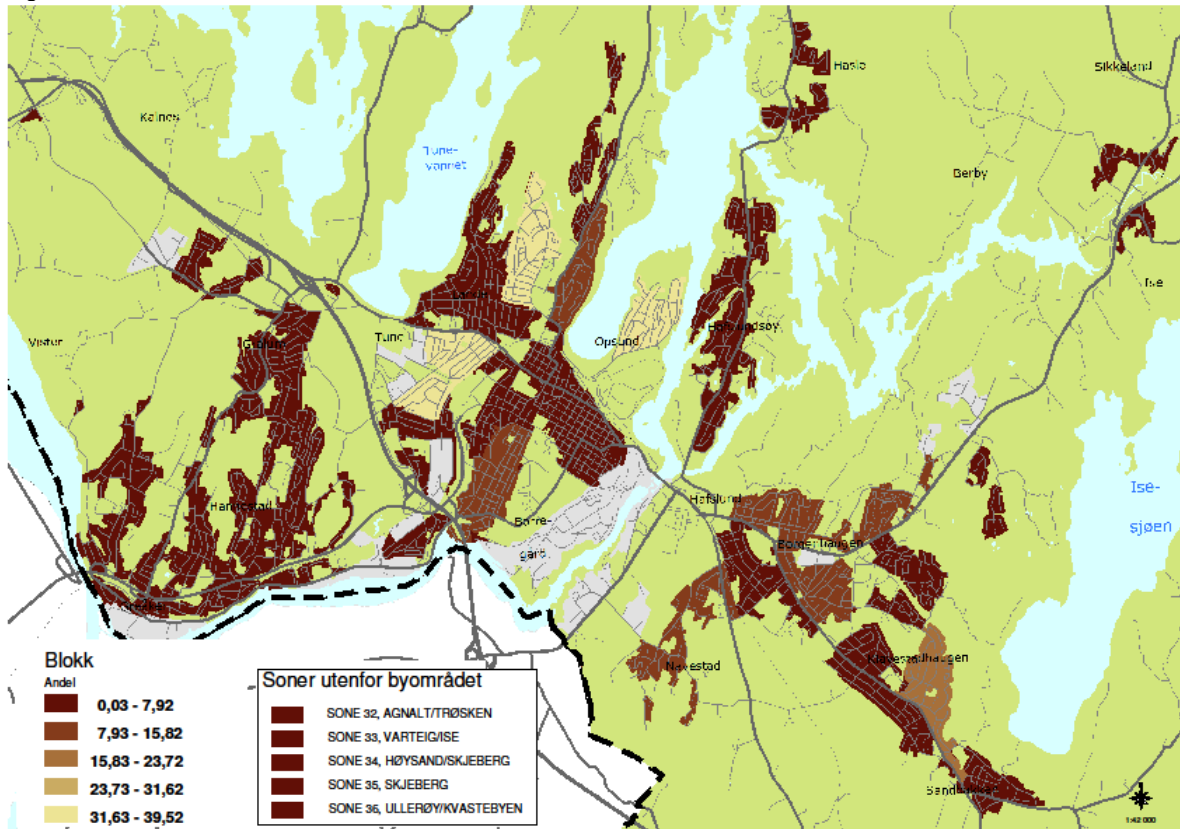

Figur 34: Andel horisontaldelte tomannsboliger

Andelen horisontaldelt tomannsbolig og andre boliger med mindre enn tre etasjer, er høyest i sone Sandesund-Torsbekken med 55 prosent. I Gamlebyen er andelen på 36 prosent, mens i sonene, Alvim, Brevik-Nedre Lande, Hafslund-Bede og Borgen er andelen ca. 30 prosent. For kommunen samlet sett er andelen 18 prosent.

Figur 34: Andel blokk

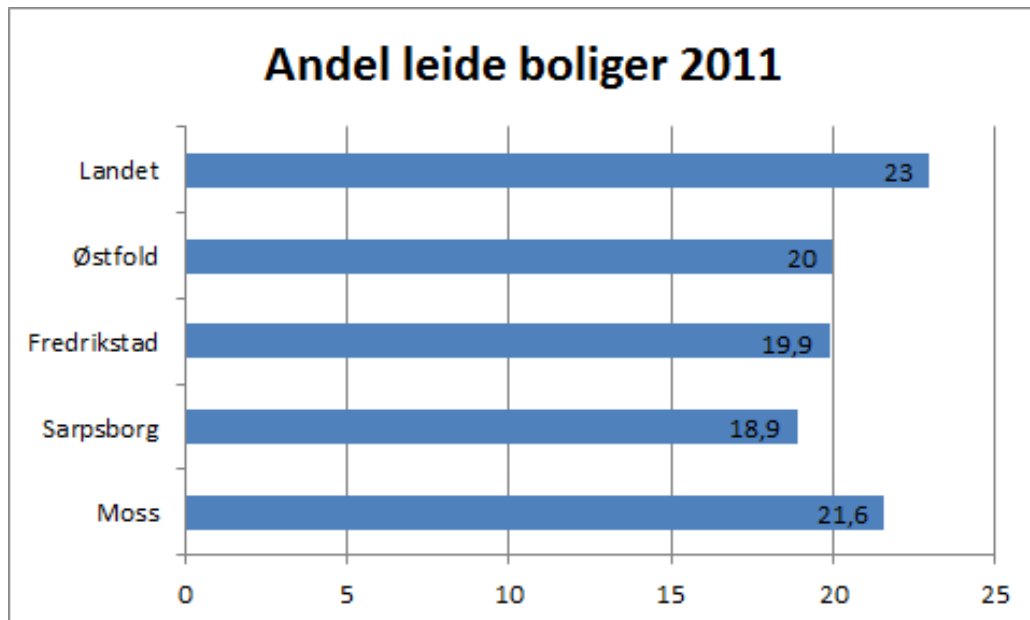

Andel blokkleiligheter i kommunen er 13 prosent. Blokkbebyggelse dominerer i sentrumssonene Fritznerbakken og Fram-Grina, hvor andelene er henholdsvis 62,68 og 52 prosent. Alvim, Kurland vest og Kurland øst har mellom 33 og 37 prosent blokkleiligheter.

8.3 Leide boliger

Det er et uttalt nasjonalt politisk ideal i Norge at flest mulig skal eie sin egen bolig, og her skiller vi oss fra våre naboland. I Norge eier omtrent 80 prosent sin egen bolig.

Det å leie bolig kan på en side være et naturlig resultat av livsfase: skolegang, studietid og overgang mellom sivilstatus kan alle være naturlige årsaker til at man leier bolig. På en annen side kan det være uttrykk for manglende evne til å kjøpe sin egen bolig.

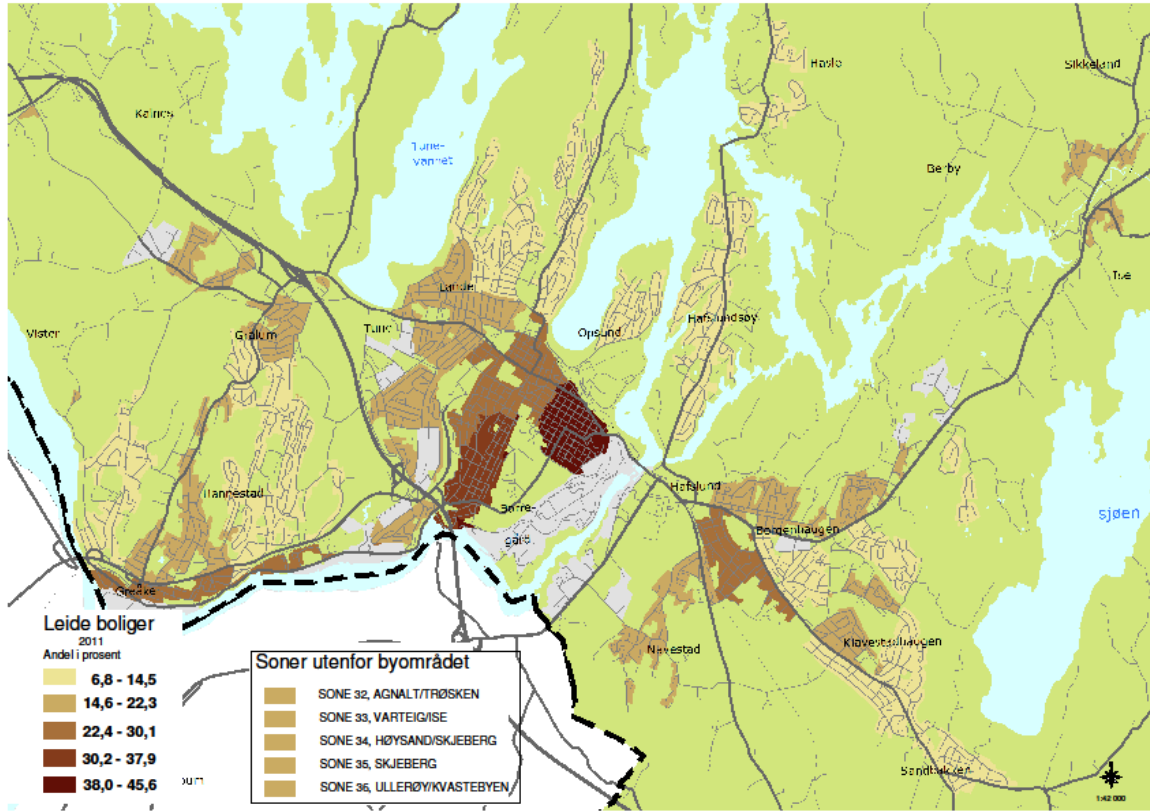

De aller fleste i Sarpsborg eier egen bolig. Andelen som leier bolig i Sarpsborg er 18,9 prosent. Tallene er hentet fra Folke- og bolig telling 2011¹³ og omfatter bare bebodde boliger per 19.11.2011. En bebodd bolig i FoB2011 er en bolig der det er registrert minst én person som bosatt ifølge folkeregisteret. Opplysninger om husholdningens eierstatus og type eierskap for boliger framkommer gjennom samordning av husholdnings- og boligdata. Når minst en av beboerne står som eier av boligen i Matrikkelen, regnes husholdningen som eier av boligen (selveier). Når minst en av beboerne står som eier gjennom boligaksjeselskap eller eier av boret, regnes boligen som eiet gjennom borettslag/aksjeselskap. Om ingen av disse kravene er oppfylt regnes husholdningen å ha et leieforhold til boligen

Det er i flest leide boliger i sonene Fram-Grina og Gamlebyen. I disse sonene bor mellom 43,4 og 45,6 prosent av befolkningen i leid bolig.

¹³ (FoB2011)

Figur 35: Andel leide boliger

9. SELVOPPLEVDE LEVEKÅR

Som et resultat av bystyrets behandling av forrige levekårsrapport har det med tilskudd fra Østfoldhelse blitt gjennomført en innbyggerundersøkelse i utvalgte levekårssoner. Dette er gjort for å se hvorvidt harde data sammenfaller med innbyggerne selvopplevde levekår.

Det er selvfølgelig mange forhold som spiller inn når man ber folk vurdere hvordan de selv har det. Svarene vil påvirkes ikke bare av hvordan man reelt sett har det, men også av hvem man velger å sammenligne seg med, og hva man oppfatter som sosialt aksepterte svar. Dette kapitlet ser nærmere på noen ulike mål på selvopplevd livskvalitet, bo- og nærmiljø kvalitet og oppfatning av egne levekår.

Innbyggerundersøkelsen er gjennomført i fire soner:

1. Bakkeli (878 i utvalget, antall svar: 430).
2. Fram-Grina (1154 i utvalget, antall svar: 415).
3. Gamlebyen (943 i utvalget, antall svar: 320).
4. Hevingen (1150 i utvalget, antall svar: 494)

Begrunnelsen for nettopp disse fire sonene er et resultat av forrige levekårsrapport. Bakkeli og Hevingen kom i forrige rapport ut som to soner som i liten grad har levekårsutfordringer, mens Fram-Grina skåret høyest på åtte av de totalt 13 levekårsindikatorerne i forrige rapport. Således var det den sonen som hadde størst opphopning av levekårsutfordringer. Gamlebyen var også en sone hvor det viste seg å være opphopning av levekårsutfordringer. Med andre ord har undersøkelsen blitt gjennomført i to «gode» og to «dårlige» soner.

Undersøkelsen var først og fremst en kvantitativ spørreundersøkelse som ble sendt ut per post, men for å sikre en høy nok svarprosent til at undersøkelsen kunne brukes på sonenivå ble det supplert med 400 standardiserte intervjuer, som hovedsakelig ble gjennomført i sonene Gamlebyen og Fram-Grina.

Det ble lagt ned mye tid og ressurser i arbeidet for å oppnå en høy svarprosent. Dette var en viktig prioritering for å oppnå en undersøkelse som lot seg bruke på sonenivå. For de fire sonene ble svarprosenten noe ulik: Bakkeli: 49 %, Fram-Grina: 36 %, Gamlebyen: 34 %, Hevingen: 43 %.

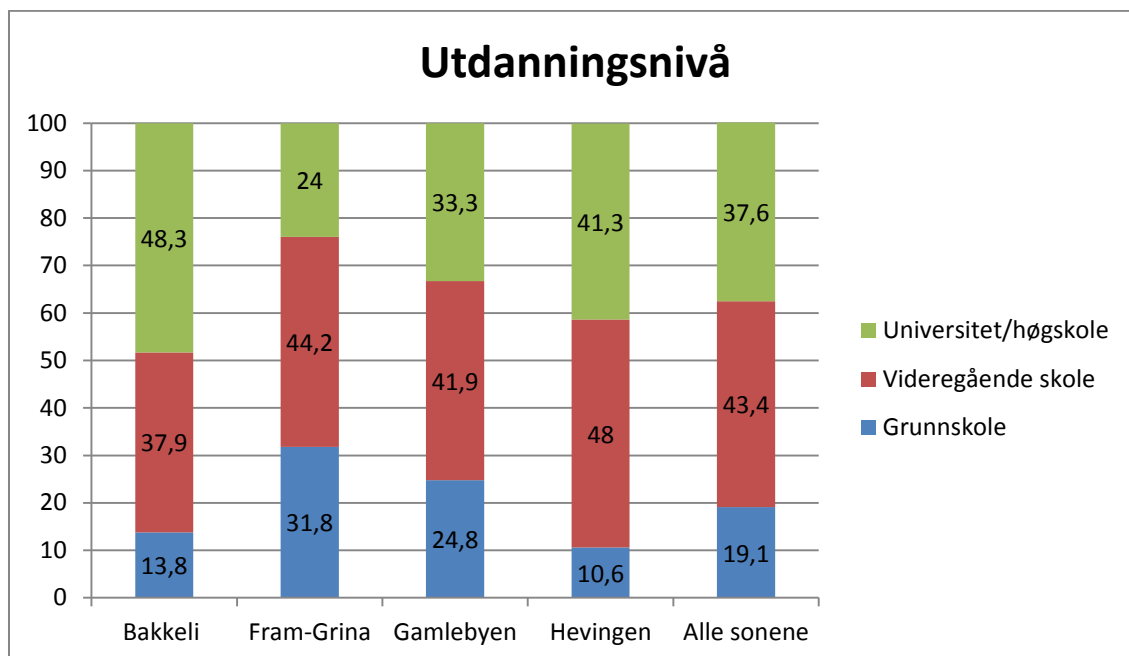
Totalt resulterte undersøkelsen i en svarprosent på 40.

Av de totalt 1659 respondentene var det 45,8 prosent menn og 54,2 prosent kvinner som deltok. Det var flere kvinner enn menn som deltok i undersøkelsen i alle sonene unntatt Gamlebyen. Tross for at det i sonene Gamlebyen og Fram-Grina er en høy andel innvandrere, viser resultatene at innvandrerguppen er vanskelig å rekruttere til denne type undersøkelser¹⁴. Dette er en svakhet ved datamaterialet. Spørreskjema som ble benyttet er vedlagt rapporten.

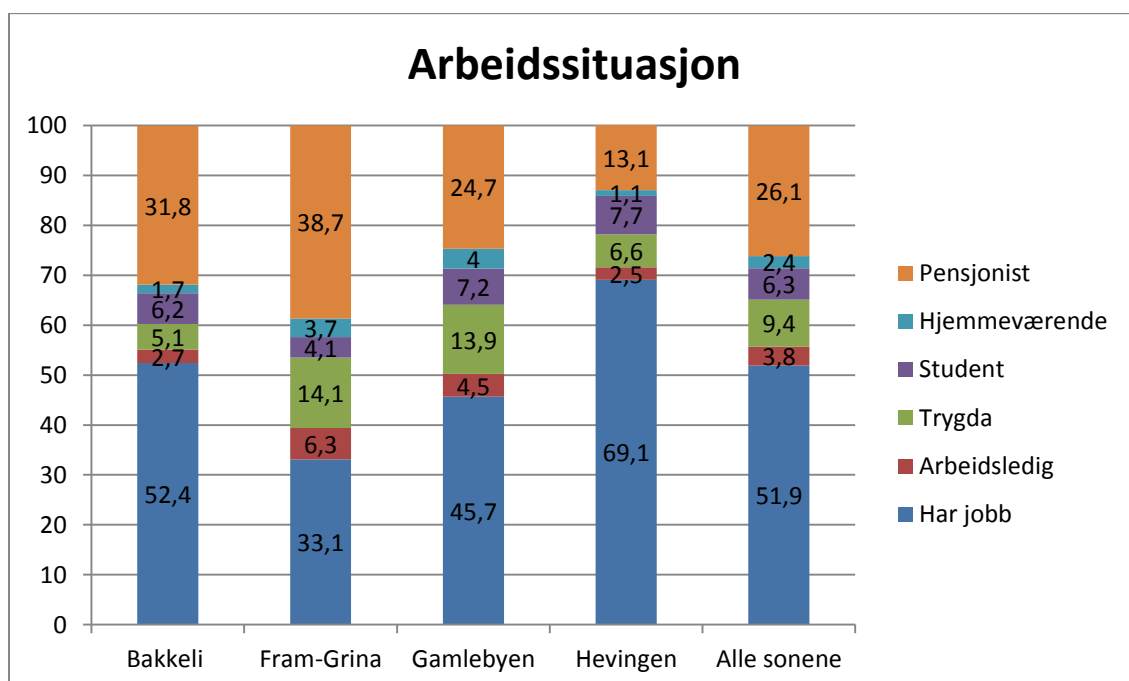
¹⁴ Totalt var 86,7 av respondentene etniske nordmenn.

9.1 Utdanningsnivå og arbeidssituasjon

Forskning viser at deltakelse i denne type undersøkelser korrelerer med utdanningsnivå. Dette var også tilfellet i denne undersøkelsen. De aller fleste av undersøkelsens respondenter hadde fullført videregående eller tatt universitets/høgskoleutdanning. Som levekårsindikatoren tidligere i rapporten viste, viser også denne undersøkelsen at utdanningsnivået er høyere på Bakkeli og Hevingen enn i de to andre sonene. Desiderert lavest er utdanningsnivået i sonen Fram-Grina.

Når det gjelder respondentenes arbeidssituasjon totalt sett var over 50 prosent i jobb. En høy andel av respondentene var også pensjonister. Her var det allikevel noe variasjon mellom de fire sonene. I sonene Fram-Grina og Gamlebyen var i underkant av 15 prosent av respondentene uføretrygdet, mot 5,1 og 6,6 prosent i sonene Bakkeli og Hevingen. Andelen arbeidsledige var også høyere i de to sonene i Østre bydel. Dette gjenspeiler de harde dataene fra SSB som er brukt i levekårkartleggingen.

9.2 Bo- og nærmiljø

De harde dataene fra SSB gir oss mye informasjon om bo- og nærmiljø. Dersom man ønsker å finne ut hvordan de som bor der opplever sitt nærmiljø, er man nødt til å spørre dem.

I sonene Bakkeli og Hevingen bor de aller fleste av respondentene i enebolig, over 70 prosent. For sonene Fram-Grina og Gamlebyen er bildet noe annet. I Fram-Grina bor over 70 prosent av respondentene i leilighet, og drøye 10 prosent i enebolig. I Gamlebyen bor 30,8 prosent i leilighet og 42,9 i enebolig. Samt 15,2 prosent i rekkehus. Av de fire sonene er boligsammensetningen mest heterogen i Gamlebyen, og mest homogen på Bakkeli og Hevingen.

9.2.1 Eieforhold:

Når det gjelder respondentens eieforhold, eier de aller fleste sin egen bolig, men også her er det variasjon mellom de fire sonene. På Bakkeli og Hevingen er andelen som leier lav, under 10 prosent. I Fram-Grina og Gamlebyen er det noe høyere andel som leier, ca. 30 prosent i begge sonene.

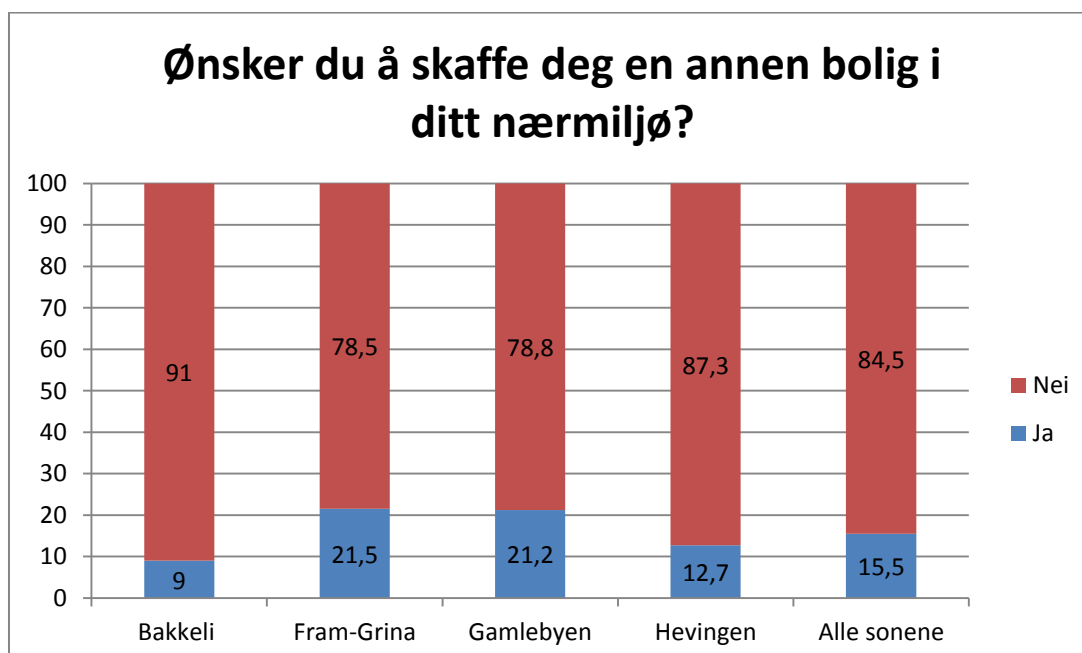
De harde dataene viser også at det er flest leide boliger i Fram-Grina og Gamlebyen, men tallene fra boligtellingsen 2011 viser at det er enda større andel som leier bolig i de to østre bydelene, mellom 43,4 og 45,6 prosent av befolkning i de to sonene leier bolig.

9.2.2 Bo stabilitet

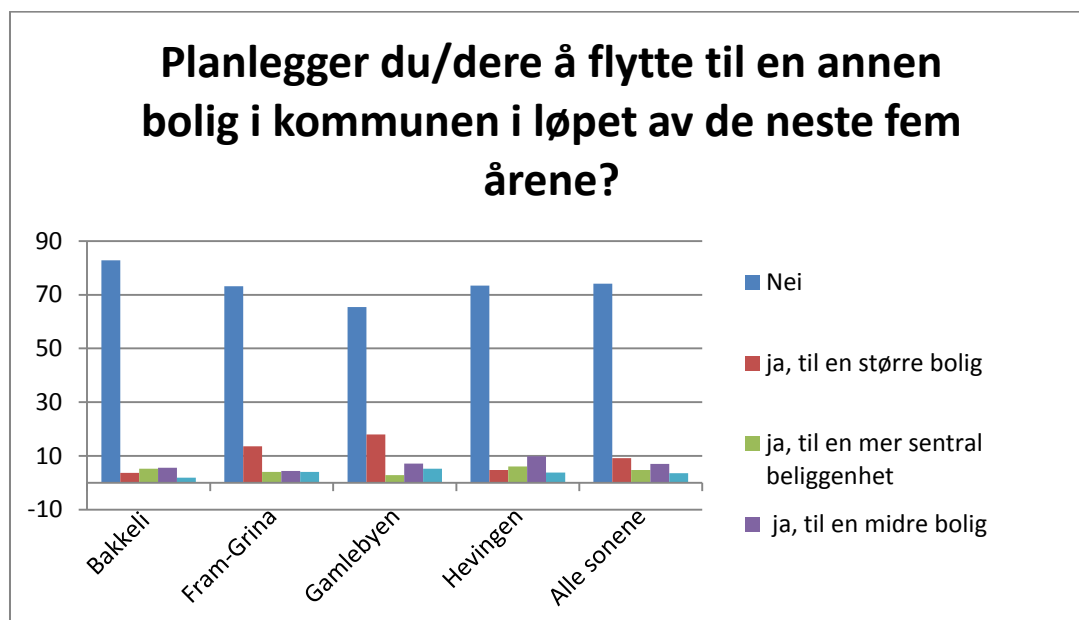
Flytteindikatorne som ble presentert tidligere i rapporten viste at Fram-Grina var den sonen flest flyttet fra enten det var flytting til en annen sone eller flytting ut av kommunen. I undersøkelsen ble innbyggerne spurt om hvor lenge de hadde bodd i området de bor nå, og hvorvidt de ville anbefale venner og bekjente og flytte dit.

Innbyggerundersøkelsen viser som flytteindikatorne fra SSB, at det er mer utskiftninger i boligene i Fram-Grina og Gamlebyen enn de to andre sonene. Dette sees ut ifra hvor lenge respondentene oppgir at de har bodd der de bor nå. Folk virker å bli boende lenger på Bakkeli og Hevingen. Det kan også skyldes at sonene i sentrum har mer blokkbebyggelse og at mange eldre flytter dit når eneboligen oppleves som for stor.

Innbyggerundersøkelsen viser at andelen som ønsker å skaffe seg en annen bolig i samme nærmiljø som de bor i nå, er høyeste i Fram-Grina og Gamlebyen. Dette kan gi en indikasjon på at boligtilbudet og boligetterspørselen i sonene ikke er helt i samsvar.

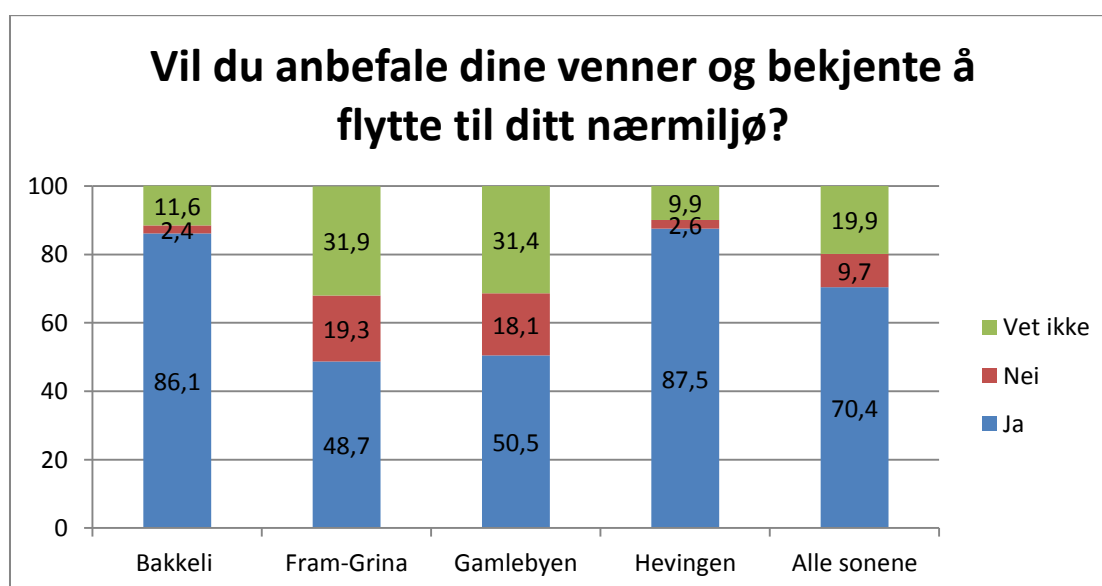

Det er de færreste som planlegger å flytte til en annen bolig i kommunen i løpet av de neste fem årene. Andelen som ønsker å flytte til en større bolig, er høyest i sonene Fram-Grina og Gamlebyen. Det kan skyldes som tidligere figur viste at det er en høyere andel leiligheter i de to sonene enn på Bakkeli og Hevingen. På Hevingen er andelen som ønsker å flytte til en mindre bolig høyest. Det er naturlig å tro at det er en kobling her mellom en høy andel eneboliger på Hevingen og en høy andel pensjonister som deltok i undersøkelsen. At folk ønsker en mindre bolig med livsløpsstandard, kan være en årsak et slikt ønske.

Figuren under viser noen interessante resultater. Selv om de aller fleste virker å ville anbefale venner og bekjente å flytte til sitt nærmiljø, ser vi er en tydelig forskjell mellom de to «gode» og de to «dårlige» sonene. Andelen som ikke vil anbefale venner og bekjente å flytte til sitt nærmiljø, er høyest i sentrumssonene Fram-Grina (19,3%) og Gamlebyen (18,1).

Resultatet fra dette spørsmålet gir en sterk indikasjon på at flere av innbyggerne i Østre bydel ikke er fornøyde med nærmiljøet sitt.

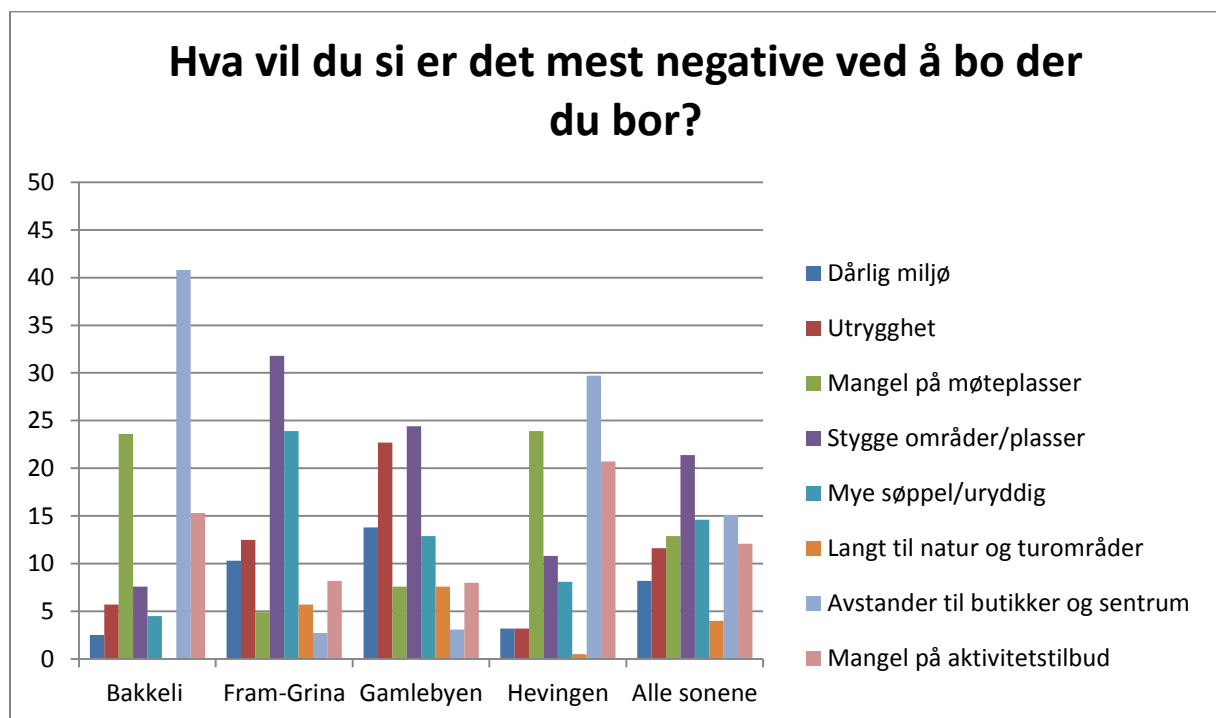

9.2.3 Kvaliteter ved nærmiljøet

Hva innbyggerne anser som de mest negative kvalitetene ved området de bor i er noe ulikt for de fire sonene. For innbyggerne på Bakkeli og Hevingen er det mest negative avstanden til butikker og sentrum, deretter kommer mangel på møteplasser mangel på aktivitetstilbud. På Bakkeli og Hevingen virker altså avstand og lite aktiviteter i lokalsamfunnene å være det mest negative.

For de to sentrumssonene er det naturligvis ikke avstander som er det mest negative. Her seiler stygge områder og plasser frem som nummer en både i Fram-Grina og Gamlebyen. I sonen Fram-Grina er det mye søppel og uryddighet som innbyggerne anser som det nest mest negative og deretter utrygghet.

I Gamlebyen er utrygghet det nest flest anser som det mest negative, hele 22,7 av respondentene mener at utrygghet er et reelt problem i Gamlebyen.

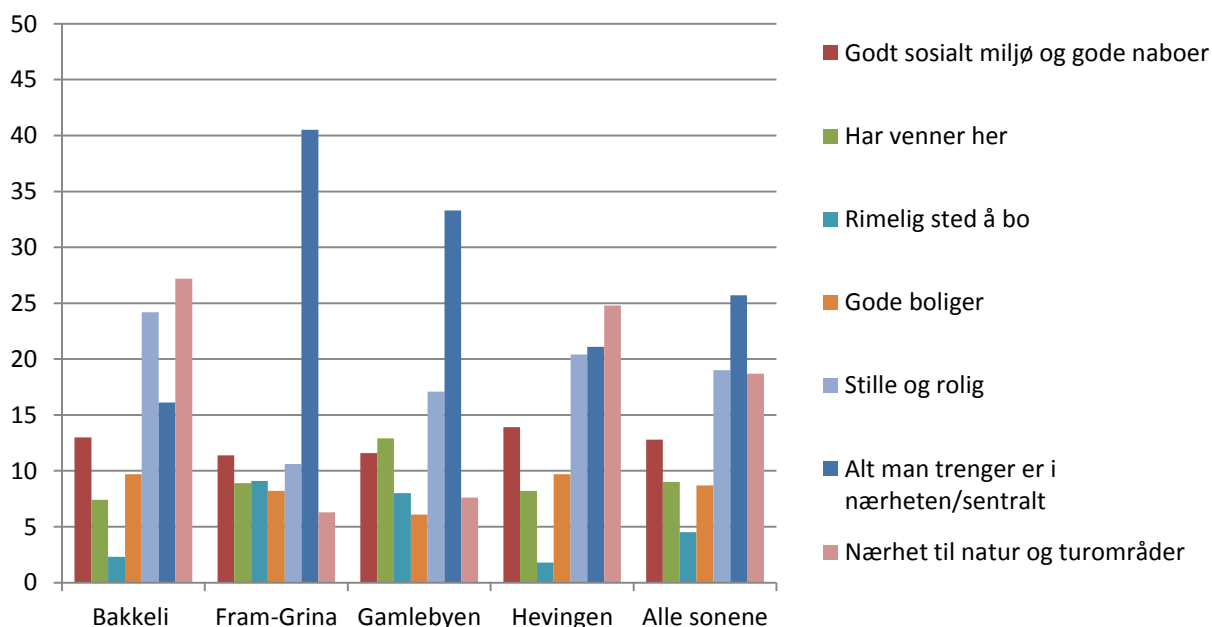

Når det gjelder hva innbyggerne i de fire sonene anser som de beste kvalitetene ved sitt nærmiljø er det også variasjon. Variasjonen er størst mellom de to sentrumssonene og Bakkeli og Hevingen.

På Bakkeli og Hevingen syns flest at det beste ved sitt område er nærheten til natur og turområder. Deretter kommer at det er stille og rolig, og deretter at alt man trenger er i nærheten/sentralt. Det siste stemmer ikke helt overens med hva flest svarte at var det mest negative. Nettopp avstander til butikker og sentrum var det de framhevet som mest negativt.

I sonene Fram-Grina og Gamlebyen syns de aller fleste at det beste med de to sonene er at alt er i nærheten/sentralt. Et rimelig sted å bo virker også å være viktig for mange i de to sentrumssonene.

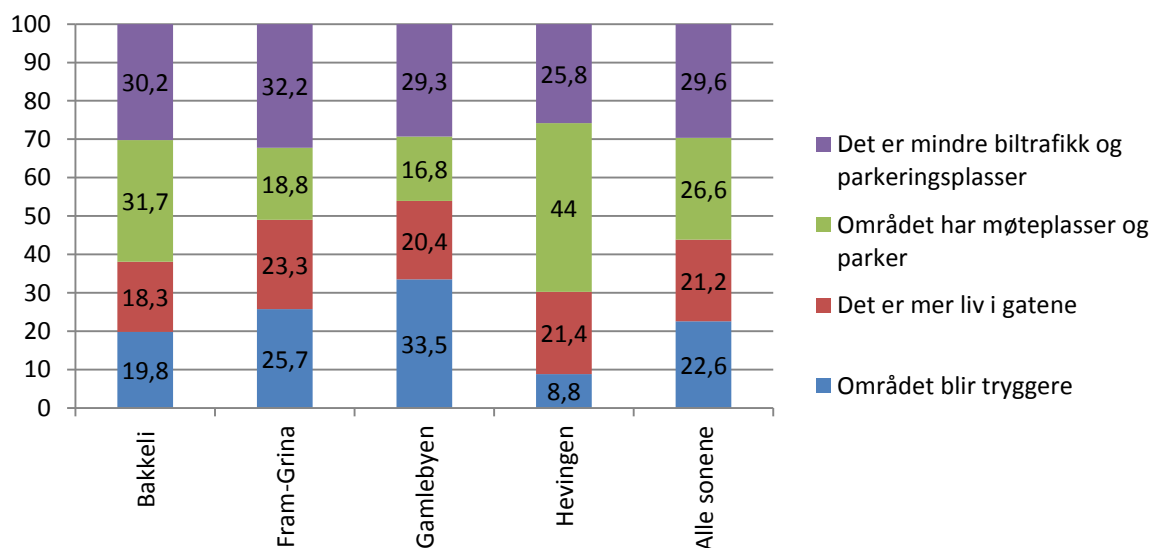
Hva vil du si er det beste ved å bo i det området der du bor?

Figuren nedenfor viser hva innbyggerne mener ville gjort sitt nærmiljø til et enda bedre sted å bo. På Hevingen savner 44 prosent møteplasser og parker. Det samme gjør 31,7 prosent av respondentene på Bakkeli, men også mindre biltrafikk og parkeringsplasser ønsker mange av innbyggerne i de to nevnte sonene.

I Gamlebyen og Fram-Grina ønsker også ca. 30 prosent av respondentene mindre biltrafikk og parkeringsplasser. Det fleste mener ville gjort området bedre i Gamlebyen, er at området blir tryggere. Det ønsker også 25,7 av respondentene i Fram-Grina.

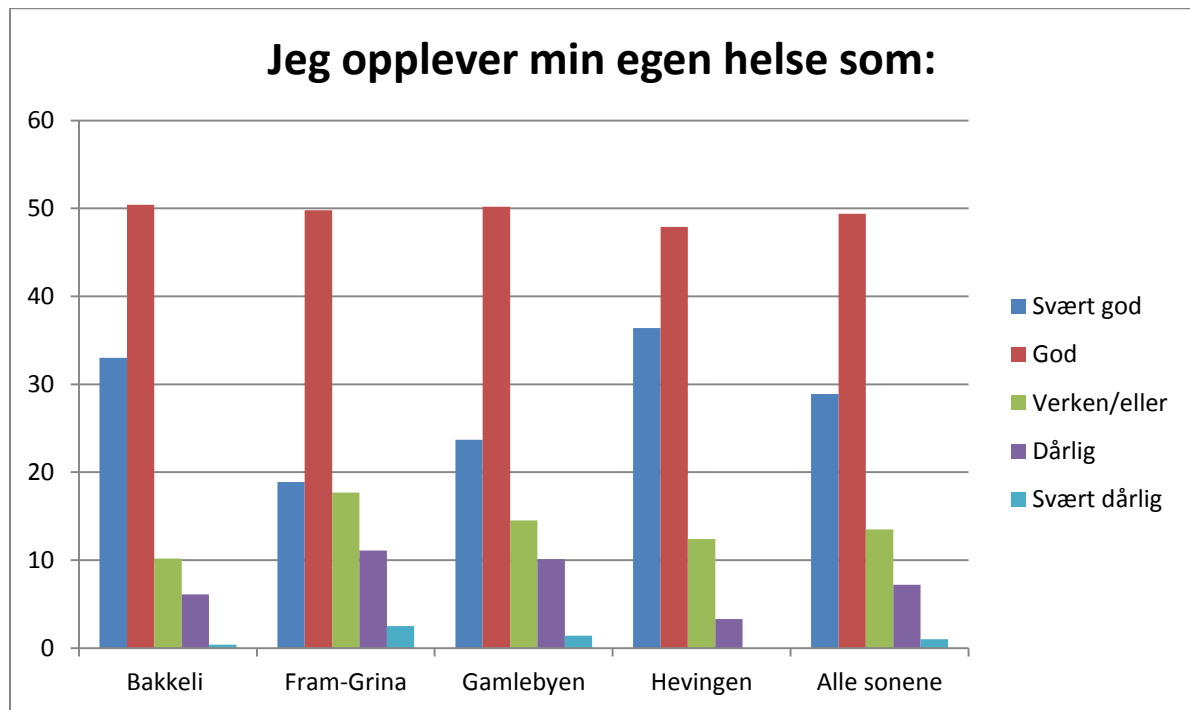
Området jeg bor i ville vært enda bedre hvis:

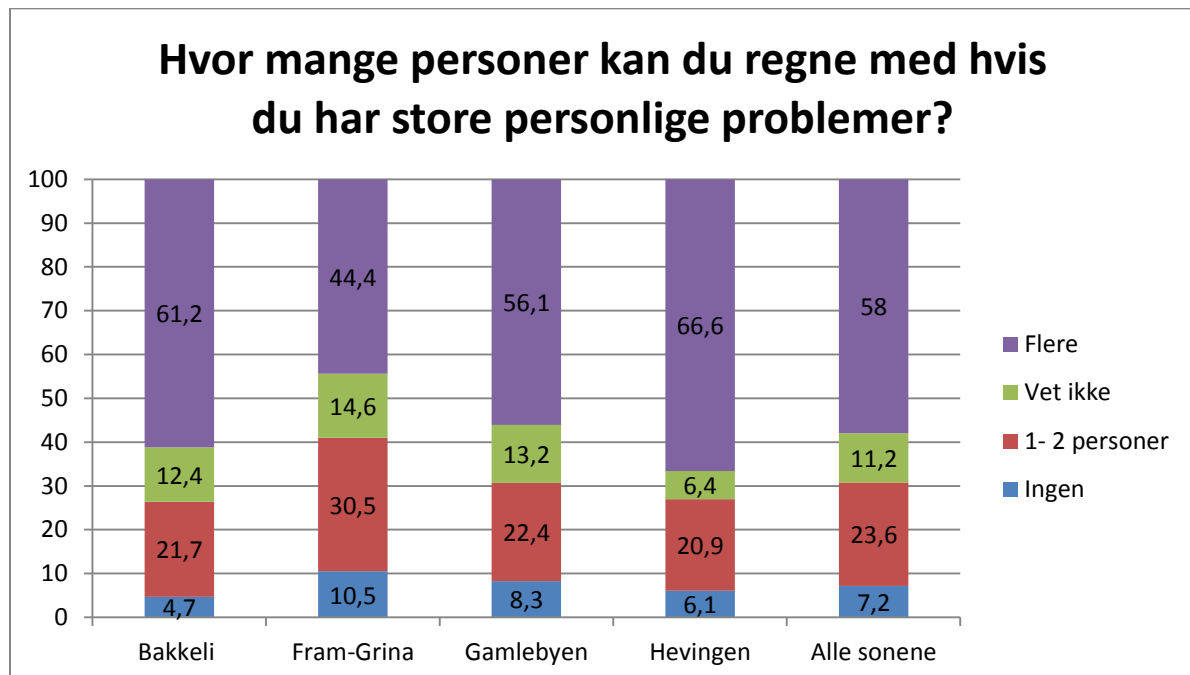
9.3 Helse og trivsel

Selvopplevd helse er benyttet som mål for helse innen forskning. En norsk studie har vist at selvopplevd helse hadde høy prediktiv verdi for uførepensjonering (HUNT).

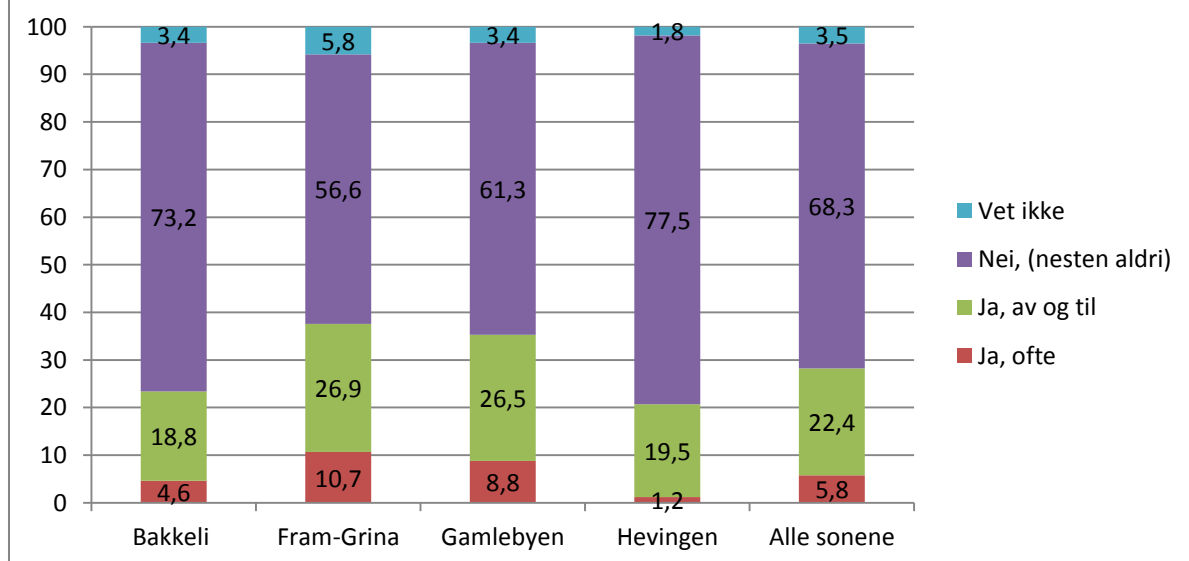
Innbyggerundersøkelsen viser at de fleste opplever sin egen helse som god eller svært god. Andelen som opplever egen helse som dårlig eller verken eller er høyest i Fram-Grina og Gamlebyen.

9.3.1 Ensomhet

Hender det du er alene, selv om du egentlig har lyst til å være sammen med andre?

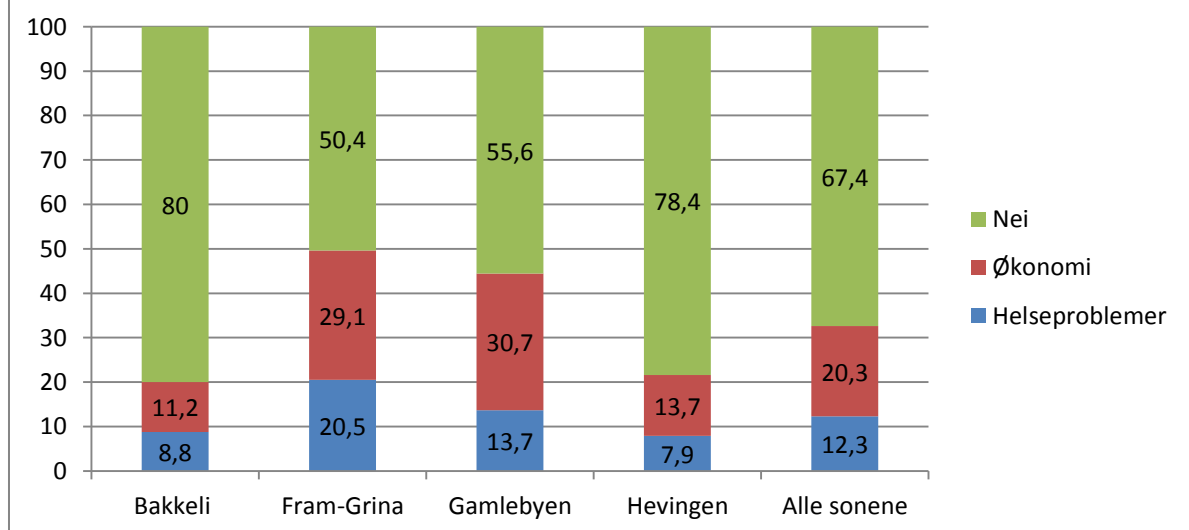

I alle de fire sonene virker de fleste å ha en eller flere de kan regne med dersom de opplever store personlige problemer. Andelen som oppgir at de ikke kan regne med noen er høyest i Fram-Grina med 10,5 prosent og 8,3 prosent i Gamlebyen. På Hevingen er tallet 6,1 og 4,7 på Bakkeli.

Andelen som oppgir at det hender de føler seg ensomme er høyest i sentrumssonene. Over 30 prosent i sentrumssonene oppgir av de ofte eller av og til er ensomme. Vi må ikke avskrive ensomhet som en utfordring i de to andre sonene heller. Tilsvarende tall for Bakkeli og Hevingen er godt over 20 prosent.

9.3.2 Helse og økonomi

Jeg/familien opplever begrensninger i det å kunne delta i fritidsaktiviteter mm. grunnet:

Også når det kommer til begrensninger av deltakelse i fritidsaktiviteter mm, skiller Fram-Grina og Gamlebyen seg negativt fra de to andre sonene. Ca. 30 prosent i de to sonene oppgir at de opplever

begrensninger i det å kunne delta i fritidsaktivitet grunnet økonomiske problemer. For Bakkeli er tallet 8,8 og på Hevingen er tallet 7,9. Dette understøtter kartet som viser barnefattighedsproblematikken i Sarpsborg. Hvor Fram-Grina utpeker seg som et særlig utfordringsområde, hvor 55,6 prosent av barna lever i husholdninger med lavinntekt.

I Fram-Grina oppgir 20,5 prosent at de opplever begrensninger grunnet helseproblemer. I Gamlebyen er tilsvarende tall 13,7. På Bakkeli og Hevingen er tallet under ti prosent.

9.3.3 Tilfredshet med livet

Innbyggerne ble også spurt alt tatt i betraktning hvor tilfreds er du med livet. Det er vanskelig å slutte seg til noe meningsfylt ut fra svarene på ett spørsmål. Allikevel gir det en indikasjon på utvalgets tilfredshet da undersøkelsen ble gjennomført.

I alle de fire sonene virker de aller fleste å være tilfredse med livet sitt. 74 prosent i Gamlebyen og Fram-Grina, og 90 prosent på Bakkeli og Hevingen oppgir at de er tilfreds eller svært tilfreds med livet.

Andelen som oppgir at de er verken/eller, eller lite tilfreds er høyest i de to sentrumssonene. Av respondentene på Bakkeli er det 0,4 prosent som er lite tilfreds med livet sitt. I Fram-Grina er det 1,3 prosent, 2 prosent i Gamlebyen og 1,5 på Hevingen. Ser man alle de fire sonene over ett er tallet 4,3 prosent.

9.4 Oppsummering av selvopplevde levekår

Innbyggerundersøkelsen viser at de aller fleste i de fire sonene opplever å ha gode levekår og bor i områder med mange kvaliteter. Innbyggerundersøkelsen har likevel avdekket en ulik fordeling mellom de to sentrumssonene og de to sonene utenfor sentrum. Dette styrker de harde dataene om at det synes å være større utfordringer i sonene som omkranser sentrum. Selvopplevd levekår virker å være dårligere i sentrumssonene enn i de to andre levekårssonene.

Utdanningsnivået og deltakelsen i arbeidslivet er høyere i sonene Bakkeli og Hevingen, enn i sonene Fram-Grina og Gamlebyen. Selvopplevde helse og trivsel er bedre i sonene utenfor sentrum. Andelen som opplever begrensninger som følge av dårlig helse er høyere i Fram-Grina og Gamlebyen enn på Bakkeli og Hevingen. Andelen som opplever begrensninger i det å kunne delta i aktiviteter som følge av dårlig økonomi følger det samme mønsteret. Kvalitetene ved nærmiljøene i de to sonene utenfor sentrum oppleves som bedre enn i sentrumssonene.

På samme måte som dataene fra SSB, viser innbyggerundersøkelsen en klar sammenheng mellom levekår, utdanning og økonomiske forhold. Det er rimelig å konkludere med at selvopplevd levekår sammenfaller med harde data.

10. NOEN HOVEDTREKK

Levekårskartleggingen viser at Sarpsborg ikke har noen øst/vest-problematikk. Opphopningen av levekårsutfordringer er ikke større øst i kommunen enn vest i kommunen. Det er mer snakk om en ujevn fordeling av levekårsutfordringer innenfor samme bydel. Kartleggingen viser imidlertid at noen sentrumsnære områder skiller seg klart ut som områder med opphopning av levekårsutfordringer. Det kan nærmest beskrives som en sirkel rundt sentrum som strekker seg fra Alvim, Nedre Lande, Fritznerbakken, Gleng, og fra Østre bydel til Kulås øst og Sandesund-Torsbekken. Områdene lags Glomma mot Greåker er også en del av dette bildet.

Kunnskapen som blir presentert i denne levekårsrapporten vil kunne legge grunnlag for mange diskusjoner i forhold til både sammensetningen av tjenestetilbudet og nivået på ressursinnsatsen i levekårssonene. Som eksempel kan det pekes på at noen skolekretser har elevgrunnlag fra områder som er svært ulike, målt i forhold til de registrerte levekårsutfordringene. Skolekretsene Lande og Borgen er eksempler på dette. De mer homogene skolekretsene i forhold til levekår er for eksempel skolekretsene sentrum, Alvim og Hafslund.

Med utgangspunkt i et utvalg av indikatorer beskrives ti levekårssoner rundt sentrum nærmere. Indikatorutvalget gir informasjon om sentrale aspekter ved befolkningens levekår. Indikatorene som er valgt, samsvarer i stor grad med det utvalget andre kommuner har gjort. Sonene som beskrives er ikke uttrykk for noen rangering.

For å begrunne dette arbeidet, og den synliggjøringen som gjøres av ulike typer utfordringer på lokalt nivå, er det viktig at det samlede levekårsbildet vurderes i et handlingsrettet perspektiv. Utfordringen er å finne tiltak som kan virke forbedrende. For å kunne gjøre vurderinger av mulige tiltak, presenteres de ti levekårssonene med størst utfordringer nærmere. Dette gjøres ved at sonenes rangering i forhold til de ti levekårsindikatorerne fremstilles i diagram. I diagrammet er følgende indikatorer brukt:

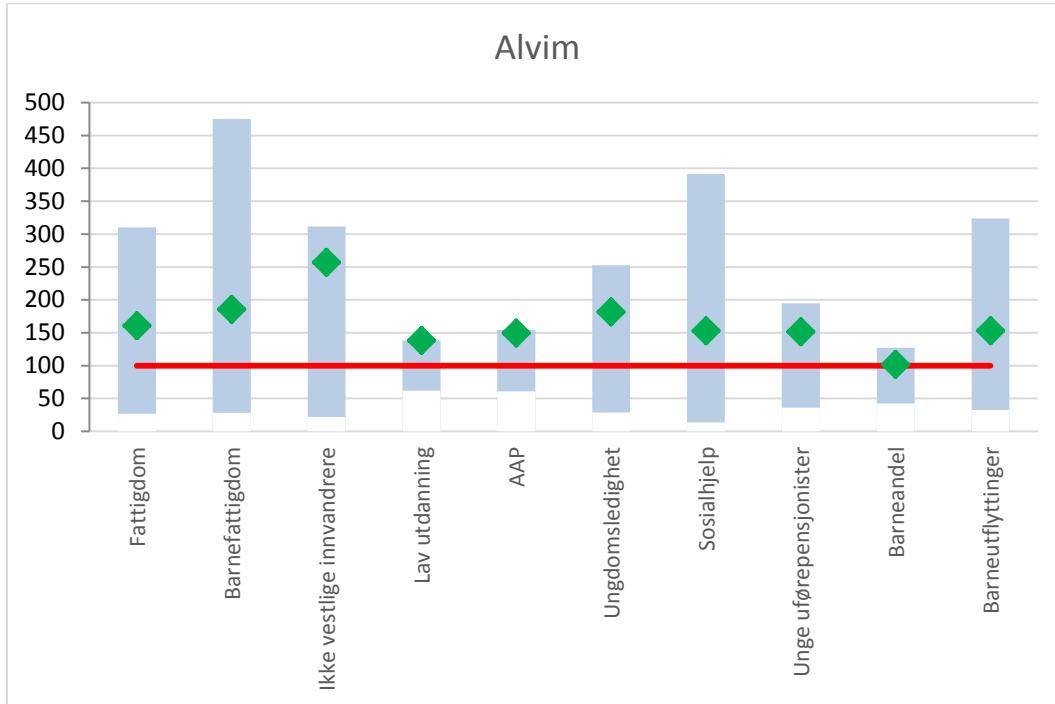
- Fattigdom
- Barnefattigdom
- Ikke-vestlige innvandrere
- Lav utdanning
- Arbeidsavklaringspenger (AAP)
- Ungdomsarbeidsløshet
- Sosialhjelp
- Unge uføre
- Barneandel
- Barneflyttinger

10.1 Presentasjon av ti levekårssoner

I dette kapitlet studeres ni levekårssoner, syv av disse utgjør sirkelen rundt sentrum. Sonenes rangering i forhold til de 10 indikatorene vises i diagram. I tillegg beskrives elementer som gir et bilde av områdets særtrekk. Diagrammet skal forstås slik: rød strek viser gjennomsnittet for Sarpsborg som er satt til 100, blå søyle viser spredningen mellom lavest og høyest skår på indikatoren målt i prosent. En lav blå søyle indikerer at det er liten spredning, det vil si at det er liten forskjell mellom sonene med høyest og lavest verdi. Grønn rute viser hvor gjeldende soner skårer på indikatoren. I beskrivelsen legges det vekt på hvor sonen befinner seg på de indikatorene som har stor spredning mellom høy og lav forekomst av levekårsutfordringer.

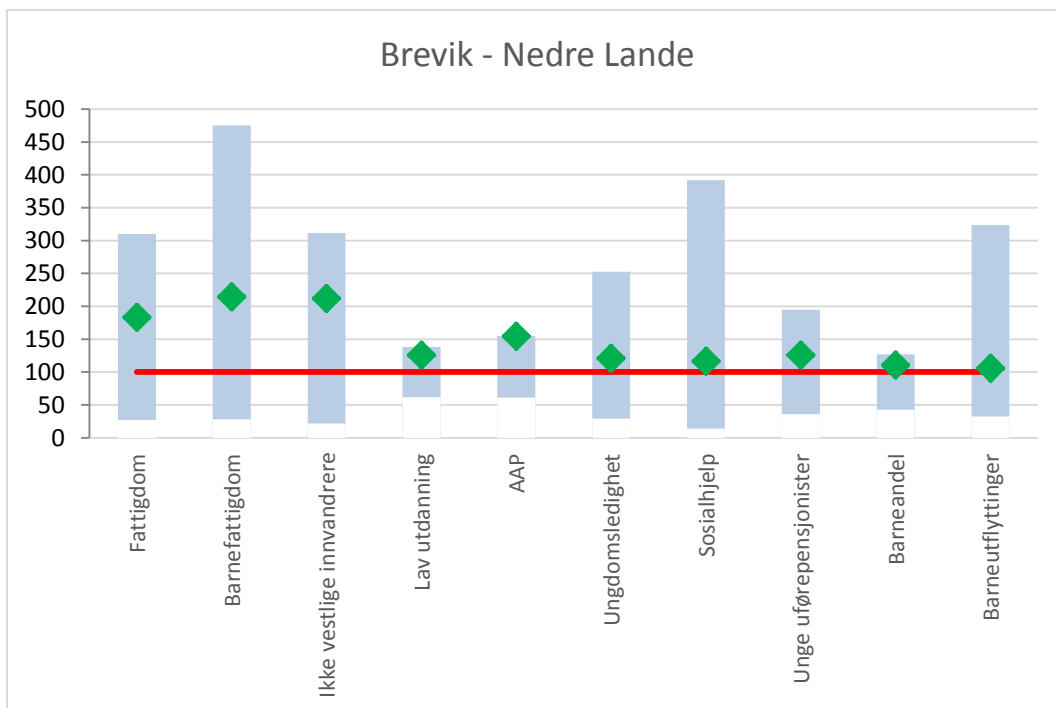
10.1.1 Alvim

Alvim levekårssone har 2088 innbyggere og 1024 boliger. Andelen leide boliger i sonen er 16 prosent. Horisontaldelte tomannsboliger og blokkbebyggelse preger sonen. Barneandelen er på gjennomsnittet for Sarpsborg. Andel barneflyttinger er noe høyere fra denne sonen enn gjennomsnittet for Sarpsborg. Det er en endring fra forrige kartlegging. Sonen ligger på gjennomsnittet for Sarpsborg kun på en indikator, barneandel og skårer relativt høyt på indikatorene ikke-vestlige innvandrere, ungdomsarbeidsledighet og unge uførepensjonister.

10.1.2 Brevik - Nedre Lande

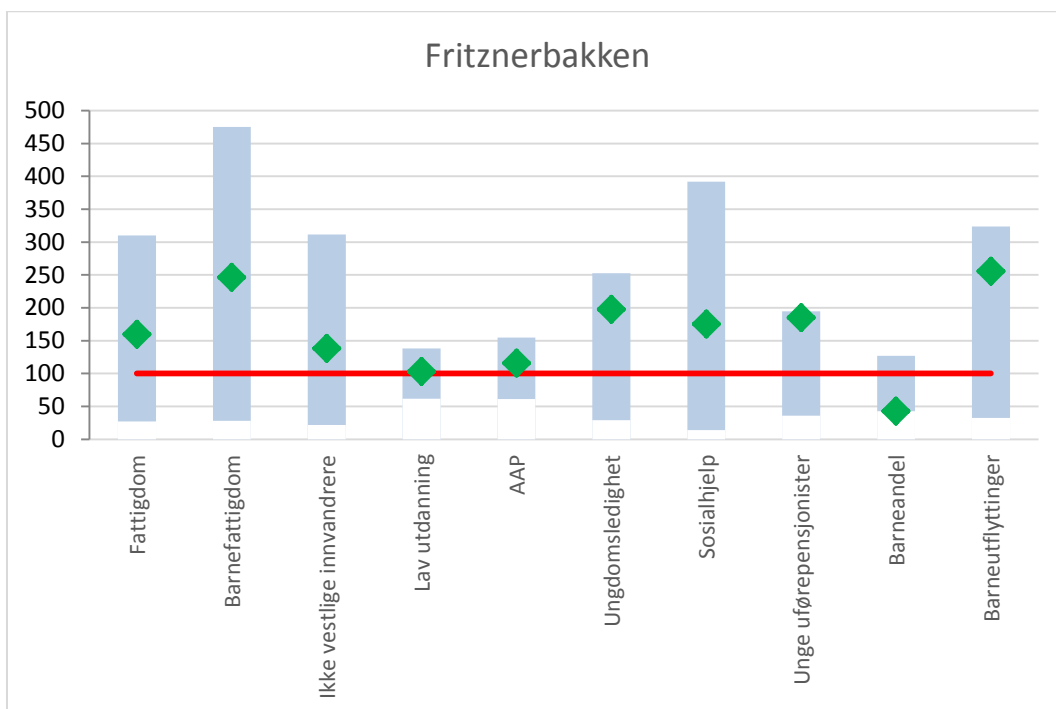
Alvim levekårssone har 1765 innbyggere og 805 boliger. Andelen leide boliger i sonen er 19,8 prosent. Horisontaldelte tomannsboliger og rekkehus preger sonen. Barneandelen er på gjennomsnittet for Sarpsborg. Andel barneflyttinger er større fra denne sonen enn gjennomsnittet for Sarpsborg. Brevik - Nedre Lande levekårssone ligger på gjennomsnittet for Sarpsborg på fem av indikatorene og skårer relativt høyt på indikatorene ikke-vestlige innvandrere, ungdomsarbeidsledighet og unge uførepensjonister.

10.1.3 Fritznerbakken

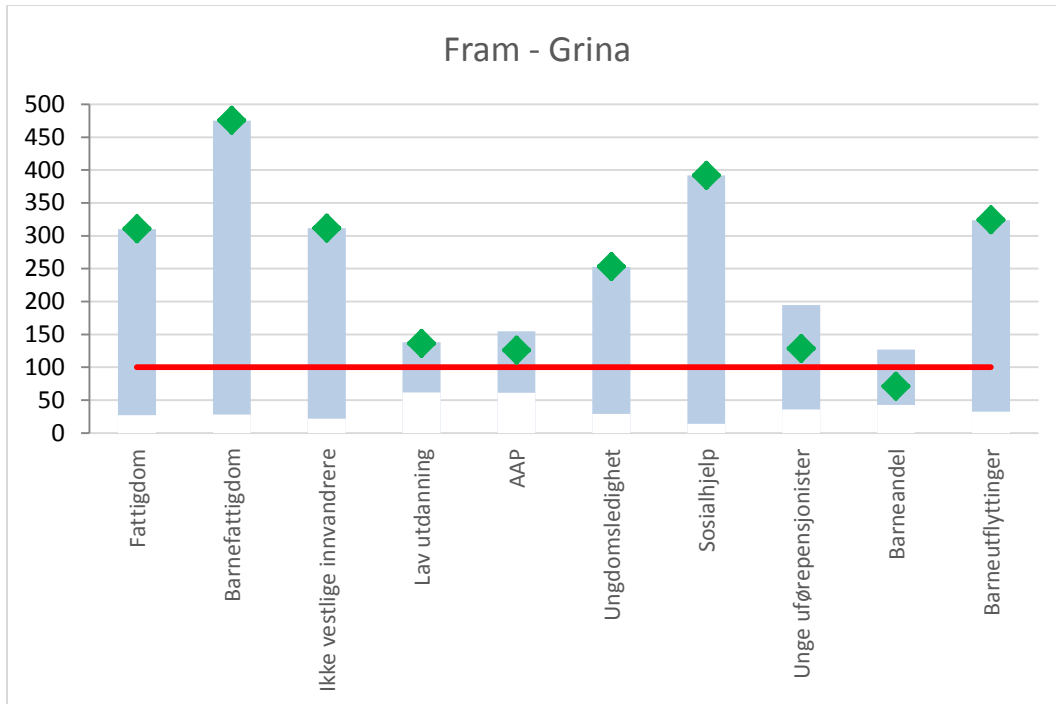
Fritznerbakken levekårssone har 1947 innbyggere og 1289 boliger. Andelen leide boliger i sonen er 25,3 prosent. Blokkbebyggelse dominerer sonen, 63 prosent av boligene er blokk.

Barneandelen er ligger lavest av sonene i Sarpsborg. Området preges av midlertidig tilhørighet pga. høy utflyttinger. Fritznerbakken levekårssone skårer relativt høyt på indikatorene barnefattigdom, ungdomsarbeidsledighet, unge uførepensjonister og barneflyttinger. Sonen ligger på gjennomsnittet for Sarpsborg på 3 indikatorene.

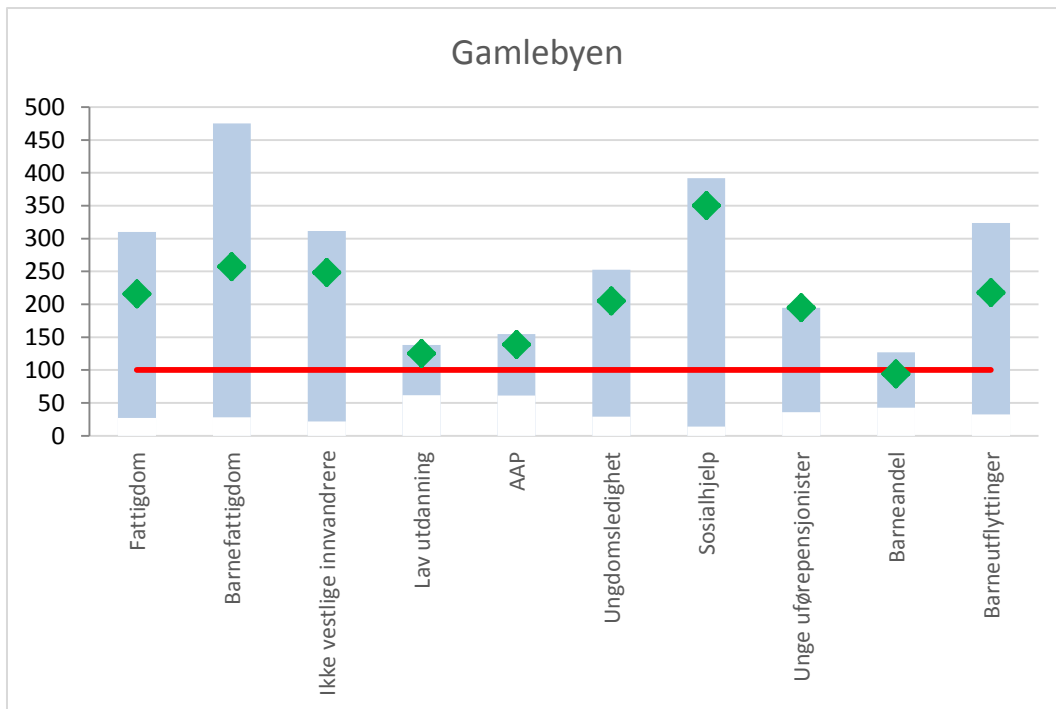
10.1.4 Fram - Grina

Levekårssonen Fram - Grina har 1413 innbyggere og 796 boliger. 43,3 prosent av boligene er leide. Blokkbebyggelse preger boligmassen, 52 prosent av boligene er blokk. Videre er 29 prosent av boligene er horisontaldelt tomannsbolig. Barneandelen er lavere enn gjennomsnittet for Sarpsborg. Sonen preges av midlertidig tilhørighet og har den høyeste andel utflyttinger i Sarpsborg. Fram – Grina levekårszone skårer høyest på indikatorene fattigdom, barnefattigdom, ikke-vestlige innvandrere, ungdomsarbeidsledighet, sosialhjelp, barneandel og barneflyttinger. Fram-Grina er således den sonen som har størst opphopning av levekårsutfordringer.

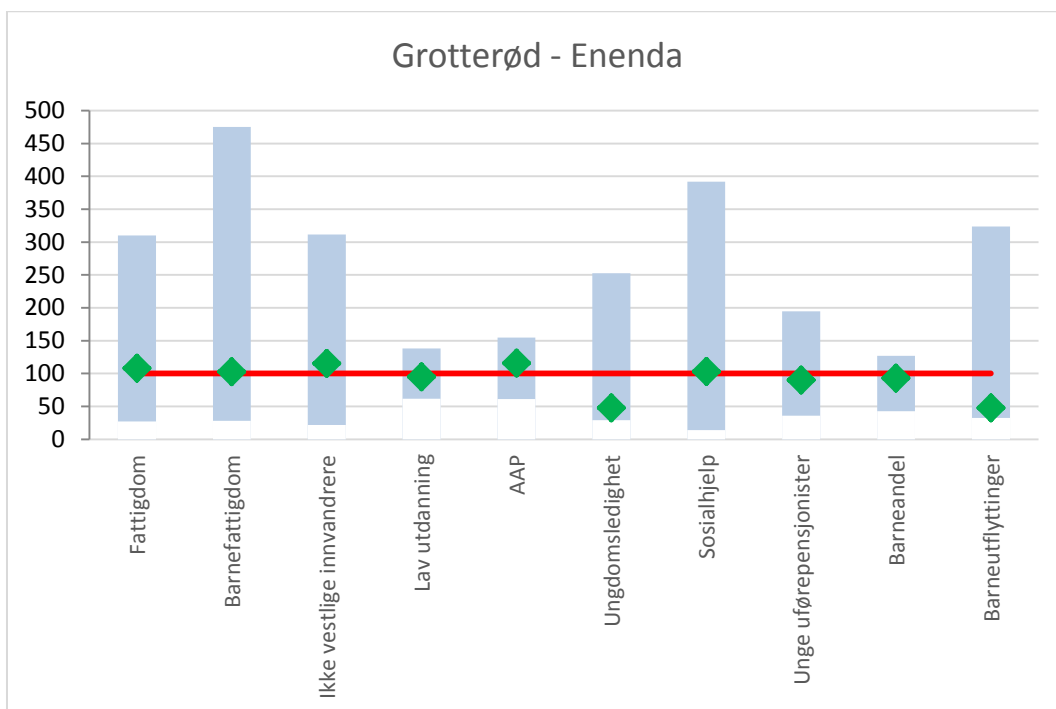
10.1.5 Gamlebyen

Levekårssonen Gamlebyen har 1214 innbyggere og 633 boliger. I denne sonen finner vi flest leide boliger. Andelen er på 45,6 prosent. Horisontaldelte tomannsboliger preger området. Andelen blokkbebyggelse er på 30 prosent og eneboliger utgjør 18 prosent av boligmassen. Barneandelen ligger på gjennomsnittet for Sarpsborg. Området preges av midlertidig tilhørighet grunnet høy utflytting. Barneutflyttinger fra sonen ligger høyere enn gjennomsnittet. Gamlebyen levekårszone har den høyeste andelen unge uførepensjonister og skårer relativt høyt på indikatorene fattigdom, barnefattigdom, ikke-vestlige innvandrere, ungdomsarbeidsledighet og barneflyttinger. Sonen har en barneandel likt med gjennomsnittet for Sarpsborg.

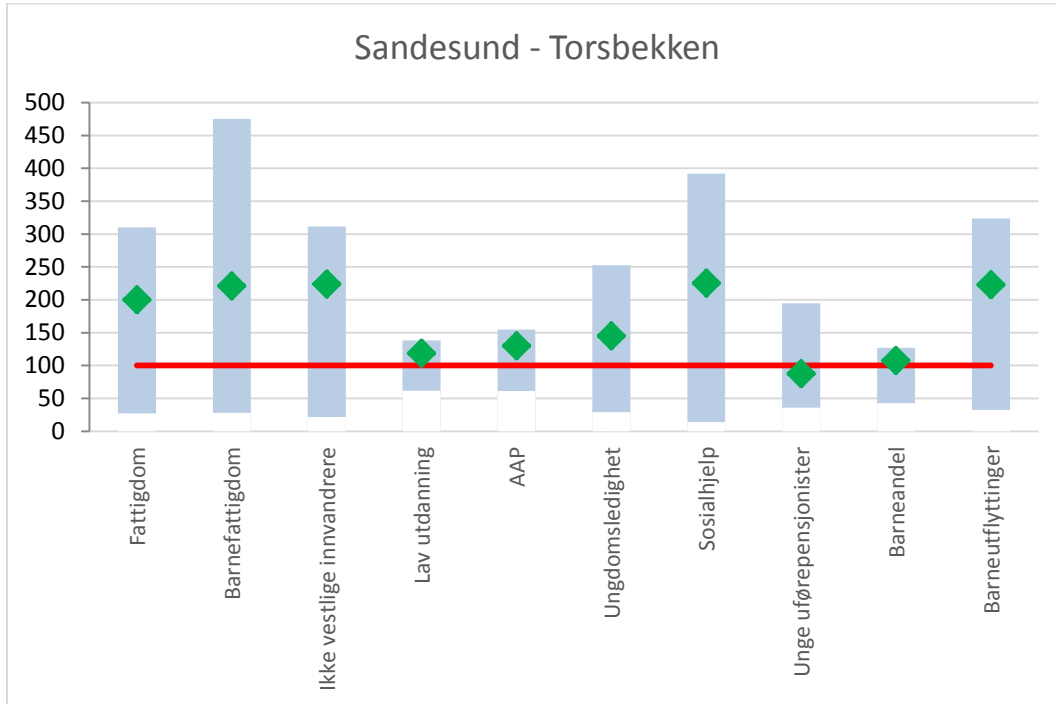
10.1.6 Grotterød - Enenda

Levekårssonen Grotterød – Enenda har 1457 innbyggere og 751 boliger. Andelen leide boliger er på 28 prosent i sonen. Eneboliger preger området, 41 prosent av boligene er eneboliger. Horisontaldelte tomannsboliger utgjør også en stor del av sonen med nesten 30 prosent. Blokkbebyggelse utgjør 18 prosent av boligmassen. Sonen har nesten ikke ungdomsarbeidsledighet og nesten ikke barneutflyttinger. Sonen ligger på gjennomsnittet eller nær gjennomsnittet på de fleste indikatorene.

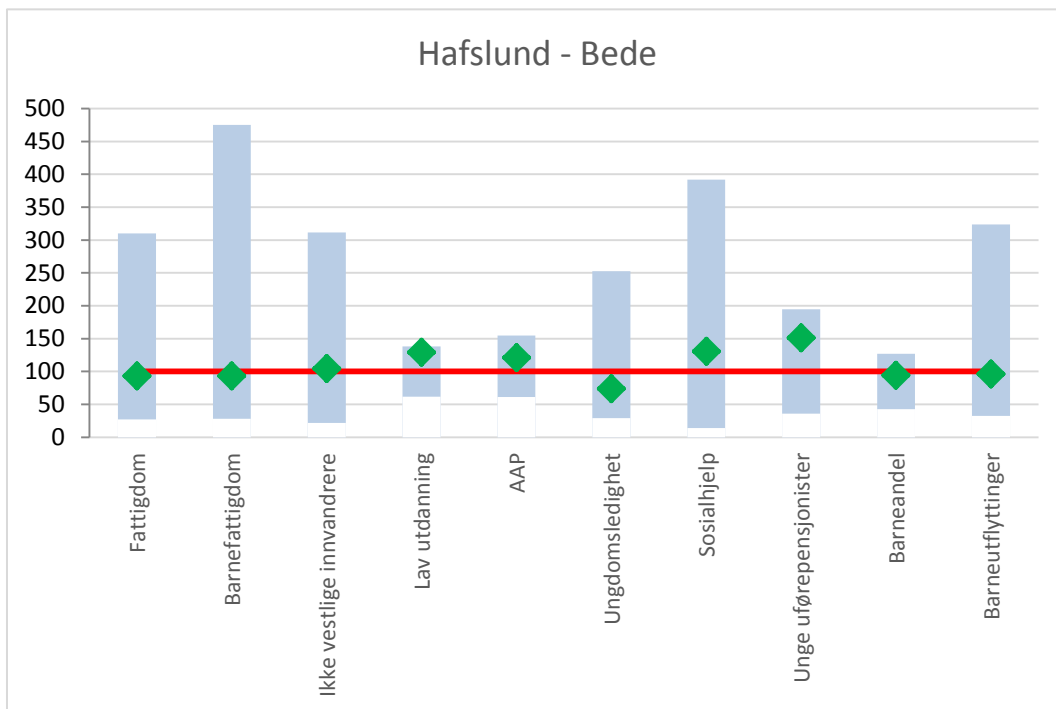
10.1.7 Sandesund - Torsbekken

Levekårssonen Sandesund - Torsbekken har 997 innbyggere og 498 boliger. Andel leide boliger i sonen er på 35 prosent. Horisontaldelte tomannsboliger utgjør 55 prosent av boligmassen og preger området. Andelen eneboliger er 27 prosent. Sonen ligger på gjennomsnittet, eller nær gjennomsnittet på fem av indikatorene og ligger en del høyere på indikatorene fattigdom, barnefattigdom, ikke-vestlige innvandrere, sosialhjelp og barneflyttinger. Barneandelen ligger på gjennomsnittet for Sarpsborg.

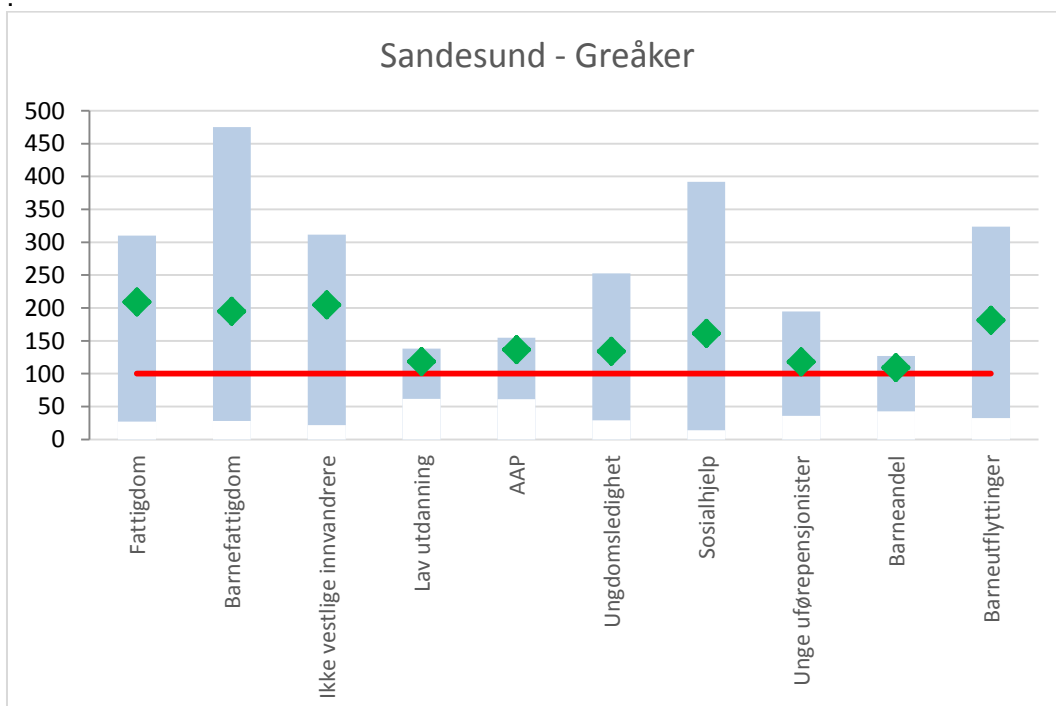
10.1.8 Hafslund - Bede

Levekårssonen Hafslund – Bede har 1659 innbyggere og 758 boliger. Andelen leide boliger i sonen er 21,6 prosent. Området består primært av eneboliger og horisontaldelt tomannsboliger. Sonen ligger på gjennomsnittet for Sarpsborg på 5 indikatorene og relativt høyt på indikatorene fattigdom, barnefattigdom, ikke-vestlige innvandrere, sosialhjelp og barneflyttinger.

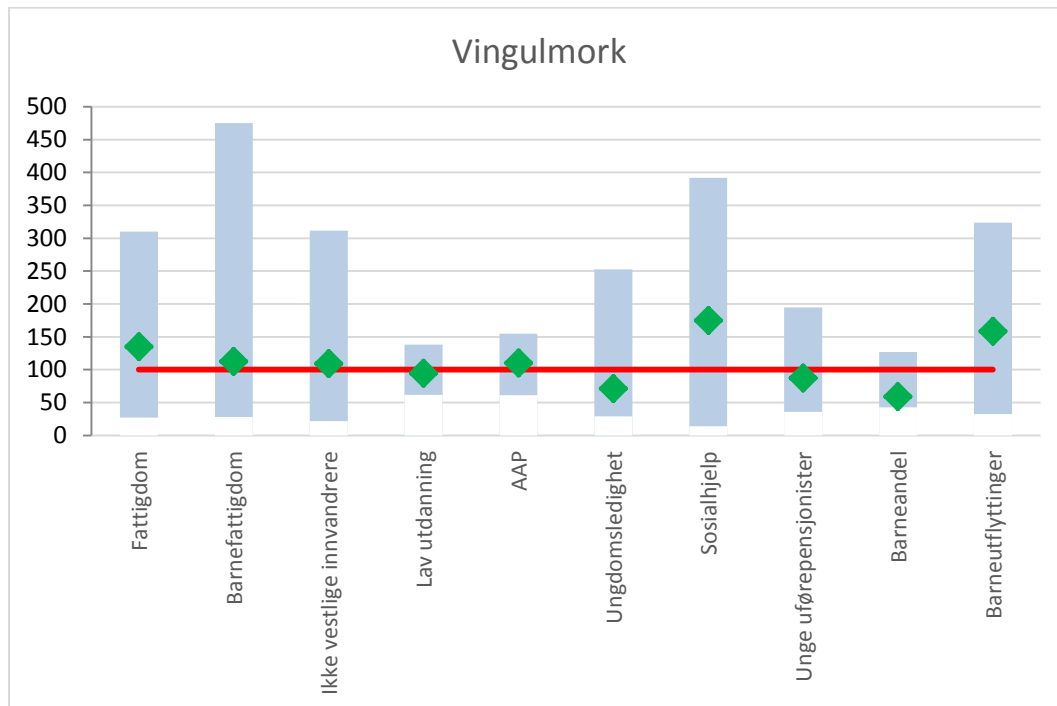
10.1.9 Sandesund - Greåker

Levekårssonen Sandesund – Greåker har 1187 innbyggere og 498 boliger. 28,7 prosent av boligene i sonen er leide. Området består primært av eneboliger og horisontaldelte tomannsboliger. Barneandelen ligger på gjennomsnittet for Sarpsborg. Området preges i tillegg av en viss midlertidig tilhørighet pga. utflytting. Sonen ligger noe høyere enn gjennomsnittet på indikatorene fattigdom, barnefattigdom, ikke-vestlige innvandrere og barneutflyttinger.

10.1.10 Vingulmork

Levekårssonen Vingulmork har 974 innbyggere og 613 boliger. Andelen leide boliger er 37,2 prosent. Sonen preges av horisontalt delte boliger, med en andel på 29 prosent og eneboliger med en andel på 23 prosent. Vingulmork har en høy andel leide boliger. Andelen er på 37,2 prosent. Barneandelen er lav. Sonen ligger noe høyere enn gjennomsnittet på to indikatorer, sosialhjelp og barneflyttinger. De øvrige indikatorene ligger på gjennomsnittet for Sarpsborg.

Hva levekårsrapporten sier:

- at de aller fleste i Sarpsborg lever i områder uten store levekårsutfordringer
- at det i noen soner er en opphopning av levekårsutfordringer som kan føre til en ugunstig utvikling
- at tiltak bør settes inn i disse sonene for å hindre at utviklingen går i feil retning
- at innbyggernes egne opplevelse av sine levekår i de sonene som er kartlagt, sammenfaller i stor grad med de objektive dataene
- at kartleggingen ikke gir grunnlag for å karakterisere soner som gode eller dårlige å bo i